

Załącznik do uchwały nr 1/2014
Komitetu Sterującego ZIT
Związku Zintegrowanych Inwestycji
Terytorialnych Miejskiego Obszaru
Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego
z dnia 20 października 2014 r.

Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego

Gorzów Wielkopolski 2014

Spis treści

SŁOWNICZEK	4
WSTĘP	5
1) DIAGNOZA OBSZARU MOF GW	7
1.1. SFERA DEMOGRAFICZNA I SPOŁECZNA	10
1.2. SFERA GOSPODARCZO – INFRASTRUKTURALNA	27
1.3. SFERA DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ ORAZ AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA	43
1.4. SFERA PRZESTRZENNO – PRZYRODNICZO – ŚRODOWISKOWA	47
1.4.1. GOSPODARKA PRZESTRZENNA	47
1.4.2. PRZYRODA I OCHRONA ŚRODOWISKA	49
1.5. SFERA ADMINISTRACYJNO – INSTYTUCJONALNA	54
2) ANALIZY BARIER I POTENCJAŁÓW ROZWOJOWYCH	57
2.1. KAPITAŁ LUDZKI (SFERA DEMOGRAFICZNA I SPOŁECZNA)	57
2.2. KAPITAŁ MATERIALNY (SFERA GOSPODARCZO – INFRASTRUKTURALNA)	59
2.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY (SFERA DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ, AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA ORAZ SFERA ADMINISTRACYJNO – INSTYTUCJONALNA)	62
2.4. KAPITAŁ PRZYRODNICZY (SFERA PRZYRODNICZO – ŚRODOWISKOWA)	64
2.5. PODSUMOWANIE BADAŃ WARSZTATOWYCH.	65
3) WIZJA ROZWOJU Z OKREŚLENIEM CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH.	70
WIZJA MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO	71
MISJA MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO	72
CEL STRATEGICZNY NR 1: BUDOWANIE TRWAŁEJ PRZEWAGI KONKURENCYJNEJ MOF GW ..	74
<i>CEL OPERACYJNY 1.1.:</i>	75
<i>WZMOCNIENIE POTENCJAŁU INNOWACYJNEGO SEKTORA GOSPODARCZEGO (SZCZEGÓLNIIE PRZEMYSŁOWEGO) ORAZ PUBLICZNEGO NA TERENIE MOF GW</i>	75
<i>CEL OPERACYJNY 1.2.:</i>	77
<i>ROZWÓJ KAPITAŁU LUDZKIEGO POPRZEZ INWESTYCJE SŁUŻĄCE EDUKACJI</i>	77
<i>CEL OPERACYJNY 1.3.:</i>	79
<i>POPRAWA ZEWNĘTRZNEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ MOF GW</i>	79
CEL STRATEGICZNY NR 2: ZRÓWNOWAŻONE KSZTAŁTOWANIE PODSTAWOWYCH FUNKCJI MOF GW	81
<i>CEL OPERACYJNY 2.1.:</i>	82
<i>INTEGRACJA ORAZ WZMOCNIENIE INFRASTRUKTURY TRANSPORTU MOF GW ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ</i>	82
<i>CEL OPERACYJNY 2.2.:</i>	84
<i>ROZWÓJ INFRASTRUKTURY WZMACNIAJĄCEJ ŁAD EKOLOGICZNY W MOF GW</i>	84
<i>CEL OPERACYJNY 2.3.:</i>	86
<i>REWITALIZACJA ZDEGRADOWANYCH OBIEKTÓW ORAZ PRZESTRZENI PUBLICZNYCH NA TERENIE MOF GW</i>	86
<i>CEL OPERACYJNY 2.4.:</i>	87

ZINTEGROWANA POLITYKA KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI ORAZ INFRASTRUKTURY WZMACNIAJĄCEJ ŁĄD FUNKCJONALNY NA TERENIE MOF GW.....	87
CEL OPERACYJNY 2.5.:	90
ZINTEGROWANE ZARZĄDZANIE MOF GW.....	90
4) OPIS PROCEDUR WDRAŻANIA.	92
4.1. ZASADY WDROŻENIA STRATEGII ROZWOJU MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO.	93
4.2. PRZYJĘCIE STRATEGII ROZWOJU MOF GW.....	93
4.3. KOORDYNACJA REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU MOF GW.....	93
4.4. MONITORING STRATEGII.....	94
4.5. WDRAŻANIE STRATEGII ROZWOJU MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO.....	95
5) IDENTYFIKACJA KLUCZOWYCH PROJEKTÓW ROZWOJOWYCH.	96
6) ANALIZA SPÓJNOŚCI Z LOKALNYMI, REGIONALNYMI, KRAJOWYMI I UNIJNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI ORAZ PLANISTYCZNYMI.....	97
6.1. SPÓJNOŚĆ Z ZAŁOŻENIAMI I DOKUMENTAMI UNIJNYMI.	98
6.1.1. <i>Strategia Europa 2020</i>	98
6.1.2. <i>Programowanie Perspektywy Finansowej 2014 -2020, Umowa Partnerstwa (UP)</i>	100
6.1.3. <i>Instrumenty finansowe Unii Europejskiej</i>	103
6.2. SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI KRAJOWYMI.....	104
6.2.1. <i>Polska 2030. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK)</i>	104
6.2.2. <i>Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK)</i>	105
6.2.3. <i>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)</i>	107
6.2.4. <i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie 2010-2020 (KSRR)</i>	108
6.2.5. <i>Projekt Krajowej Polityki Miejskiej</i>	110
6.2.6. <i>Strategia Rozwoju Polski Zachodniej (SRPZ)</i>	111
6.2.7. <i>Studium Integracji Przestrzennej Polskiej Części Pogranicza Polski i Niemiec</i> ..	112
6.3. SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI REGIONALNYMI	113
6.3.1. <i>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 (SRWL)</i>	113
6.3.2 <i>Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020</i>	114
6.4. SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI LOKALNYMI.....	115
6.4.1. <i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010-2020 (SZRMGW)</i>	115
6.4.2. <i>Strategie rozwoju lokalnego gmin MOF GW</i>	115
7) STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.....	117
8) KONSULTACJE SPOŁECZNE.....	119
SPIS RYCIN.....	120
SPIS TABEL.....	121

Słowniczek

1. **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)** – poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne rozumie się instrument, za pomocą którego realizowane będą strategie terytorialne, dotyczące zintegrowanych działań na rzecz rozwoju obszarów miejskich.
2. **Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp. (MOF GW)** – jest to, zgodnie z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, układ osadniczy ciągły przestrzennie, złożony z odrębnych administracyjnie jednostek (gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich) i składający się ze zwartego obszaru miejskiego oraz powiązanej z nim funkcjonalnie strefy zurbanizowanej. Pod pojęciem Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. rozumie się obszar obejmujący Miasto Gorzów Wlkp. oraz Gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok, określony w dokumencie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego pn.: „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich” z lutego 2013 r.
3. **Strategia Rozwoju MOF GW** – pod pojęciem tym rozumie się dokument strategiczny wskazywany m.in. w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Określa on cele i sposoby realizacji działań wskazanych gmin dla osiągnięcia ich strategicznych celów rozwoju.
4. **Strategia ZIT** – pod pojęciem Strategii ZIT rozumie się dokument określający cele, zadania i środki realizacji. Zawiera on zarówno część diagnostyczno – strategiczną, jak i elementy operacyjno – wdrożeniowe m.in. w postaci projektów do realizacji. Dokument ten pełni częściowo rolę planu działań, wskazuje wysokość środków finansowych przeznaczonych na wsparcie określonych obszarów. Ponadto Strategia ZIT definiuje przedsięwzięcia komplementarne do działań realizowanych w ramach ZIT, możliwych do realizacji z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.

Wstęp

Proces zarządzania jednostkami samorządowymi nie może polegać wyłącznie na podejmowaniu bieżących, doraźnych decyzji. Władze samorządowe coraz częściej zdają sobie sprawę z tego, że kierowanie gminą musi mieć charakter aktywny, uporządkowany i zorientowany na kreowanie jej przyszłości. Stanowisko takie wynika z analizy otaczającej nas rzeczywistości – przemian społeczno – gospodarczych zachodzących w naszym kraju oraz na świecie, w tym obecności naszego kraju w strukturach unijnych. Władze w swej działalności stale borykają się z ograniczeniami ludzkimi, finansowymi, politycznymi oraz technicznymi, które usprawniłyby zaspokajanie potrzeb mieszkańców. Właśnie dlatego tak istotne jest racjonalne i efektywne wykorzystanie posiadanych atutów, walorów i szans. Aby temu wszystkiemu sprostać, wykorzystuje się planowanie strategiczne.

Organy decyzyjne na wszystkich poziomach zarządzania muszą zwracać szczególną uwagę na wzajemne powiązania obszarów miejskich i wiejskich. Odbywają się one w zakresie transportu, dojazdów do pracy, usług – edukacyjnych, zdrowotnych związanych z gospodarką wodną i gospodarką odpadami – transakcji gospodarczych, dostępu do zasobów naturalnych oraz kultury i rekreacji. Sposób zarządzania tymi powiązaniem ma wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów funkcjonalnych, a w konsekwencji na jakość życia zamieszkujących je osób¹. Nowy paradygmat polityki regionalnej preferuje zintegrowane podejście w zakresie partnerstw obszarów miejskich i wiejskich. Integracja działań publicznych w wymiarze przestrzennym (w oparciu o obszary funkcjonalne) może stworzyć nowe, dynamiczne warunki wzrostu gospodarczego.

Strategia Rozwoju MOF GW ma być dokumentem wyznaczającym ogólne kierunki rozwoju nowej struktury funkcjonalnej, jaką tworzy miasto wraz z gminami wiejskimi stanowiącymi obszar najsilniejszych wzajemnych powiązań. Podobnie jak Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, która jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju, tak Strategia MOF GW określa dążenie lokalnych samorządów do osiągnięcia strategicznych celów rozwoju na właściwym sobie szczeblu. Dokument jest także spójny z założeniami Koncepcji Przestrzennego

¹ Projekt opinii Komisji Polityki Spójności Terytorialnej „Partnerstwo obszarów miejskich i wiejskich oraz sprawowanie rządów”, Komitet Regionów, 18. Posiedzenie Komisji Polityki Spójności Terytorialnej w dniu 11 lipca 2013 r. (COTER – V – 039).

Zagospodarowania Kraju 2020, która wskazuje by ośrodki wojewódzkie o znaczeniu metropolitalnym (i ośrodki pełniące pewne funkcje metropolitalne) opracowały strategie rozwoju dla miejskiego obszaru funkcjonalnego.

Przedkładany dokument składa się z ośmiu zasadniczych elementów. Część pierwsza (rozdział 1) zawiera diagnozę stanu MOF GW w odniesieniu do najważniejszych sfer (demograficzno – społecznej, gospodarczo – infrastrukturalnej, działalności kulturalnej i aktywności społecznej, przestrzenno – przyrodniczo – środowiskowej oraz administracyjno – instytucjonalnej). W oparciu o wyniki analizy oraz informacje pozyskane na warsztatach strategicznych opracowano (rozdział 2) analizę barier i potencjałów w odniesieniu do czterech kapitałów agregujących poszczególne sfery. W rozdziale 3 zawarto zasadniczą część dokumentu, tj. przedstawiono wizję i misję rozwoju MOF GW wraz z prezentacją celów strategicznych i operacyjnych. Rozdział 4 opisuje procedury wdrażania strategii MOF GW, natomiast w rozdziale 5 zamieszczono listę kluczowych przedsięwzięć dla rozwoju całego obszaru funkcjonalnego. Rozdział 6 poświęcono ocenie zgodności niniejszego dokumentu z dokumentami szczebla unijnego, krajowego, regionalnego i lokalnego. Ostatnie części dokumentu poświęcone zostały opisowi wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz znaczenia partnerstwa miasta Gorzowa Wlkp. wraz z okolicznymi gminami w tworzeniu dokumentu, a także włączeniu do tego społeczeństwa lokalnego.

1) Diagnoza obszaru MOF GW

Diagnoza obszaru wsparcia

Gorzów Wielkopolski jest jedną z dwóch stolic województwa lubuskiego. W ośrodku tym od lat następuje przestrzenna koncentracja ludności i działalności gospodarczej, wzrasta intensywność osadnictwa, co uwidacznia się w obejmowaniu nowymi funkcjami (gospodarczymi, mieszkaniowymi) terenów gmin sąsiadujących. Miasto, rozbudowując własne funkcje metropolitalne, wykracza poza granice administracyjne na tereny sąsiadujących gmin wiejskich. Te nowe tereny stopniowo uzyskują coraz większy poziom urbanizacji, stając się realnymi obszarami funkcjonalnymi miasta. Procesy te obserwowane są w całym kraju już od bardzo dawna.

Nowe spojrzenie na politykę regionalną preferuje obecnie nowoczesny model wdrażania polityk publicznych. Polega on na przejściu od podejścia sektorowego do zintegrowanego terytorialnie. Dotyczy preferowania spójności działań różnych podmiotów publicznych wobec terytoriów określonych nie administracyjnie, a funkcjonalnie, charakteryzujących się podobnymi cechami społeczno – gospodarczo - przestrzennymi. Obszary funkcjonalne mają być punktem odniesienia dla realizacji poszczególnych polityk, w tym wdrażania środków unijnych w kolejnej perspektywie finansowej 2014-2020.

Zgodnie z nowymi postulatami polityki regionalnej, polska polityka przestrzenna wskazuje na realizację operacji w obrębie tzw. obszarów funkcjonalnych. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) proponuje definicję obszaru funkcjonalnego jako „zwartego układu przestrzennego, składającego się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju”. Według zapisów wspomnianego wyżej dokumentu, obszar funkcjonalny to nie tylko strefa oddziaływania danej jednostki, ale też ukształtowany w procesie historycznym zespół kilku lub kilkunastu jednostek terytorialnych, wyróżniający się z otoczenia i upodabniający się pod pewnymi względami do siebie. Zgodnie z obowiązującą KPZK proponowane obszary interwencji podzielono na kilkanaście typów funkcjonalnych². Obszary miejskie podzielono na cztery główne kategorie:

- ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitalnych,
- ośrodków regionalnych,
- ośrodków subregionalnych,
- ośrodków lokalnych,

² „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”

W związku z powyższym na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w lutym 2013, w oparciu o ekspertyzę Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk (IGiPZ PAN) oraz o typologię obszarów funkcjonalnych zawarta, w KPZK 2030 opracowano „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”. Przyjęte w dokumencie kryteria miały pozwolić na zapewnienie porównywalności metodologicznej wszystkich ośrodków a jednocześnie miały zapewnić transparentność polityki przestrzennej.

Zgodnie z powyższym podejściem wyznaczono 18 Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF) Ośrodków Wojewódzkich. Każdy z nich składa się z rdzenia (ośrodka centralnego) oraz strefy zewnętrznej (gmin ościennych). Zasięg poszczególnych MOF określony został na podstawie siedmiu wskaźników o charakterze funkcjonalnym, społeczno – gospodarczym i morfologicznym.

W wyniku przyjętej metodologii Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielkopolskiego obejmuje miasto Gorzów (rdzeń) oraz gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok (strefa zewnętrzna). Jednostki te stanowią zwarty obszar, sąsiadujący bezpośrednio z miastem centralnym.

Jednocześnie władze miasta Gorzowa zleciły wykonanie „Ekspertyzy dotyczącej delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego”, której wyniki wskazały, że faktyczny obszar oddziaływania stolicy województwa lubuskiego jest szerszy i obejmuje dodatkowo gminę Lubiszyn, Witnicę oraz Kostrzyn nad Odrą. Cytowana delimitacja ma stanowić rekomendacje dla określenia faktycznych kierunków rozwoju przestrzennego ujętego z nowoopracowywanym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego.

Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.³ obejmuje miasto Gorzów Wlkp. oraz gminy: Kłodawa, Santok, Deszczno i Bogdaniec. Jego łączna powierzchnia to 770km² (tab. 1).

Tab. 1. Powierzchnia obszaru funkcjonalnego.

Jednostka terytorialna	ogółem w ha	ogółem w km ²
m. Gorzów Wielkopolski	8 572	86
Bogdaniec	11 173	112
Deszczno	16 831	168

³ Mając na uwadze prace związane z delimitacją obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich prowadzone przez MRR, szczególnie w kontekście realizacji nowego instrumentu finansowego jaki stanowią Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), a także uwzględniając poziom prac związanych z przyszłą perspektywą finansową Unii Europejskiej, Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielkopolskiego definiowany będzie zgodnie z dokumentem „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”, MRR, Warszawa, luty 2013r.

Kłodawa	23 472	235
Santok	16 939	169
Łącznie	76 987	770

Źródło: www.stat.gov.pl

Gmina Bogdaniec, położona w Pradolinie Toruńsko-Eberswaldzkiej, graniczy z Gorzowem od zachodu, leży na szlaku drogowym Berlin – Kaliningrad. W jej skład wchodzi 21 sołectw, w których mieszka ponad 6 tys. mieszkańców. Gmina zajmuje obszar 112 km², ma charakter typowo rolniczy. Leży nad rzeką Wartą.

Gmina Deszczno położona również w Pradolinie Toruńsko-Eberswaldzkiej, obejmuje obszar 168 km². Od południa graniczy z Gorzowem. W jej skład wchodzi 21 sołectw. Gmina ma charakter rolniczy z istotnym udziałem gospodarki leśnej oraz usług. Przez gminę przepływa rzeka Warta.

Gmina Kłodawa granicząca z od północy z Gorzowem Wlkp. położona jest na wysoczyźnie gorzowskiej, na pograniczu województwa lubuskiego. Zajmuje powierzchnię 235km², z czego 65% stanowią lasy. W granicach administracyjnych gminy znajduje się 11 miejscowości, które tworzą 11 sołectw.

Gmina Santok zlokalizowana na wschód od Gorzowa Wlkp., wzdłuż dwóch rzek tj. Warty i Noteci i obejmuje obszar 169 km². W granicach administracyjnych gminy znajduje się 15 sołectw.

Ryc. 1. Położenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego na tle kraju

Źródło: www.maps.google.pl oraz www.gminy.pl

Najbliższymi położonymi dużymi ośrodkami gospodarczo-kulturalnymi są: Szczecin (105 km), Berlin (130 km) oraz Poznań (130 km). Dlatego też cechą charakterystyczną gorzowskiego obszaru funkcjonalnego jest strategiczne położenie względem zachodniej granicy Państwa

oraz na skrzyżowaniu kluczowych szlaków komunikacyjnych. Gorzów leży w korytarzu o nazwie Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC-ROUTE65 (północ-południe), oraz znajduje się w strefie oddziaływania Paneuropejskiego Korytarza Transportowego II (wschód – zachód). Jednocześnie obszar północnej części województwa lubuskiego a tym samym teren MOF stanowi swoiste skrzyżowanie osi rozwojowych największych aglomeracji w tej części Europy: Berlin – Szczecin – Poznań⁴.

„Prowadzenie polityki wobec miejskich obszarów funkcjonalnych, a szczególnie wobec MOF ośrodków wojewódzkich, jest bardzo ważne dla polityki rozwoju, ponieważ przeciwdziała nierównościom w poziomie ich zagospodarowania, pozwala na trafniejsze definiowanie ich potencjałów rozwojowych oraz na kompleksowe rozwiązywanie konfliktów występujących na ich terenie”⁵. Określenie barier i potencjałów a co za tym idzie czynników determinujących tempo i kierunki rozwoju społeczno – gospodarczego wymaga szerszego spojrzenia na cztery podstawowe sfery: ekologiczno – przestrzenną, społeczną, gospodarczą i infrastrukturalną oraz administracyjno – instytucjonalną.

1.1. Sfera demograficzna i społeczna

Rdzeń MOF-u stanowi Gorzów Wielkopolski - miasto na prawach powiatu, siedziba Wojewody Lubuskiego, administracji rządowej w województwie, licznych instytucji o charakterze regionalnym i ponadregionalnym, najliczniejsze pod względem mieszkańców oraz największe pod względem powierzchni miasto województwa lubuskiego. Całkowita łączna powierzchnia MOF GW wynosi 770km², co stanowi 5,5% całkowitej powierzchni województwa lubuskiego.

Potencjał demograficzny Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego to łącznie 156,5 tys. mieszkańców (tab.2), co stanowi ponad 15% potencjału ludnościowego województwa lubuskiego.

Liczba mieszkańców poszczególnych gmin Obszaru określa równocześnie ich rangę ludnościową, która dla poszczególnych jednostek terytorialnych przedstawia się następująco:

- miasta powyżej 100 tys. mieszkańców: Gorzów Wlkp. (ok. 125 tys. mieszkańców, co stanowi ok. 80% wszystkich mieszkańców Obszaru Funkcjonalnego),

⁴ Ciok S. „Uwarunkowania Rozwoju Przestrzennego Polski wynikające z sąsiedztwa Polski z Republiką Federalną Niemiec, [w:] K. Saganowski, M. Zagrzejewska-Fiedorowicz, P. Żuber (red.), Ekspertyzy do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2008-2033, Tom III, MRR, Warszawa, s. 295-358

⁵ „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich”, 2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, s. 4

- gminy poniżej 10 tys. mieszkańców: Bogdaniec (7 tys.), Deszczno (8,9 tys.), Kłodawa (7,8 tys.) oraz Santok (8 tys.)

W rdzeniu MOF średnie zaludnienie w 2012r. wynosiło 1454 osoby na km². Średnia gęstość zaludnienia w Obszarze Funkcjonalnym wynosi natomiast 330 osób na km².

Analiza potencjału ludnościowego rdzenia i gmin zewnętrznych obszaru funkcjonalnego wskazuje na wzrost atrakcyjności gmin ościennych względem Gorzowa Wlkp. (tab. 2). Najwięcej mieszkańców w ostatnim dziesięcioleciu zyskała gmina Kłodawa (wzrost o prawie 43%) oraz Deszczno (wzrost o ponad 24%).

Tab. 2. Ludność obszaru funkcjonalnego w latach 2002 i 2012.

Gmina	rok 2002	rok 2012	Rok 2002 = 100%	Lubuskie = 100%
Bogdaniec	6 429	7 121	110,8%	0,7%
Deszczno	7 127	8 867	124,4%	0,9%
Kłodawa	5 521	7 879	142,7%	0,8%
Santok	7 327	8 019	109,4%	0,8%
Gorzów Wielkopolski	125 474	124 609	99,3%	12,2%
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	151 878	156 495	103,0%	15,3%
LUBUSKIE	1 008 196	1 023 317	101,5%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

W latach 2002 – 2012⁶ liczba ludności na terenie MOF zwiększyła się o 3%. W analogicznym okresie liczba ludności w województwie lubuskim wzrosła tylko o 1,5%.

Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym zarówno w ośrodku centralnym, jak i w gminach ościennych jest utrzymujący się od wielu lat dodatni przyrost naturalny (tab.3.). Taki układ demograficzny stawia cały MOF w bardzo korzystnej sytuacji w kontekście obserwowanej w całym kraju tendencji spadkowej liczby urodzeń, a co za tym idzie spadku liczby mieszkańców.

Tab.3. Przyrost naturalny.

Gminy	przyrost naturalny na 1000 ludności										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bogdaniec	2,9	0,9	4,6	2,0	0,7	4,1	5,3	3,8	3,9	2,4	2,4
Deszczno	-0,6	1,3	1,8	1,6	4,9	1,4	4,0	6,2	5,4	0,1	4,5
Kłodawa	0,2	1,3	3,5	2,0	1,1	1,2	3,7	3,1	3,0	2,7	2,7
Santok	4,1	0,3	2,5	-0,5	2,5	2,9	5,8	2,0	3,1	1,8	1,6
m. Gorzów Wlkp.	0,5	0,6	1,0	0,9	1,5	1,4	1,9	1,7	1,4	1,1	0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych, www.stat.gov.pl.

⁶ W niniejszym opracowaniu w analizie dynamiki zmian przyjęto różne przedziały czasowe. Ich zmienność wynika z dostępności danych statystycznych. Zamiarem autorów było przedstawienie analizy dla okresu 10-letniego. Jednak sposób agregacji danych względem analizowanych jednostek (gmina - NTS 5) w statystyce publicznej ulegał zmianie. W związku z tym w przypadku wybranych cech przyjęto krótsze obszary odniesienia.

Zmiana liczby mieszkańców determinowana jest nie tylko przyrostem demograficznym, ale także trendami migracyjnymi. Analiza przestrzenna migracji wewnętrznych w obrębie MOF wskazuje, że na jego terenie większa liczba mieszkańców osiedla się niż ją opuszcza. Jednocześnie obserwowany jest proces „*Urban sprawl*”, tj. proces „rozlewania się miasta” na przyległe tereny wiejskie (tab. 4).

Tab.4. Saldo migracji wewnętrznych/1000 mieszkańców.

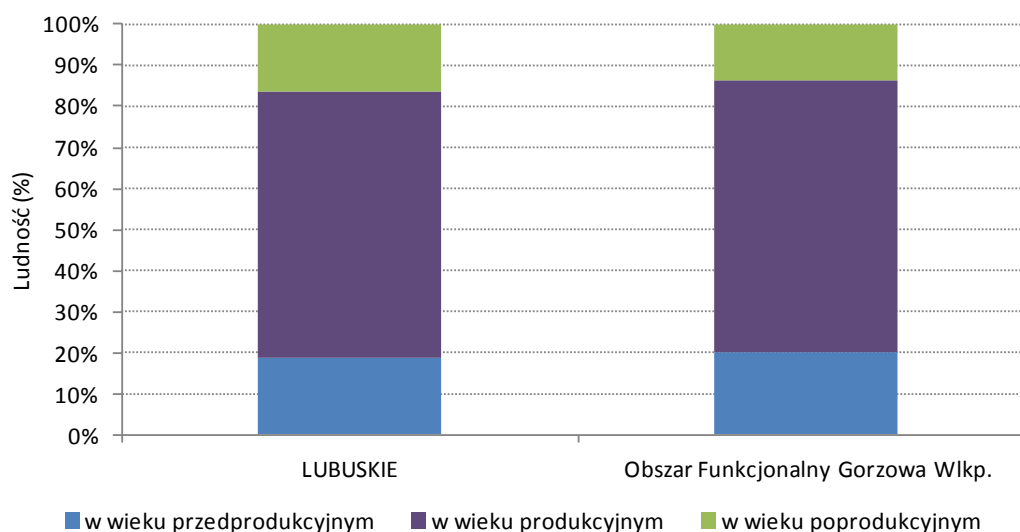
Gmina	Rok 2002	Rok 2012
Bogdaniec	5,9	4,8
Deszczno	-1,5	19,7
Kłodawa	19,0	23,9
Santok	1,1	8,4
Gorzów Wielkopolski	-0,4	-1,0
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	0,6	2,2
LUBUSKIE	-1,0	-0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych, www.stat.gov.pl.

Przeprowadzone badania wskazały na dużą atrakcyjność całego terenu MOF jako miejsca osiedlania się nowych mieszkańców. Analiza porównawcza względem województwa lubuskiego wskazała na wzrost zainteresowania życiem w strefie oddziaływania Gorzowa Wlkp. Współczynnik migracji dla całego obszaru nie tylko wzrósł prawie 4-krotnie na przestrzeni ostatnich 10 lat, ale także był wyższy niż dla całego województwa.

Z punktu widzenia polityki społecznej miasta i regionu istotne znaczenie ma poziom obciążenia demograficznego. Oceniając stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym do ludności w wieku przedprodukcyjnym stwierdzić należy, że sytuacja zarówno w całym MOF, jak i w poszczególnych gminach go tworzących uległa pogorszeniu. Wprawdzie w 2012r. w OF Gorzowa Wlkp. liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (20,3%) była większa niż liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (13,9%) (ryc. 2), to jednak w rdzeniu MOF sytuacja była odwrotna i stosunek ten wynosił 16,9% do 18,3%.

Jak wynika z powyższego, proces starzenia się społeczeństwa najsilniej dotknął miasto centralne. Porównując jednak te dane ze wskaźnikami dla województwa lubuskiego (odpowiednio 18,6%, 16,5%) i Polski (odpowiednio 18,3%, 17,8%) widać, że MOF Gorzowa Wlkp. ma duży potencjał demograficzny i rozwojowy

Ryc. 2. Ludność Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. oraz województwa według ekonomicznych grup – 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Jedną z najistotniejszych kwestii w diagnozie układu lokalnego jest problem bezrobocia. Jest to również jedna z głównych determinant sytuacji ekonomicznej i perspektyw rozwoju społecznego i gospodarczego.

Zgodnie z zapisami projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020⁷ niepokojący w całym regionie staje się poziom bezrobocia rejestrowanego. Zgodnie z przytaczanymi w dokumencie danymi GUS stopa bezrobocia rejestrowanego w regionie na koniec 2012 roku wynosiła 15,8% i była najwyższa od 2009 roku a także wyższa o 2 punkty procentowe niż w kraju. Na tym tle sytuacja w powiecie gorzowskim oraz w rdzeniu MOF była dużo bardziej korzystna⁸. Stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła odpowiednio 12,3% oraz 8,4%

Analiza poziomu bezrobocia w gminach mierzonego jako udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wskazuje, że nie tylko miasto centralne, ale także gminy zewnętrzne borykają się z mniejszymi problemami na rynku pracy niż całe województwo (tab. 5). W 2012r. w gminach tworzących MOF wskaźnik bezrobocia nie przekraczał średniej regionalnej i krajowej. Najniższą wartość osiągnął on w gminie Bogdaniec (6,1%). W najtrudniejszej sytuacji znajduje się gmina Santok ze wskaźnikiem 8,2%, chociaż jest on i tak mniejszy niż dla województwa i kraju (odpowiednio 9,1%, 8,7%).

⁷ <http://rpo2020.lubuskie.pl/> dostęp 14.02.2014

⁸ Dane statystyczne dla bezrobocia rejestrowanego agregowane są do poziomu powiatu.

Analiza dynamiki zmian w latach 2004 – 2012 wskazuje na spadek bezrobocia w całym MOF GW o prawie 50%, z czego najwyższa wartość spadku odnotowana została w Bogdańcu i Kłodawie.

Tab. 5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Gmina	2004	2012	Rok 2004 = 100	Lubuskie = 100 (2012)	Polska=100
Gorzów Wlkp.	11,7	6,5	56	71	75
Bogdaniec	15,1	6,1	40	67	70
Deszczno	15,7	7,3	46	80	84
Kłodawa	15,8	6,6	42	73	76
Santok	16,7	8,2	49	90	94
Obszar Funkcjonalny	15,0	6,9	46	76	80
Lubuskie	15,2	9,1	60	100	105
POLSKA	12,4	8,7	70	96	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W 2012 roku w gminach tworzących MOF, bez pracy pozostawało łącznie 6.745 osób⁹. Wśród osób bezrobotnych dominowały kobiety, które stanowiły 52,3% ogółu bezrobotnych. Znamienne jest, że procentowo mniejszy udział wśród osób bezrobotnych stanowiły osoby zamieszkałe na obszarach wiejskich. Może to rodzić podejrzenie, że występuje tu bezrobocie ukryte, związane z przerostem zatrudnienia w rolnictwie.

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Gorzowie Wlkp. wskazują na szczególnie niekorzystną strukturę bezrobotnych zarówno w rdzeniu jak i pozostałych gminach powiatu. Wśród wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych najwyższy odsetek (ok. 28%) stanowią osoby w grupie wiekowej 25-34 lata, z czego prawie ¼ to bezrobotni pozostający bez pracy dłużej niż pół roku.

Struktura bezrobotnych ze względu na poziom wykształcenia wskazuje na przewagę osób o najniższych kompetencjach. Osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej stanowią w rdzeniu MOF 25% natomiast w pozostałych gminach prawie 40% ogółu bezrobotnych. W przypadku osób z wykształceniem wyższym największy problem odnotowano w mieście Gorzów Wlkp., gdzie udział osób z wykształceniem wyższym wyniósł 20%.

Z punktu widzenia kształtowania podstaw dla rozwoju nowoczesnej gospodarki istotne jest posiadanie odpowiedniej kadry zawodowej. Na fakt ten zwrócono uwagę m.in. w raporcie „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki”¹⁰.

⁹ www.stat.gov.pl

¹⁰ Raport z badania: Foresight regionalny: „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki”, 2011, Wyższa Szkoła Biznesu w Gorzowie Wlkp.

W dokumencie tym wskazano, że niewystarczający poziom oraz wadliwa struktura kwalifikacji zawodowych stanowić będzie jedną z głównych barier rozwoju gospodarczego Gorzowa Wlkp., a co za tym idzie, całej, powiązanej z nim zewnętrznej strefy funkcjonalnej.

Według danych z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku, struktura mieszkańców MOF GW ze względu na wykształcenie jest bardziej korzystna niż w całym województwie lubuskim. Udział osób z wykształceniem wyższym wyniósł 17,6% i jest o 3 punkty procentowe wyższy niż w regionie. Przestrzenne zróżnicowanie wartości wskaźnika w obrębie całego MOF-u potwierdza, że najwyższy potencjał kadrowy występuje w rdzeniu (ponad 20% osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie mieszkańców miasta). Jednocześnie teren MOF zamieszkuje najwięcej osób z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym, co daje w sumie ponad 54% ogółu mieszkańców. Struktura ta jest wypadkową zarówno historii ośrodka centralnego (Gorzów ma silne tradycje przemysłowe), jak również polityki samorządów w zakresie tworzenia warunków dla stworzenia społeczeństwa opartego na wiedzy.

Potencjał społeczno-gospodarczy w długim okresie budowany jest poprzez przełamywanie barier w zakresie dostępu do edukacji, a zwłaszcza do edukacji przedszkolnej. Dostęp do przedszkoli umożliwia również podjęcie zatrudnienia przez oboje rodziców, a tym samym przyczynia się do ograniczania sfery ubóstwa.

W 2012r. w MOF GW funkcjonowały 44 przedszkola, dysponujące łącznie 4445 miejscami. Jednocześnie liczba dzieci wynosiła 4561¹¹. Z analizy danych wynika, że współczynnik objęcia dzieci wychowaniem przedszkolnym jest bardzo wysoki i stale rośnie. W samym mieście poziom ten w roku szkolnym 2012/2013 wyniósł 90%¹². Jednocześnie w części jednostek liczba dzieci w wieku przedszkolnym jest wyższa od liczby miejsc w placówkach przedszkolnych. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że część rodziców dobrowolnie opóźnia moment rozpoczęcia przez dzieci edukacji przedszkolnej poprzez własną opiekę nad dzieckiem lub opiekę pełnioną przez dziadków. Zwłaszcza w ostatnich latach rodzice zgodnie z tzw. ustawą żłobkową korzystają z prawa zatrudniania do opieki nad dzieckiem jego własnej babci lub innego członka rodziny¹³.

¹¹ www.stat.gov.pl

¹² Sprawozdanie z realizacji „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010-2020” za rok 2012

¹³ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (Dz. U. nr 45, poz. 235)

Tab. 6. Infrastruktura przedszkolna.

Gmina	Rok 2012
M. Gorzów Wielkopolski	
Liczba przedszkoli	33
Miejsca	3790
Liczba dzieci	3917
Gmina Bogdaniec	
Liczba przedszkoli	2
Miejsca	100
Liczba dzieci	100
Gmina Deszczno	
Liczba przedszkoli	2
Miejsca	100
Liczba dzieci	106
Gmina Kłodawa	
Liczba przedszkoli	3
Miejsca	197
Liczba dzieci	197
Gmina Santok	
Liczba przedszkoli	4
Miejsca	258
Liczba dzieci	241
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	
Liczba przedszkoli	44
Miejsca	4445
Liczba dzieci	4561

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

W Obszarze Funkcjonalnym Gorzowa Wlkp. zaobserwować można ogólną tendencję zmniejszania się liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. W latach 2002 – 2012 ich liczba spadła odpowiednio o 24% i o 32% (tab. 7). Wprawdzie w analogicznym okresie zjawisko powyższe wystąpiło również w województwie lubuskim, to na obszarze funkcjonalnym proces ten następuje wolniej, zwłaszcza na poziomie szkolnictwa podstawowego. W gminie Kłodawa zanotowano natomiast wzrost liczby uczniów szkół podstawowych. Przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, że w gminie Kłodawa osiedliło się w ostatnich latach najwięcej nowych mieszkańców.

W przypadku gimnazjów w najtrudniejszej sytuacji znajdują się gmina Santok oraz miasto Gorzów Wlkp., w najlepszej gmina Deszczno.

Tab.7. Uczniowie - szkoła podstawowa i gimnazjum.

Gmina	2002	2012	Rok 2002 = 100
Miasto Gorzów Wielkopolski			
szkoła podstawowa	8767	6526	74
gimnazjum	5604	3719	66
Gmina Bogdaniec			
szkoła podstawowa	524	417	80
gimnazjum	294	215	73
Gmina Deszczno			
szkoła podstawowa	655	491	75
gimnazjum	232	213	92
Gmina Kłodawa			
szkoła podstawowa	376	394	105
gimnazjum	226	170	76
Gmina Santok			
szkoła podstawowa	659	423	64
gimnazjum	354	219	62
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.			
szkoła podstawowa	10981	8251	75
gimnazjum	6710	4536	68
Województwo Lubuskie			
szkoła podstawowa	81030	56491	70
gimnazjum	47940	31951	67

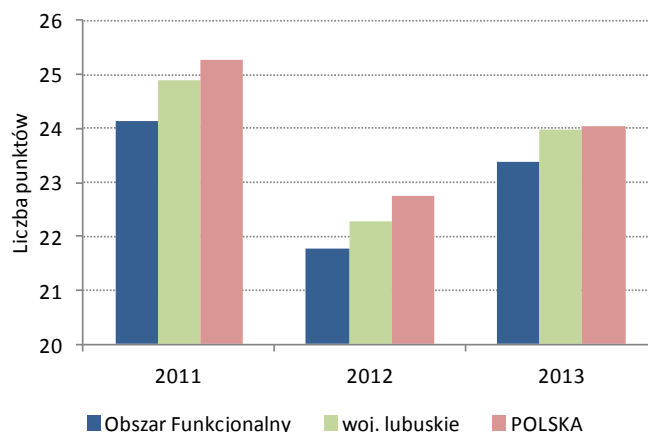
Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

Przemiany demograficzne a także reforma edukacyjna wprowadzająca etap gimnazjalny przełożyły się na stan infrastruktury edukacyjnej. W latach 2002 – 2012 liczba szkół podstawowych w Obszarze Funkcjonalnym Gorzowa Wlkp. zmniejszyła się z 41 do 36, a gimnazjów wzrosła z 26 do 29¹⁴. Optymalizacja sieci placówek edukacyjnych szczebla podstawowego przyczyniała się do likwidacji szkół podstawowych w Gorzowie Wlkp. (3) oraz w gminach: Deszczno (1) i Santok (1). W badanym okresie zlikwidowano jedno gimnazjum w Gminie Bogdaniec, powstały natomiast nowe w Gorzowie Wlkp. (4).

Obecnie władze miasta i gmin ościennych przygotowują się do kolejnej reformy oświaty polegającej na obniżeniu wieku szkolnego do lat 6. Jednocześnie w całym MOF podejmowane są kroki mające na celu dostosowanie infrastruktury szkolnej do przyjęcia nowych uczniów. Polegają one nie tylko na przystosowaniu pomieszczeń lekcyjnych, ale także na analizie obwodów szkół podstawowych pod kątem możliwości przyjęcia sześciolatków. Prowadzone są także działania dążące do wyposażenia placówek

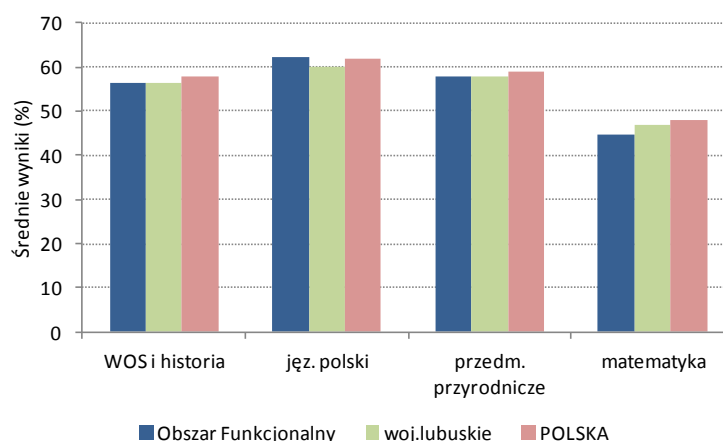
¹⁴ www.stat.gov.pl

w nowoczesne środki dydaktyczne oraz lepszego przystosowania obiektów na rzecz działalności oddziałów integracyjnych.

Ryc. 3. Porównanie wyników sprawdzianu szóstoklasisty

Źródło: www.oke.poznan.pl

Ryc. 4. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w 2013 roku - porównanie

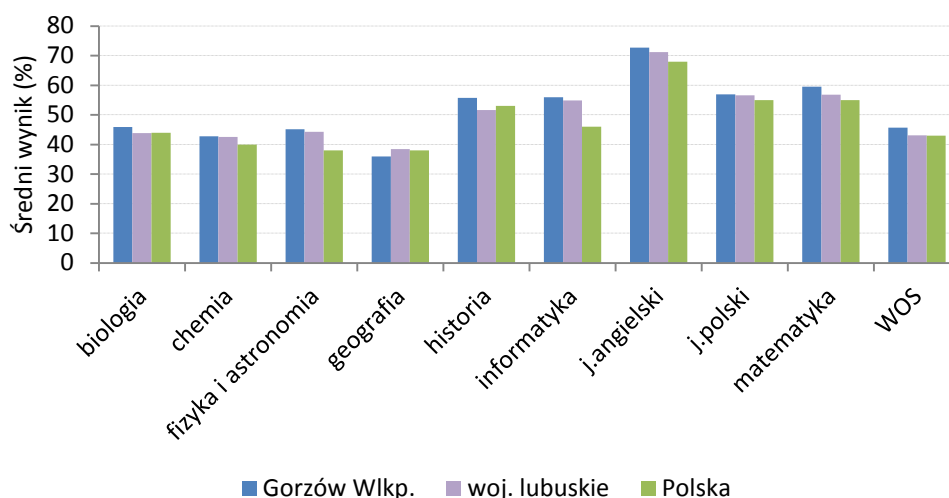
Źródło: www.oke.poznan.pl

Ocena przyszłego potencjału kadrowego, a jednocześnie jakości kształcenia w działających w regionie placówkach oświatowych, dokonywana jest pośrednio w oparciu o wyniki egzaminów po poszczególnym etapie kształcenia.

Analiza danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu wskazuje, że na etapie szkoły podstawowej i gimnazjum poziom kształcenia w szkołach zlokalizowanych na terenie MOF nie odbiega od wyników dla województwa lubuskiego (ryc. 3 i ryc. 4).

Wyższy potencjał MOF prezentuje się natomiast w odniesieniu do wyników maturalnych. W 2013 roku uczniowie z gorzowskich szkół średnich, przystępujący do egzaminu po raz

pierwszy i zdający egzamin na poziomie podstawowym uzyskali wyniki lepsze niż ich rówieśnicy z regionu lub w kraju. (ryc. 5)

Ryc. 5. Wyniki egzaminów maturalnych w 2013 roku. Poziom podstawowy.
Źródło: www.oke.poznan.pl

Struktura ponadgimnazjalnych placówek oświatowych oraz oferowane kierunki kształcenia są wypadkową tradycji przemysłowych regionu oraz konieczności dostosowania poziomu wykształcenia do wymagań rynkowych. W związku z koncentracją usług wyższego rzędu w dużym ośrodku miejskim, szkolnictwo ponadgimnazjalne skoncentrowane jest przede wszystkim w rdzeniu MOF¹⁵. Miasto Gorzów Wlkp. w ramach swoich zadań w roku szkolnym 2012/2013 prowadziło 17 szkół ponadgimnazjalnych, w tym: samodzielne IV Liceum Ogólnokształcące, Liceum Plastyczne, Sportowe Liceum Ogólnokształcące, Zasadniczą Szkołę Zawodową Specjalną nr 14 oraz 13 Zespołów Szkół¹⁶.

W związku z koniecznością dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy, realizowana jest w Gorzowie polityka kształcenia zawodowego oparta na zasadzie „4-4-2”. Polega ona na promowaniu racjonalnej, z punktu widzenia zapotrzebowania rynku pracy, struktury absolwentów szkół ponadgimnazjalnych. Zgodnie z tą zasadą 40% uczniów kształci się w szkołach ogólnokształcących, 40% w szkołach średnich o profilu zawodowym, a 20% w zasadniczych szkołach zawodowych.

Program ten dzięki konsekwentnemu wdrażaniu został już w zasadzie osiągnięty. Zgodnie z informacjami Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. udział uczniów uczęszczających do

¹⁵ Kształcenie na poziomie zawodowym odbywa się także w Santoku

¹⁶ Sprawozdanie z realizacji „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010 – 2020” za rok 2012

szkół ogólnokształcących spadł od 2006 roku o 10 punktów procentowych i wynosi obecnie ok. 38%. Jednocześnie w tym samym czasie odnotowano znaczny wzrost uczniów szkół zawodowych. Obecnie w szkołach o tym profilu kształcą się ponad 62% uczniów¹⁷.

Profile zawodowe realizowane poprzez szkoły zawodowe zlokalizowane w rdzeniu MOF odpowiadają na najważniejsze zapotrzebowanie w branżach elektrycznej, mechanicznej, budowlanej. Program zajęć oraz proponowane zawody są stale dostosowywane oraz unowocześniane w celu zapewnienia jak najwyższego standardu nauczania i poziomu wiedzy. Dodatkowo absolwenci szkół gimnazjalnych mogą się kształcić w szkole o profilu odzieżowym, gastronomicznym i ogrodniczym.

Ważną placówką z punktu widzenia dostosowania poziomu wykształcenia mieszkańców MOF do wyzwań rynku pracy stanowi Centrum Kształcenia Zawodowego w Gorzowie. Centrum prowadzi działalność oświatową od września 1998 roku i stanowi połączenie Centrum Kształcenia Praktycznego, Centrum Kształcenia Ustawicznego oraz Wojewódzkiego Ośrodka Doksztalania i Doskonalenia Zawodowego. W ramach Centrum prowadzona jest szkoła policealna dla dorosłych na kierunkach: technik administracji, technik rachunkowości, technik bezpieczeństwa i higieny pracy, technik informatyk, a także kursy i szkolenia zawodowe, zajęcia praktyczne dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz prowadzone jest doksztalanie zawodowe młodocianych. W 2012 roku w ramach zadania „Modernizacja i wyposażenie pracowni kształcenia praktycznego w Centrum Kształcenia Zawodowego w Gorzowie Wlkp.”, dofinansowanego ze środków UE w ramach LRPO 2007-2013 podjęto działania w celu zorganizowania pracowni specjalistycznych do kształcenia praktycznego w zakresie materiałoznawstwa i pomiarów warsztatowych, obrabiarek skrawających, spawania, automatyki i sterowania. W styczniu 2014 roku dwie nowe pracownie zostały oddane do użytkowania¹⁸. Działania te mają na celu przygotować dostępną infrastrukturę do utworzenia parku naukowo – przemysłowego w Gorzowie Wlkp.

Działania mające na celu stworzenie warunków dla rozwoju gospodarki opartej na nowych technologiach i kompetentnych kadrach wymagają aktywnej współpracy świata biznesu i nauki.

W 2012 roku Gorzowie Wlkp. zlokalizowane były:

- Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża,
- Wyższa Szkoła Biznesu,

¹⁷ Sprawozdanie z realizacji „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010 – 2020” za rok 2012

¹⁸ <http://www.gorzow.pl/przystan/archiwum-aktualnosci/48-miasto/20486-nowe-pracownie-w-ckz>

- Uniwersytet Szczeciński – Zamiejscowy Wydział Społeczno-Ekonomiczny w Gorzowie Wlkp.
- Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu - Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp.,

w których studiowało łącznie 5.464 studentów¹⁹. W porównaniu do innych ośrodków akademickich jest to relatywnie niewiele. Należy jednak zwrócić uwagę, że gorzowski ośrodek akademicki jest stosunkowo młody. Jedynie filia Akademii Wychowania Fizycznego z Poznania rozpoczęła swoją działalność na początku lat 70. XX wieku, natomiast największy rozwój infrastruktury kształcenia na poziomie wyższym w mieście notuje się od końca lat 90-tych XX wieku (powstała wtedy samodzielna PWSZ oraz WSB). Jego późny rozwój wynikał przede wszystkim z koncentracji działań rozwijających szkolnictwo wyższe w południowej części obecnego województwa.

Zmiany ustrojowe oraz zmiany zapotrzebowania na rynku pracy były ważnym impulsem dla budowy infrastruktury szkół wyższych w Gorzowie Wlkp. Jednocześnie należy pamiętać, że uczelnie odgrywają olbrzymią miastotwórczą rolę. **Brak odpowiedniej infrastruktury powoduje odpływ młodych i zdolnych mieszkańców.** Wzrost znaczenia miasta na tle sieci osadniczej Polski Zachodniej stanowi ważny czynnik rozwoju infrastruktury uczelni wyższych. Fakt, że gorzowski ośrodek akademicki jest stosunkowo młody powoduje konieczność stałego dostosowywania oferty do wyzwań stojących przed stale rozwijającym się regionem.

Szkolnictwo wyższe stanowi także ważny czynnik ze względu na wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego na terenie MOF GW. Działania w kierunku stworzenia nowoczesnej oferty bazującej na współpracy sektora B+R z biznesem zostały już podjęte. W efekcie badań dotyczących nowoczesnych kadr gospodarki na terenie miasta i okolic²⁰ zdiagnozowano, że wiedza mogąca podnieść konkurencyjność przedsiębiorstw pochodzić będzie z uczelni ogólnopolskich zlokalizowanych poza terenem województwa lubuskiego. Tym samym istnieje ryzyko nie wykorzystania olbrzymiego potencjału, jakim są:

- bogata i zróżnicowana infrastruktura edukacyjna na szczęblu ponadgimnazjalnym,
- bezpośredni dostęp do ośrodków akademickich zlokalizowanych w innych miastach,
- bogate tradycje produkcyjne i przemysłowe miasta i regionu,
- korzystne położenie na skrzyżowaniu najważniejszych szlaków komunikacyjnych w tej części kraju i Europy.

¹⁹ Główny Urząd Statystyczny

²⁰ Raport z badania: Foresight regionalny: „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki”, 2011, Wyższa Szkoła Biznesu w Gorzowie Wlkp.

W związku z powyższym już od kilku lat intensyfikowane są działania dążące do budowania potencjału innowacyjnego i gospodarczego ośrodka gorzowskiego. Na terenie miasta podejmowane są następujące inicjatywy:

- **Klaster Edukacji Lubuskie - Brandenburgia** - jest to pierwszy w Polsce edukacyjny klaster o charakterze transgranicznym. Działa od roku 2012 i ma za zadanie integrację współpracy pomiędzy uczelniami wyższymi, centrami naukowymi, średnimi szkołami zawodowymi oraz podmiotami gospodarczymi zainteresowanymi tematyką i wdrażaniem technik produkcyjnych. Stanowi także platformę współpracy dla jej członków w celu realizacji wspólnych projektów oraz platformę służącą skutecznemu pozyskiwaniu środków finansowych na wspólne projekty inwestycyjne, badania naukowe oraz działania mające związek z rozwojem nowoczesnych technologii²¹

- **Lubuski Klaster Metalowy** – Stowarzyszenie „Lubuski Klaster Metalowy” działa od maja 2008r. Jego rola w rozwoju potencjału innowacyjnego została potwierdzona w marcu 2013 roku, gdy podpisano porozumienie z województwem lubuskim. Zakłada ono podnoszenie konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez rozwijanie kontaktów pomiędzy sektorem nauki i biznesu oraz promowaniu innowacyjności i przedsiębiorczości ze szczególnym uwzględnieniem branży metalowej²²

- **Gorzowski Ośrodek Technologiczny Park Naukowo-Przemysłowy** – jest to pierwsza tego typu inicjatywna w północnej części województwa. Powstał w wyniku porozumienia zawartego w marcu 2012 roku pomiędzy Miastem Gorzów, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową, Lubuskim Klastrem Metalowym oraz Zakładem Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. Koncepcja Ośrodka jako I etapu rozproszonego Parku Naukowo-Przemysłowego dla aglomeracji gorzowskiej zakładała merytoryczną, infrastrukturalną, logistyczną i ekonomiczną integrację działań podejmowanych przez podmioty działające na rynku gospodarczym i edukacyjnym, celem wprowadzenia nowej jakości w systemie kształcenia zawodowego, na wszystkich jego poziomach, w relacji do kluczowych branż przemysłu, które w świetle przeprowadzonego w Gorzowie foresightu będą kształtować gospodarczy obraz regionu w okresie 2020-2030. Idea²³ Parku Naukowo-Przemysłowego w Gorzowie Wlkp. wynika z rozpoznanych potrzeb przemysłu, inteligentnych specjalizacji regionu oraz prognozy rozwoju gospodarki miasta i aglomeracji gorzowskiej. Przedsięwzięcie

²¹ Sprawozdanie z realizacji „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010 – 2020” za rok 2012

²² www.lubuskiklaster.pl

²³ Informacje na temat Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego Parku Naukowo-Przemysłowego Sp. z o.o. pochodzą z Urzędu Miasta Gorzów Wlkp.

to wpisane jest do Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Interesariusze Parku wypracowali jego formułę, opierającą się na dwóch komplementarnych obszarach: badawczo-wdrożeniowym (organizowanym przez powołaną spółkę) oraz edukacji zawodowej.

Obszar badawczo-wdrożeniowy opiera się na ścisłej współpracy uczelni wyższych, jednostek i instytutów badawczych, laboratoriów oraz sektora przedsiębiorstw. Głównymi działaniami będzie wyszukiwanie oraz weryfikacja innowacyjnych technologii, prowadzenie badań i prac rozwojowych oraz komercjalizacja nowatorskich rozwiązań. Kompleksowy charakter usług oferowanych przez Park przedsiębiorcom pomyślany jest jako wyjątkowy w skali regionu i stwarza szansę wykreowania bardzo silnego potencjału oddziaływania na lokalną gospodarkę. Przewiduje się także, iż doprowadzi do wzrostu liczby firm wykorzystujących nowoczesne technologie. Umożliwi to również rozwój przedsiębiorstw opartych na nowej wiedzy, głównie przez studentów i absolwentów uczelni wyższych oraz pracowników naukowych.

Ważny element przedsięwzięcia stanowi **Centrum Badawczo-Wdrożeniowe „Eko-innowacje”** działające na terenach należących do Zakładu Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., w Stanowicach w gminie Bogdaniec. W skład Centrum wejdą cztery główne jednostki badawcze składające się z wysokiej klasy specjalistycznych laboratoriów, umożliwiających testowanie pilotażowych technologii związanych z zagospodarowaniem różnego typu odpadów.

Planowane jest także stworzenie przez PWSZ **Laboratorium Środowiskowego dla kierunków inżynierskich**. Laboratorium obejmować będzie niezbędne wyposażenie kierunków inżynierskich w pracownię i warsztaty. Poza walorem dydaktycznym stanowi również bazę dla badań i wdrożeń dla przemysłu.

Obszar edukacji zawodowej stanowi zadanie własne samorządu. Liderem działań w tym obszarze jest Miasto Gorzów Wielkopolski. Podstawowym celem będzie utworzenie **Centrum Edukacji Zawodowej**. Będzie ono stanowiło nowoutworzony zespół szkół technicznych, wyposażonych w wysokiej klasy instrumentarium: pracownię, warsztaty i laboratoria, odpowiadające najwyższym standardom kształcenia i nauki zawodu, wymaganym przez lokalny i regionalny sektor przemysłu i przedsiębiorczości.

Stworzenie wszystkich elementów Parku opierać się będzie przy wykorzystaniu potencjału zasobów wiedzy, doświadczenia i kadry Lubuskiego Klastra Metalowego.

Dzięki ustanowieniu tak szerokich powiązań kooperacyjnych Park Naukowo-Przemysłowy stworzy przestrzeń wymiany wiedzy i doświadczeń, a zatem umożliwi rozwój zasobów ludzkich.

Kluczowym zadaniem wzmacniającym potencjał naukowy miasta a, co za tym idzie całego MOF i północnej części województwa jest dążenie do powołania Akademii Gorzowskiej. Ważność tego zadania wskazana jest na szczeblu regionalnym m.in. poprzez zapisy w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Jednym z działań określonym dla celu operacyjnego „podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy” wskazano tam wsparcie działań na rzecz utworzenia Akademii Gorzowskiej o profilu zgodnym z celami rozwoju województwa lubuskiego. Jak wskazały władze województwa, region gorzowski, który ma być zasilany przez absolwentów przyszłej uczelni, cierpi na deficyt kadry inżynierskiej²⁴. Ważność tego projektu wskazana została także w „Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec”²⁵. W przytaczanym dokumencie utworzenie Akademii wymieniono jako jedno z czterech działań mających na celu wzmocnienie funkcji metropolitalnych Gorzowa Wlkp.

Na potencjał sfery społecznej duży wpływ ma infrastruktura zdrowotna. Z analizy publicznych danych statystycznych wynika, że w MOF GW w latach 2002 – 2012 zwiększyła się liczba przychodni podstawowej opieki zdrowotnej z 25 do 91 (tab. 8). Jednocześnie obserwuje się pozytywny trend w poprawie dostępności do usług medycznych. Liczba ludności przypadająca na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej zmniejszyła się z 2917 osób w roku 2005 do 1298 osób w roku 2012.

Tab. 8. Przychodnie na terenie MOF GW.

Gmina	2002	2012
Gorzów Wielkopolski	24	81
Bogdaniec	0	2
Deszczno	1	2
Kłodawa	0	3
Santok	0	3
Obszar Funkcjonalny razem	25	91

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.stat.gov.pl

W przeciwieństwie do 2002r., gdy w trzech gminach nie było zakładu opieki zdrowotnej, aktualnie placówki takie zlokalizowane są na terenie wszystkich gmin tworzących Obszar Funkcjonalny. Najwięcej placówek w 2012 roku zlokalizowanych było w Gorzowie Wlkp.(81). Ogółem w ciągu roku 2012 w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej (w zakładach opieki

²⁴ www.lubuskie.uw.gov.pl dostęp 14.02.2014

²⁵ Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec (IPPN), grudzień 2012, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

zdrowotnej i praktykach lekarskich) udzielono łącznie ponad 1,1 mln porad lekarskich. W przeliczeniu na 1 mieszkańca MOF GW było to 7,2 porady²⁶.

Opieka zdrowotna o charakterze stacjonarnym świadczona jest w Wielospecjalistycznym Szpitalu Wojewódzkim w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o., z dwoma oddziałami: przy ul. Dekerta 1 oraz przy ul. Walczaka 42, który udostępnił pacjentom w 2012 roku łącznie 846 łóżek.

Usługi pogotowia ratunkowego realizowane są przez Samodzielną Publiczną Wojewódzką Stację Pogotowia Ratunkowego, zlokalizowaną w Gorzowie Wlkp. przy ul. Kazimierza Wielkiego 7. Jednocześnie w celu poprawy dostępności usług ratownictwa medycznego władze miasta Gorzowa przekazały jednostce nieruchomości zlokalizowaną w dzielnicy Zawarcie z przeznaczeniem na drugą w mieście bazę pogotowia. Powszechny dostęp do usług medycznych zgodnie z analizą potrzeb zdiagnozowanych w województwie lubuskim²⁷ powinien zostać zagwarantowany poprzez utworzenie w Gorzowie bazy lotniczego pogotowia ratunkowego. Rozlokowanie baz HEMS w regionie stawia północną część województwa w bardzo niekorzystnej sytuacji. Rejon obsługiwany może być przez bazy położone w Zielonej Górze, Poznaniu i Goleniowie, co powoduje nadmierne wydłużenie czasu oczekiwania na pomoc. Tym samym już w KPZK 2030 dostrzeżono konieczność rozbudowy siatki infrastruktury bazy lotnictwa ratunkowego poprzez lokalizację bazy HEMS w Gorzowie lub jego okolicach. Zadanie to znalazło się także na liście Inwestycji priorytetowych w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Jednostką organizacyjną, która na szczeblu powiatowym odpowiada za pomoc społeczną, jest Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej w Gorzowie Wielkopolskim. Jednocześnie w każdej gminie należącej do MOF GW działa Ośrodek Pomocy Społecznej. Znaczna część zadań w sferze społecznej organizowanych jest przez kilkadziesiąt organizacji pozarządowych działających na terenie całego MOF GW. Zakres ich działalności jest szeroki i dotyczy szeregu potrzeb społecznych²⁸.

Ośrodki Pomocy Społecznej realizujące zadania w zakresie świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego odpowiedzialne były za przyznawanie środowiskowej pomocy dla najbardziej potrzebujących.

²⁶ Dane Głównego Urzędu Statystycznego, 2012

²⁷ Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020

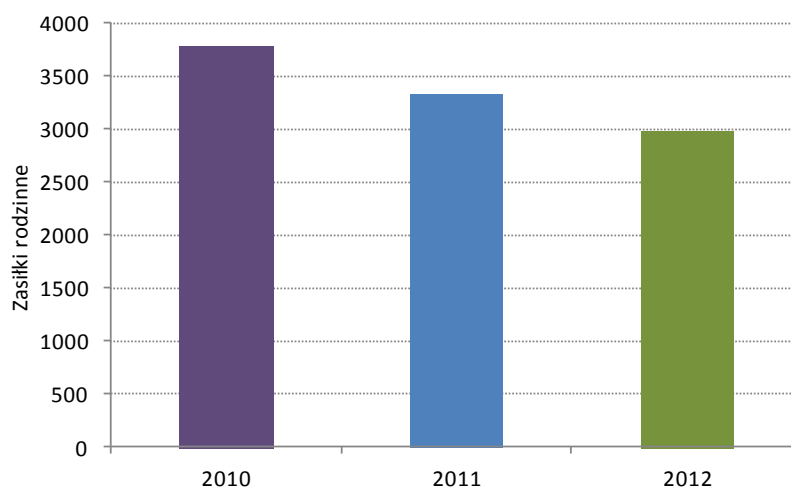
²⁸ Sektor III został szerzej opisany w rozdziale 1.3.

Tab. 9. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej.

Jednostka terytorialna	Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem			Dynamika 2010 rok = 100
	2010	2011	2012	
	%	%	%	%
Bogdaniec	13,0	12,3	10,7	82
Deszczno	10,1	6,9	7,7	76
Kłodawa	11,3	10,4	10,9	96
Santok	9,3	8,6	7,8	84
Gorzów Wielkopolski	5,7	5,4	5,0	88
Obszar Funkcjonalny	9,9	8,7	8,4	85

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego w 2012 roku najwięcej z pomocy społecznej korzystali mieszkańcy gminy Kłodawa (10,9%) oraz gminy Bogdaniec (10,7%) (tab.9). Najmniejszy odsetek osób pobierało zasiłki w Gorzowie Wlkp. (5%). Na przestrzeni lat 2010-2012 zaobserwować można spadek udziału osób korzystających z pomocy społecznej, największy spadek zanotowała gmina Deszczno (współczynnik 76).

Ryc. 6. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w Gorzowie Wlkp.

Źródło: www.stat.gov.pl

W rdzeniu MOF GW maleje również liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne na dzieci. W 2010 roku było to 3 785 rodzin, a w 2012 roku 2 977 (spadek o ok. 21%).

Tab.10. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne.

Jednostka terytorialna	Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci		
	2008	2012	2008=100
	rodzina	rodzina	%
Bogdaniec	452	256	57
Deszczno	558	415	74
Kłodawa	413	250	61

Santok	496	313	63
Gorzów Wielkopolski	5164	2977	58
Obszar Funkcjonalny	7083	4211	59

Zródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

Z zasiłków rodzinnych, na terenie Obszaru Funkcjonalnego łącznie, w 2012 roku skorzystało 4 211 rodzin, co wskazuje na spadek tej formy pomocy o prawie połowę w stosunku do roku 2008 (tab. 10). Na zmniejszenie liczby tej formy wsparcia, nie tylko w MOF GW, ale i w całym kraju, ma znaczenie „zamrożenie” od 2004 roku kryterium dochodowego warunkującego prawo do świadczeń rodzinnych, spadek ogólnej liczby dzieci w wieku uprawniającym do zasiłku rodzinnego (zmniejszenie dotyczy starszych roczników wieku dzieci) oraz relatywna poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych²⁹.

1.2. Sfera gospodarczo – infrastrukturalna.

Przed rokiem 1989 gospodarka Gorzowa Wlkp. oparta była na dużych zakładach przemysłowych, tj. Zakład Włókien Chemicznych „Stilon”, Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Silwana” oraz Zakłady Mechaniczne „Ursus”. Zmiany systemu gospodarczego państwa niekorzystnie wpłynęły na gospodarkę oraz poziom zatrudnienia w mieście. W trakcie ograniczenia zatrudnienia i zmniejszenia wagi ww. zakładów dla gospodarki miasta, Gorzów Wlkp. rozpoczął starania o zmianę struktury gospodarczej i pozyskanie zagranicznych inwestorów.

Pod względem gospodarczym MOF GW jest silnie zróżnicowany. W jego obszarze w 2012r.³⁰ funkcjonowały łącznie 20 552 podmioty gospodarcze zaliczane do sektora prywatnego, w tym 15 741 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 1 813 spółek prawa handlowego, z czego 543 posiadało zagranicznych udziałowców.

W stosunku do 2002r. liczba podmiotów sektora prywatnego zwiększyła się, a wskaźnik dynamiki wyniósł 119. Wzrosła również liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (dynamika 113), a także liczba spółek (dynamika 161), w tym liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego (dynamika 141).

Tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw w MOF GW było szybsze niż w całym regionie, gdzie powyższe wskaźniki dynamiki osiągnęły następujące wartości: 113 (podmioty sektora prywatnego), 104 (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą), 158 (spółki), 135

²⁹ „Informacja o realizacji świadczeń rodzinnych w 2012 r.”, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, czerwiec 2013.

³⁰ www.stat.gov.pl

(spółki z udziałem kapitału zagranicznego). W porównaniu do statystycznych danych dla kraju MOF GW pod względem gospodarczym rozwija się szybciej w zakresie liczby podmiotów sektora prywatnego (wskaźnik dynamiki dla Polski wyniósł 115) oraz w zakresie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (dynamika 107). Słabiej natomiast wypada w przypadku spółek prawa handlowego (wskaźnik 180) a także spółek z udziałem kapitału zagranicznego (dynamika 158).

Tab. 11. Podmioty gospodarcze – sektor prywatny.

Gmina	2002	2012	Rok 2002 = 100
M. Gorzów Wlkp.			
Sektor prywatny ogółem	15212	17228	113
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	12197	12891	106
Spółki handlowe	1009	1635	162
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	334	494	148
Bogdaniec			
Sektor prywatny ogółem	519	693	134
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	443	569	128
Spółki handlowe	27	44	163
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	13	19	146
Deszczno			
Sektor prywatny ogółem	575	871	151
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	487	749	154
Spółki handlowe	40	56	140
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	11	10	91
Kłodawa			
Sektor prywatny ogółem	465	1031	222
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	379	897	237
Spółki handlowe	25	44	176
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	13	12	92
Santok			
Sektor prywatny ogółem	479	729	152
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	411	635	155
Spółki handlowe	25	34	136
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	13	8	62
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.			
Sektor prywatny ogółem	17250	20552	119
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	13917	15741	113
Spółki handlowe	1126	1813	161
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	384	543	141
Woj. Lubuskie			
Sektor prywatny ogółem	91006	102970	113
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	74080	77225	104
Spółki handlowe	5190	8179	158
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	2044	2753	135
Polska			
Sektor prywatny ogółem	3347625	3851828	115
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	2714118	2917272	107
Spółki handlowe	191363	344323	180
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	47186	74633	158

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Rdzeniem rozwoju gospodarczego jest miasto Gorzów Wlkp., które stanowi główny ośrodek przemysłowy województwa lubuskiego. W Gorzowie Wlkp. w 2012r. funkcjonowało łącznie 17 228 podmiotów gospodarczych zaliczanych do sektora prywatnego (ok. 84% wszystkich podmiotów zlokalizowanych w MOF GW), z czego 12 891 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (82% ogółu w OF). W stosunku do 2002r. w Gorzowie Wlkp. wzrosła łączna liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego (wskaźnik dynamiki 113). W mieście zlokalizowanych było również łącznie 1 635 spółek, czyli ok. 90% wszystkich spółek funkcjonujących w Obszarze Funkcjonalnym. Szczególnie widoczny był przyrost o ok. 62% spółek prawa handlowego. W latach 2002 – 2012 odnotowano także wzrost liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego o 48%.

Potencjał gospodarczy miasta wspierany jest przez gminy: Bogdaniec (693 podmioty), Deszczno (871 podmiotów), Kłodawa (1031 podmiotów) oraz Santok (729 podmiotów). Wszystkie powyższe gminy w latach 2002 – 2012 odnotowały przyrost liczby podmiotów gospodarczych, przy czym wskaźnik ten osiągnął największą wartość w gminie Kłodawa (222). W niniejszych gminach wskaźnik ten był wyższy niż średnia dla województwa lubuskiego, która wynosiła 113.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców mierzona liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Podejście to gwarantuje porównywalność jednostek względem siebie i stanowi dobry miernik aktywności gospodarczej mieszkańców.

Dla Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. wskaźnik ten w 2012r. wynosił 1138 podmiotów/10 tys. mieszk. i był wyższy od średniej krajowej (1032) oraz analogicznego wskaźnika dla województwa lubuskiego (1052). W latach 2009 – 2012 dynamika wzrostu poziomu przedsiębiorczości była wyższa w całym obszarze MOF (dynamika 110) niż w kraju i w regionie (dynamika 105).

Tab. 12. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców

Gmina	2009	2012	Dynamika Rok 2009 = 100	Polska =100 Rok 2012	Lubuskie = 100 Rok 2012
m. Gorzów Wlkp.	1408	1441	102	140	137
Bogdaniec	926	991	107	96	94
Deszczno	938	996	106	97	95
Kłodawa	1111	1326	119	128	126
Santok	771	934	121	91	89
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	1031	1138	110	110	108
Woj. Lubuskie	1004	1052	105	102	100
Polska	981	1032	105	100	98

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.stat.gov.pl

W ramach Obszaru Funkcjonalnego w gminach Bogdaniec, Santok i Deszczno wskaźnik przedsiębiorczości jest niższy niż w regionie i kraju. Niemniej jednak wskaźnik dynamiki rozwoju tych gmin jest wysoki. Największy wskaźnik zanotowały za to m. Gorzów Wlkp. (1441) oraz gmina Kłodawa (1326).

Jednocześnie w latach 2009 – 2012 we wszystkich gminach nastąpił rozwój przedsiębiorczości. Najmocniej zjawisko to uwidoczniło się w gminie Santok (wskaźnik dynamiki 121) oraz Kłodawa (119). W samym mieście Gorzowie Wlkp. wskaźnik ten wyniósł 102 i był niższy niż wskaźnik krajowy i regionalny wynoszący 105.

Analiza przestrzenna struktury podmiotów gospodarczych wskazuje na znaczną przewagę (ponad 25%) działalności z szeroko rozumianego handlu i napraw (sekcja G) oraz działalność budowlaną (12,5%). Pozostałe sfery działalności gospodarczej nie przekraczają 10% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie MOF. Na fali przekształceń branżowych oraz wdrażania polityki dostosowania struktury gospodarczej do wyzwań stawianych regionom aspirującymi do bycia ponadregionalnymi, nowoczesnymi ośrodkami rozwoju przeprowadzono badania identyfikujące branże o największym potencjale rozwoju³¹. Autorzy raportu wskazali, że w długoterminowej perspektywie w regionie gorzowskim największe szanse na rozwój oraz na przyciąganie inwestorów mają branże: transport, logistyka, produkcja dla przemysłu maszynowego, budownictwo, przemysł elektrotechniczny, a także produkcja drewna i wyrobów z drewna.

Podkreślenia z pewnością wymaga przemysłowy charakter Gorzowa Wlkp.

Wg danych statystycznych dotyczących produkcji sprzedanej przemysłu za 2012 rok zestawionych w Banku Danych Lokalnych, w Gorzowie Wielkopolskim wynosiła ona na mieszkańca 50 446 PLN. Z takim wynikiem miasto Gorzów uplasowało się wysoko na 5 miejscu wśród miast wojewódzkich Polski o najwyższej produkcji sprzedanej przemysłu na mieszkańca.

Większą wartość wskaźnika posiadają jedynie: Gdańsk (99 991 PLN), Katowice (94 227 PLN), Poznań (61 965 PLN) i Warszawa (57 509 PLN). Poniżej znajduje się tabela obrazująca niniejsze zagadnienie.

³¹ Raport z badania: Foresight regionalny: „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki”, 2011, Wyższa Szkoła Biznesu w Gorzowie Wlkp.

Tab. 13. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i na mieszkańca (podmioty o liczbie pracujących >9) w miastach wojewódzkich w Polsce.

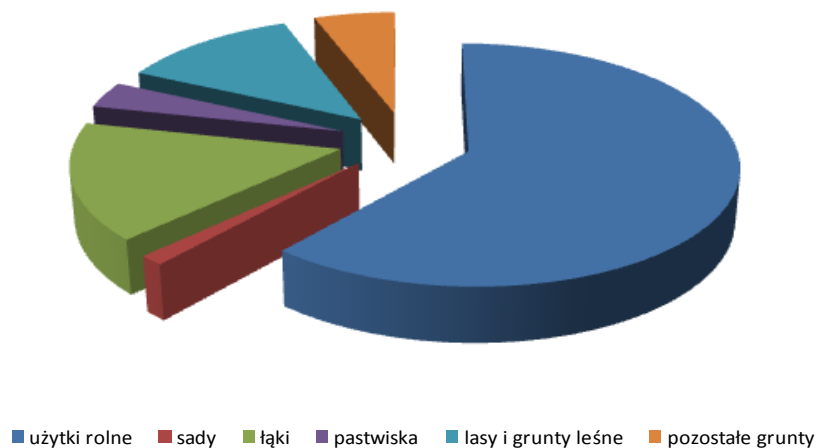
L.p	Jednostka terytorialna	wg PKD 2007	
		ogółem	na 1 mieszkańca
		2012	2012
		mln zł	zł
1.	Powiat m. Gdańsk	46031,2	99991
2.	Powiat m. Katowice	29047,3	94227
3.	Powiat m. Poznań	34229,1	61965
4.	Powiat m. st. Warszawa	98416,8	57509
5.	Powiat m. Gorzów Wielkopolski	6279,0	50446
6.	Powiat m. Olsztyn	6482,9	36943
7.	Powiat m. Kraków	27718,2	36513
8.	Powiat m. Opole	3857,3	31586
9.	Powiat m. Toruń	5571,3	27197
10.	Powiat m. Lublin	9019,0	25908
11.	Powiat m. Wrocław	16286,9	25796
12.	Powiat m. Bydgoszcz	8846,6	24419
13.	Powiat m. Rzeszów	4079,7	22568
14.	Powiat m. Kielce	3838,4	19062
15.	Powiat m. Łódź	13421,2	18588
16.	Powiat m. Szczecin	6577,1	16073
17.	Powiat m. Zielona Góra	1804,3	15139
18.	Powiat m. Białystok	3324,0	11280

Warto zwrócić uwagę, że przemysł ok. 125-tysięcznego Gorzowa Wlkp. produkuje prawie tyle co około 409-tysięczny Szczecin, czy niemal dwa razy więcej niż Białystok o liczbie około 294 tys. mieszkańców.

Sferą działalności gospodarczej, której nie można pominąć ze względu na fakt, że gminy zewnętrzne MOF GW mają generalnie rolniczy charakter jest rolnictwo. Wśród gruntów MOF Gorzowa Wlkp. największą część stanowią użytki rolne (w dobrej kulturze i pod zasiewami), w następnej kolejności: łąki oraz lasy (ryc. 7). Wśród gruntów ornych, gleby kompleksu bardzo dobrego żytznego - występują w szczególności w gminie Santok.

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku wskazują, że na terenie MOF Gorzowa Wlkp. prawie zdecydowaną przewagą stanowią gospodarstwa indywidualne. Przeważają gospodarstwa małe, o powierzchni do 1ha, które stanowią 48,6% ogółu gospodarstw rolnych. 28,5% ogólnej liczby gospodarstw stanowią gospodarstwa o powierzchni do 5ha. Dość dobre warunki glebowe i klimatyczne pozwalają na uprawy zbóż i upraw okopowych. Obszary wiejskie MOF to także tereny upraw szklarniowych pomidorów (gmina Kłodawa) a także lokalizacja stawów hodowlanych (gmina Kłodawa). Ponadto w

Gorzowie zlokalizowany jest Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. Dominującym kierunkiem produkcji zwierzęcej jest hodowla drobiu i bydła oraz tucz trzody chlewnej.

Ryc. 7. Struktura gruntów w Obszarze Funkcjonalnym Gorzowa Wlkp. w 2010 r.
Źródło: www.stat.gov.pl.

Rozdrobnienie i małe arealy gospodarstw indywidualnych powodują nieopłacalność produkcji rolnej. Aby rolnictwo prawidłowo się rozwijało należy tworzyć warunki do powstawania dużych gospodarstw specjalistycznych, o dużym areale i bogatym wyposażeniu w maszyny rolnicze, w tym również gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych.

Powyższa analiza wskazuje na wysoki potencjał rozwoju przedsiębiorczości na terenie całego MOF GW. Jest on wspierany przez szereg instytucji i narzędzi. Szczególną rolę odgrywają sprawnie działające instytucje otoczenia biznesu. Pełnią one ważną funkcję wspierania innowacyjności i to zarówno w odniesieniu do przedsiębiorstw, jak i obszarów. Mogą one także pośredniczyć we współpracy sektora przedsiębiorstw z uczelniami i instytucjami badawczymi. Instytucje wspierające działalność biznesową skoncentrowane są głównie w Gorzowie Wlkp. Do najważniejszych zaliczyć można Zachodnią Izbę Przemysłowo – Handlową, Lubuską Fundację Zachodnie Centrum Gospodarcze czy organizację Lubuscy Pracodawcy.

Korzystny wpływ na rozwój gospodarczy MOF GW miało utworzenie w 2001 roku terenów inwestycyjnych w ramach Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (KSSSE). Obecna powierzchnia zainwestowanych terenów inwestycyjnych KSSSE w Gorzowie Wlkp. wynosi ok. 78,75 ha. KSSSE oferuje bogaty wybór w pełni przygotowanych do rozpoczęcia inwestycji terenów. Lokalizacja strefy jest bardzo korzystna z punktu widzenia potencjalnego inwestora: do centrum miasta - 10 km; do autostrady - 65 km

(50 min); do granicy z Niemcami - 48 km (40 min.); do granicy z Czechami - 280 km; do Poznania - 125 km.³² Dodatkowym atutem jest bezpośredni dojazd do drogi krajowej S3.

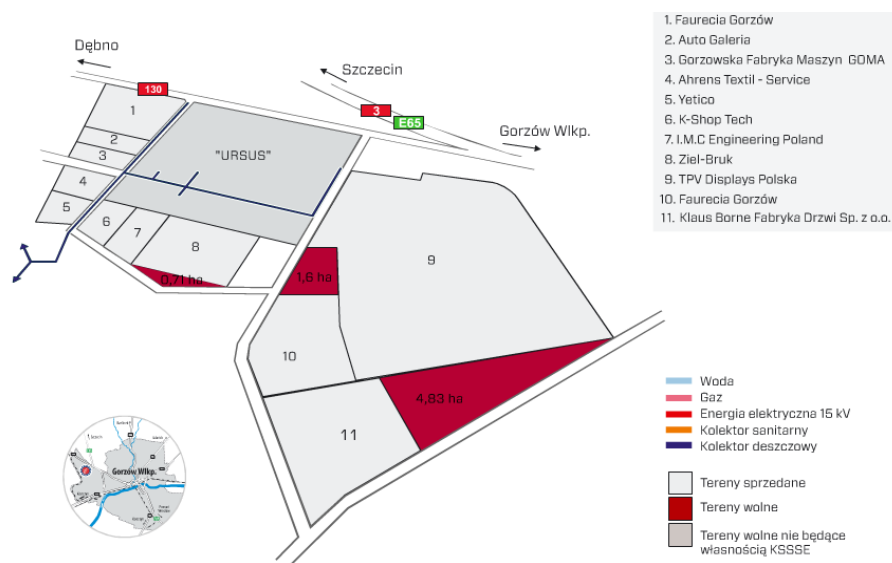
Przedsiębiorca podejmujący działalność gospodarczą na terenie Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej jest uprawniony do korzystania z pomocy regionalnej w postaci zwolnienia podatkowego w podatku dochodowym CIT z dwóch tytułów: poniesionych nakładów inwestycyjnych lub tworzenia nowych miejsc pracy. Gorzowska podstrefa KSSSE (ulożona w dwóch obszarach miasta Gorzowa) stanowi ważny element na gospodarczej mapie MOF GW. Łącznie podstrefa w Gorzowie (jeden obszar w części północno – zachodniej, drugi w północno – wschodniej części miasta) zajmuje 86,5 ha powierzchni. Obecnie wolnych terenów pozostało zaledwie 7,75 ha. W związku tym podjęte zostały działania mające na celu poszerzenie KSSSE o ok. 35 ha. Potrzeba ta została ujęta w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 marca 2014 zmieniającym granice KSSSE³³. Na obszarze Gorzowa Wlkp. włączone zostaną w struktury podstrefy nowe tereny, z czego już ok. 15 ha zostało zajętych przez Jeronimo Martins Polska³⁴. Dlatego też już teraz diagnozuje się konieczność dalszego przygotowywania przestrzeni inwestycyjnej na obszarze MOF. Szybkie wyczerpywanie się istniejących zasobów wyraźnie wskazuje na duże zapotrzebowanie na gotowe, w pełni uzbrojone tereny inwestycyjne w MOF GW. Już teraz jest to teren lokalizacji największych pracodawców takich, jak: TPV Displays Polska, Faurecia i inne (ryc.8).

³² http://www.kssse.pl/pl/o_strefie/dzialalnosc.html

³³ <http://www.mg.gov.pl/node/20331>

³⁴ <http://www.gazetalubuska.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20131213/POWIAT04/131219579>

Ryc. 8. Tereny inwestycyjne KSSSE Podstrefa Gorzów Wlkp.(cz. pn.-zach. miasta)
 Źródło: http://www.kssse.pl/pl/oferta/tereny_inwestycyjne/gorzow_wlkp.

Instytucje otoczenia biznesu oraz specjalne strefy ekonomiczne wspierają zarówno rozwój przedsiębiorczości lokalnej, jak i wzmacniają atrakcyjność inwestycyjną obszaru. Ich działalność powinna być szczególnie intensyfikowana w związku z koniecznością wykorzystania istniejącego potencjału na rzecz zwiększenia konkurencyjności lokalnej gospodarki. Z raportu „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013” przedstawionego przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową wynika, że atrakcyjność inwestycyjna podregionu gorzowskiego (na obszarze którego zlokalizowany jest Obszar Funkcjonalny) uznano jako przeciętną dla działalności przemysłowej, przeciętną dla działalności usługowej oraz wysoką dla działalności zaawansowanej technologicznie. Dlatego też wskazane jest podjęcie szeroko zakrojonych działań na rzecz stworzenia systemu obszarów aktywności gospodarczej, szczególnie w kontekście wyczerpywania się areалу KSSSE oraz ich promocji w kraju, jak i zagranicą.

Głównym czynnikiem mającym wpływ na intensywny, ale zrównoważony rozwój MOF GW jest poprawa infrastruktury transportowej i komunikacyjnej³⁵. Jej właściwy rozwój ma stanowić podstawę dla zagwarantowania spójności obszaru oraz dla zapewnienia dostępności komunikacyjnej w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym.

³⁵ Raport z badania: Foresight regionalny: „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki”, 2011, Wyższa Szkoła Biznesu w Gorzowie Wlkp.

Relatywnie dobra dostępność komunikacyjna MOF GW wynika z jego lokalizacji na skrzyżowaniu ważnych korytarzy transportowych. Opierają się one na transporcie drogowym, kolejowym oraz na wodnym.

Bliskość MOF GW z granicą państwową z Niemcami (odległość do przejścia granicznego w Kostrzynie nad Odrą - 45 km) pozwala określić teren, jako ważny tranzytowy węzeł komunikacyjny. Na węzeł komunikacyjny samego rdzenia składają się:

- droga ekspresowa S3 (Świnoujście – Lubawka, część międzynarodowego szlaku E-65),
- droga krajowa nr 22 (Kostrzyn nad Odrą – Grzechotki),
- 4 drogi wojewódzkie:
 - nr 132 do Kostrzyna nad Odrą,
 - nr 151 do Świdwina (województwo zachodniopomorskie),
 - nr 158 do Drezdenka,
 - nr 130 do Barnówka/Dębna (województwo zachodniopomorskie).

Istniejąca sieć uzupełniona jest siatką połączeń drogowych w obrębie gmin wchodzących w skład MOF GW. Pozwalają one na sprawną komunikację między jednostkami, zwłaszcza w kontekście intensywnego wzrostu liczby samochodów osobowych zarejestrowanych na terenie rdzenia i gmin ościennych³⁶. Obciążenia komunikacyjne istniejących szlaków transportowych MOF są coraz większe, co jest efektem dynamicznego rozwoju powiązań funkcjonalnych między rdzeniem a jednostkami zewnętrznymi. Intensywny rozwój strefy suburbannej w gminach podmiejskich, koncentracja w mieście usług wyższego rzędu (np. edukacja ponadgimnazjalna, szkolnictwo wyższe, usługi kulturowe) oraz zmiana siły i charakteru wzajemnego oddziaływania, przyczyniają się do wzrostu mobilności mieszkańców, a co za tym idzie, wzmożenia ruchu samochodowego. Dynamika przekształceń prowadzi do utrudnień komunikacyjnych dla wszystkich mieszkańców MOF GW (na drogach wjazdowych oraz w centrum miasta). Wyniki badań natężenia ruchu na głównych trasach wylotowych z miasta oraz na głównych punktach komunikacyjnych rozprawdzających ruch pomiędzy rdzeniem a gminami zewnętrznymi pokazują, że sytuacja w MOF będzie ulegała pogorszeniu. Na drogach wylotowych w kierunku gmin Bogdaniec i Deszczno (ul. Kostrzyńska i Sulęcińska) ruch osiągnął 7,5 tys. pojazdów umownych w ciągu 12 godzin. Prognozy ruchu dla 2033 r. przewidują wzrost ruchu średnio o 130%, a na skrzyżowaniu ul. Estkowskiego i al. Konstytucji 3 Maja w Gorzowie – aż o ponad 300%.

³⁶ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla związku celowego gmin MG-6 na lata 2014-2025, październik 2013, PTC Public Transport Consulting. Marcin Gromadzki

Prognozuje się, że najbardziej obciążonymi skrzyżowaniami będą także: droga wylotowa na Strzelce Krajeńskie (w kierunku gminy Kłodawa) oraz Kasprzaka – Trasa Zgody (droga wylotowa w kierunku gminy Deszczno). Na trasach wylotowych przewiduje się ponad 2-krotny wzrost ruchu – do poziomu 15-17 tys. pojazdów umownych w ciągu 12 godzin³⁷.

Idealnym rozwiązaniem jest integracja transportu miejskiego i regionalnego, która wymaga podjęcia niezbędnych działań infrastrukturalnych oraz uzupełniających.

Komunikacja publiczna na terenie MOF GW realizowana jest przez Miejski Zakład Komunikacji sp. z o.o.³⁸, który zapewnia odpowiednią liczbę i rodzaj środków transportu niezbędnych do realizacji usług wraz z odpowiednim personelem i zapleczem technicznym, zabezpieczającym ich obsługę. Kolejnym dostawcą usług w zakresie przewozów pasażerskich jest Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o. Obszar MOF GW w zakresie skomunikowania zewnętrznego obsługiwany jest także przez następujących przewoźników: Auto-Lider Artur Mejza (połączenie relacji Międzyrzecz – Gorzów Wlkp. przez Deszczno) "KRAJAN" Jan Krawczuk (połączenia Szczecin – Gorzów i Myślibórz – Gorzów), PKS Poznań, PKS Myślibórz, PKS Szczecin, PKS Żary, PKS Zielona Góra, PKS Wałcz, Przedsiębiorstwo Transportowo - Handlowe "TRANSHAND" Spółka z o.o.

Jak wskazują wyniki badań przeprowadzonych na potrzeby rozwoju transportu w obszarze Związku Celowego Gmin MG6 (w skład którego wchodzi: miasto Gorzów oraz gminy: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn i Santok)³⁹, popyt na usługi komunikacji publicznej (głównie autobusowej) spada. Spowodowane jest to rosnącą liczbą samochodów osobowych oraz niewłaściwym rozwojem infrastruktury towarzyszącej takiej jak miejsca przystankowe, brak zajezdni na terenach gmin ościennych czy brak ścieżek rowerowych itp.

Relatywna atrakcyjność transportu publicznego w miastach jest kształtowana poprzez wzrost atrakcyjności oferty tego transportu oraz tworzenie barier dla nieograniczonego rozwoju motoryzacji indywidualnej – poprzez obniżanie swobody użytkowania samochodów osobowych i dostępu przez użytkowników samochodów do infrastruktury transportowej, w tym przede wszystkim do miejsc parkingowych⁴⁰.

³⁷ „Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla miasta Gorzowa Wlkp. i gmin sąsiadujących, z którymi miasto Gorzów Wielkopolski zawarło porozumienie w zakresie organizacji publicznego transportu zbiorowego na lata 2014-2025”, październik 2013

³⁸ MZK Sp. z o.o. w gminie Kłodawa obsługuje wyłącznie sołectwo Chwałęcice. Pozostała część Gminy obsługiwana jest przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o.

³⁹ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla miasta Gorzowa Wlkp. i gmin sąsiadujących, z którymi miasto Gorzów Wielkopolski zawarło porozumienie w zakresie organizacji publicznego transportu zbiorowego na lata 2014-2025”, październik 2013

⁴⁰ *Ibidem*,

Według przytaczanego planu transportu integracja wewnętrzna miejskiego transportu publicznego będzie dotyczyć m.in.: integracji informacji o funkcjonowaniu obydwu rodzajów trakcji (elektrycznej i spalinowej), zwłaszcza w postaci dynamicznej informacji o odjazdach pojazdów z przystanków węzłowych, z uwzględnieniem także informacji o odjazdach autobusów i pociągów regionalnych na przystankach przesiadkowych (zlokalizowanych przy dworcach PKP i PKS) oraz internetowej wyszukiwarki połączeń, obejmującej usługi transportu miejskiego i regionalnego. Uzupełnieniem działań inwestycyjnych, prowadzących do integracji podsystemów transportowych, powinna być budowa parkingów w systemie Park&Ride, Bike&Ride oraz Kiss&Ride, przyległych do przystanków końcowych linii autobusowych I kategorii, przystanków przesiadkowych oraz do wybranych przystanków tramwajowych. Zasadne jest lokalizowanie takich parkingów w strefie podmiejskiej miasta, przy drogach wlotowych o dużym ruchu wjeżdżających do miasta samochodów osobowych.

Analiza danych pozwoliła stwierdzić, że istnieje realna konieczność interwencji w zakresie wzmocnienia infrastruktury transportowej i komunikacyjnej w obszarze MOF GW. Stworzenie zintegrowanego systemu komunikacji publicznej łączącego podsystemy tramwajowy i autobusowy przyczynią się do zwiększenia spójności terytorialnej obszaru oraz do jego zrównoważonego rozwoju. Da też szansę na powstrzymanie trendu spadkowego liczby użytkowników komunikacji publicznej oraz poprzez zmniejszenie liczby aut przyczyni się do poprawy jakości środowiska (redukcja emisji spalin).

Przez teren MOF GW przebiegają dwie linie kolejowe:

- nr 203 z Kostrzyna nad Odrą do Tczewa (odcinek Kostrzyn nad Odrą - Krzyż Wlkp.),
- nr 367 z Gorzowa Wlkp. do Zbąszynka⁴¹.

W mieście Gorzowie zlokalizowanych jest 5 stacji i przystanków kolejowych natomiast w gminach zewnętrznych dwie stacje w gminie Deszczno (trasa 376) oraz dwie w gminie Bogdaniec i jedna w Santoku (trasa 203). W celu poprawy skomunikowania kolejowego północnej części województwa lubuskiego realizowana była modernizacja linii kolejowej 203 Tczew – Kostrzyn, na odcinku Kostrzyn – Gorzów oraz linii kolejowej nr 367 Gorzów-Zbąszynek.

Transgraniczny wymiar działalności transportowej znalazł też swoje odzwierciedlenie w powstaniu w 2006 roku Wspólnoty Interesów „Linia Kolejowa Berlin-Gorzów”⁴².

⁴¹ *Ibidem*

⁴² www.gorzow.pl

Pod szyldem działającego do końca 2013 roku Europejskiego Ugrupowania Interesów Gospodarczych (EUIG) partnerzy dążyli do reaktywowania bezpośrednich połączeń na linii kolejowej Berlin - Gorzów Wlkp. oraz działań na rzecz rozwoju tej linii, jak również ułatwienia rozwoju gospodarczego członków ugrupowania oraz innych inwestorów łączących swą działalność z rozwojem wspomnianej linii kolejowej. Jednym z kluczowych osiągnięć w ramach niniejszej inicjatywy było przedsięwzięcie „Wspólny bilet”. W celu uatrakcyjnienia kolejowej komunikacji transgranicznej, władze Gorzowa Wlkp. zawarły z władzami Berlina i Brandenburgii oraz Przewozami Regionalnymi porozumienia w sprawie wspólnego biletu Gorzów - Berlin, uprawniające do korzystania z komunikacji miejskiej obu miast w ramach przejazdów indywidualnych i grupowych. Celem przedsięwzięcia jest zwiększenie ruchu turystycznego pomiędzy aglomeracjami Gorzowa i Berlina, a także wyjście naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców tych regionów dotyczącym łatwiejszego i atrakcyjniejszego podróżowania⁴³.

Dynamiczny rozwój ośrodka gorzowskiego wraz z jego najbliższą strefą oddziaływania skutkować będzie także koniecznością lepszego skomunikowania zewnętrznego poprzez wykorzystanie potencjału sieci rzek przepływających przez obszar MOF GW – Warty i Noteci. Niedostateczne wykorzystanie istniejących możliwości obniża atrakcyjność zarówno turystyczną jak i gospodarczą tej części województwa. Potrzeba rewitalizacji drogi wodnej Warty i Noteci (E-70) wskazana została m.in. w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 oraz Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec. Miasto Gorzów wspólnie z gminami MOF planuje realizację projektu „Łączą nas rzeki”, dotyczącego budowy zintegrowanego systemu infrastruktury wodnej. W wyniku realizacji projektu powstaną przystanie wodne dostosowane do obsługi jednostek pasażerskich żeglugi śródlądowej, łodzi i kajaków, zlokalizowanych w dolnym biegu Warty. Działanie stanowić będzie element modernizacji międzynarodowej drogi wodnej E-70, która ma na celu rozbudowę systemu portów, marin, przystani i pomostów cumowniczych, pozwalających zniwelować negatywny wpływ ruchu turystycznego i żeglugi towarowej na stan środowiska naturalnego, a także budowę i rozbudowę obiektów zaplecza usług turystycznych zlokalizowanych wokół przystani⁴⁴

⁴³ Kontynuacją wspomnianego EUIG stanowić będzie Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej, o roboczej nazwie „TrnasOderana”, które swoją działalność planuje rozpocząć od 2015r. Szerzej o Ugrupowaniu w rozdziale 1.5.

⁴⁴ „Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020”

Jedyną formą transportu, która nie rozwinęła się w obszarze oddziaływania Gorzowa Wlkp. jest transport lotniczy. Mieszkańcy MOF GW oraz potencjalni inwestorzy mają do dyspozycji następujące porty lotnicze:

- Port Lotniczy Szczecin-Goleniów im. NSZZ Solidarność,
- Port Lotniczy Poznań-Ławica,
- Zespół portów lotniczych Berlina.

W Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 jako jedną z kluczowych inwestycji wymieniono budowę lotniska do celów biznesowych i sportowo – turystycznych w okolicach Gorzowa Wlkp. Inwestycja ta miałaby zwiększyć atrakcyjność północnej części województwa pod względem inwestycyjnym i biznesowym. Możliwość organizacji takiego lotniska istnieje np. w Lipkach Wielkich, gdzie zlokalizowana jest baza lotnicza Lasów Państwowych, dysponująca m.in. asfaltowym pasem startowym. Jednak powstanie takiej infrastruktury w kontekście możliwości jej sfinansowania, konieczności racjonalizacji i optymalizacji sieci lotnisk regionalnych oraz kierowania się ważniejszymi priorytetami inwestycyjnymi w strefie oddziaływania Gorzowa Wlkp. na chwilę obecną nie stanowi zadania kluczowego. Priorytetowym natomiast wydaje się kolejne przedsięwzięcie wykazane w Strategii. W dokumencie wskazano bowiem znaczący problem wynikający z braku bazy lotniczego pogotowia ratownictwa medycznego w północnej części województwa. Rozlokowanie baz HEMS w regionie stawia północną część województwa w bardzo niekorzystnej sytuacji. Rejon obsługiwany może być przez bazy położone w Zielonej Górze, Poznaniu i Goleniowie, co powoduje nadmierne wydłużenie czasu oczekiwania na pomoc. Tym samym już w KPZK 2030 dostrzeżono konieczność rozbudowy siatki infrastruktury bazy lotnictwa ratunkowego poprzez lokalizację bazy HEMS w Gorzowie lub jego okolicach. Zadanie to znalazło się także na liście Inwestycji priorytetowych w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Współcześnie kluczowe znaczenie dla rozwoju Gorzowa Wlkp. oraz Obszaru Funkcjonalnego ma także cyfryzacja rozumiana jako powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu zgodnie z założeniami strategii „Europa 2020” (a zwłaszcza inicjatywy Europejska Agenda Cyfrowa), w tym wolny dostęp do Internetu w przestrzeni publicznej. W celu poprawy dostępności do szerokopasmowego Internetu w północnej części województwa lubuskiego powołane zostało Stowarzyszenie Lubuska Sieć Szerokopasmowa (LSS). Stanowi ono formułę prawno-organizacyjną umożliwiającą wybudowanie, a następnie utrzymanie i zarządzanie szerokopasmową infrastrukturą sieciową. Ma reprezentować interesy 35 jednostek samorządowych, obejmujących miasta i gminy w województwie

lubuskim: między innymi Gorzów Wlkp. oraz gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok. Stowarzyszenie pozwala na wspólną realizację nowych rozszerzonych zadań kompetencyjnych, które umożliwią samorządom upowszechnianie Internetu na swoim terenie. Zapisy ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych umożliwiają samorządowi terytorialnemu tworzenie sieci szerokopasmowych oraz budowę, eksploatację infrastruktury telekomunikacyjnej i sieci telekomunikacyjnych.

Miasto Gorzów Wielkopolski wspierając LSS zleciło przygotowanie wariantowej analizy budowy sieci LSS opartej na radiowej technice transmisji danych WiMAX. Założeniem projektowym jest to, aby świadczyć usługę szerokopasmowego dostępu do Internetu na całym obszarze Subregionu Północnego Województwa Lubuskiego (SPWL). Przyczyni się to do likwidacji wykluczenia cyfrowego poprzez m.in. usuwanie tzw. "białych" obszarów (tzn. bez należycie rozwiniętej infrastruktury telekomunikacyjnej), rozwoju usług typu e-oświata, e-administracja, e-zdrowie, a także monitoringu. Sieć LSS winna pozwolić także na prowadzenie przez jednostki samorządu terytorialnego oraz jednostki im podległe wspólnej polityki korzystania z usługi dostępu do Internetu, wpływając m.in. na poprawę jakości, bezpieczeństwa informacji, jak i na redukcję kosztów dostarczania usług internetowych⁴⁵.

Do rozwoju społeczeństwa informacyjnego przyczyniają się także liczne projekty realizowane przy wsparciu środków Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007 – 2013, szczególnie projekt samorządu województwa lubuskiego „Szerokopasmowe Lubuskie”, polegający na rozbudowie sieci światłowodowej w regionie.

Gorzów Wlkp. charakteryzuje wysoki poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną. Inwestycje infrastrukturalne prowadzone są nie tylko z myślą o mieszkańcach i ich potrzebach ale także dla zapewnienia odpowiednich warunków do inwestowania.

Jednymi z podstawowych urządzeń sieciowych gospodarki komunalnej są sieć wodociągowa i kanalizacyjna.

Tab.14. Infrastruktura wodno – kanalizacyjna.

Gęstość sieci wodno - kanalizacyjnej (km/100 km ²)						
Gmina	wodociąg			kanalizacja		
	2002	2012	rok 2002 = 100	2002	2012	rok 2002 = 100
Gorzów Wlkp.	207,1	392,8	189,7	204,7	249,3	121,8
Bogdaniec	83,2	110,4	132,7	3,8	10,9	290,5
Deszczno	53,3	71,7	134,6	0,0	6,9	-

⁴⁵ <http://www.lss.gorzow.pl>

Kłodawa	21,6	47,8	221,7	7,5	19,9	265,3
Santok	46,5	79,4	170,8	5,7	11,1	194,7
Obszar Funkcjonalny	82,3	140,4	169,9	44,3	59,6	218,1
Lubuskie	35,4	47,6	134,4	11,0	22,8	206,5
POLSKA	71,9	90,5	125,9	19,5	40,2	206,0
Korzystający z instalacji (%)						
Gmina	wodociąg			kanalizacja		
	2002	2012	rok 2002 = 100	2002	2012	rok 2002 = 100
Gorzów Wlkp.	96,9	98,2	101,3	91,5	95,4	104,3
Bogdaniec	51,5	74,1	143,9	7,5	13,9	185,3
Deszczno	51,3	62,6	122,0	0,0	8,3	-
Kłodawa	76,6	92,4	119,1	28,5	58,6	205,6
Santok	86,2	90,4	104,9	25,3	30,7	121,3
Obszar Funkcjonalny	72,5	83,5	118,2	30,56	41,38	154,1
Lubuskie	86,9	89,7	103,2	58,9	64,9	110,2
POLSKA	84,8	87,9	103,7	56,7	64,3	113,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2012

Analiza danych wskazuje, że poziom rozwoju sieci wodociągowej na terenie całego MOF GW jest wyższy niż w województwie lubuskim, a także w kraju. Stan ten wynika z wysokiego poziomu zwodociągowania nie tylko ośrodka centralnego, ale także gmin zewnętrznych. Wśród gmin tworzących MOF jedynie w Kłodawie gęstość sieci wodociągowej jest równa średniej wojewódzkiej. Jest to także gmina, w której w latach 2002 – 2012 odnotowano największy, ponad dwukrotny wzrost długości instalacji kanalizacyjnej na 100 km². Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że pomimo stosunkowo niskiej gęstości sieci, gmina Kłodawa jest drugą, po Gorzowie Wlkp., jednostką, w której prawie wszyscy mieszkańcy korzystają z instalacji wodociągowej (tab. 14).

Zdecydowanie większe dysproporcje rozwoju charakteryzują sieć kanalizacyjną. Mimo, że ogólnie wskaźnik gęstości sieci dla całego MOF GW jest wyższy od średniej wojewódzkiej, to jedynie w rdzeniu MOF dostęp do kanalizacji mają prawie wszyscy mieszkańcy (95%). W pozostałych gminach stopień pokrycia terenu siecią kanalizacyjną jest niewielki. W najgorszej sytuacji pod tym względem znajduje się gmina Deszczno.

Potrzeby ciepłe na terenie MOF GW pokrywane są ze źródeł energetyki zawodowej, przemysłowej i komunalnej, zasilające odbiorców za pośrednictwem systemu sieci ciepłowniczych lub bezpośrednio, czynnikiem wodnym lub parowym.

Główne źródła ciepła to:

- źródła systemowe,
- kotłownie lokalne,
- inne źródła lokalne i indywidualne.

W zakresie ciepłownictwa na terenie MOF największy producent i dostawca to PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Gorzów. System ciepłowniczy opiera się głównie na sieci z czynnikiem wodnym. Jest on systematycznie modernizowany, o czym świadczy wysoki udział ilości sieci preizolowanych (ok. 60%). Niemniej występują rejony o niższym stopniu zmodernizowania. Wskazuje to na konieczność dalszej modernizacji systemu ciepłowniczego. Znaczący problem stanowi bowiem „niska emisja” z ogrzewań piecowych i kotłowni indywidualnych.

Dodatkowo w Gorzowie Wlkp. w system miejski włączona jest Ciepłownia „Zakanale” na węgiel kamienny⁴⁶

W skład kotłowni lokalnych wliczane są kotłownie wytwarzające ciepło dla potrzeb własnych obiektów przemysłowych, obiektów użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych. W strukturze kotłowni lokalnych przeważają kotłownie gazowe. Niestety w przypadku obiektów nie będących podłączonymi do systemu ciepłowniczego, nośnikiem ciepła jest paliwo stałe, przede wszystkim węgiel kamienny w postaci pierwotnej, w tym również złej jakości, np. muły węglowe. Procesy spalania tych paliw w urządzeniach małej mocy, o niskiej sprawności średniorocznej, bez systemów oczyszczania spalin (piece ceramiczne, kotły i inne), są źródłem emisji substancji szkodliwych dla środowiska i człowieka, takich jak: CO, SO₂, NO_x, pyły, zanieczyszczenia organiczne, w tym kancerogenne wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA), włącznie z benzo(α)pirenem oraz węglowodory alifatyczne, a także metale ciężkie.

Inwentaryzacja obiektów „niskiej emisji” sprowadza się głównie do budownictwa jednorodzinnego ogrzewanego indywidualnie, budownictwa wielorodzinnego, ale wybudowanymi na obrzeżach miasta, gdzie nie istniał system ciepłowniczy, a także budynkami z odleglejszej historii, a dotychczas nie modernizowanymi, głównie w historycznej dzielnicy Śródmieście⁴⁷.

Za dostawę gazu na terenie MOF odpowiadają: Wielkopolska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Zakład Gazowniczy w Poznaniu, Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A., EWE Energia sp. z o.o. Region Zachód, PGNiG Oddział w Zielonej Górze. Gęstość sieci gazowej w MOF GW (87,1 km/100 km²) jest wyższa od średniej wojewódzkiej

⁴⁶ Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze miasta Gorzowa Wlkp.

⁴⁷ *Ibidem*

(20,8 km/100 km²) i krajowej (37,6 km²). Tak wysoka wartość spowodowana jest znacznym stopniem zgazyfikowania miasta. W latach 2002 – 2012 w gminach ościennych miała miejsce intensywne rozbudowa sieci gazowej. Największy przyrost względem 2002 roku odnotowano w gminie Deszczno (gęstość sieci wzrosła o ponad 300%).

1.3. Sfera działalności kulturalnej oraz aktywność społeczna.

Zrównoważony rozwój miejskiego obszaru funkcjonalnego opiera się nie tylko na czynnikach stricte infrastrukturalno - gospodarczych. Z punktu widzenia konieczności dbania o kapitał ludzki i społeczny należy zapewnić właściwe warunki i jakość życia wszystkim mieszkańcom.

Ważny obszar działalności na terenie MOF GW stanowi szeroko rozumiana działalność kulturowa i artystyczna. Oferta realizowana poprzez instytucje zlokalizowane w rdzeniu MOF ma ponadlokalny zasięg a tym samym wpływa na rozwój jego funkcji metropolitalnych.

Do najbardziej prestiżowych przedsięwzięć w zakresie infrastruktury kultury regionu zaliczyć można Filharmonię Gorzowską. Jej unikatowość wynika przede wszystkim z faktu, że jest to najmłodszy w Polsce i pierwszy po 1989 roku wybudowany zupełnie od podstaw obiekt tego typu. Filharmonia powstawała w latach 2009 – 2011, w ramach realizacji projektu „Budowa Centrum Edukacji Artystycznej – Filharmonia Gorzowska”⁴⁸, dofinansowanego w ramach środków UE w ramach LRPO 2007-2013. Jednocześnie stworzona została z wielką dbałością o artystyczny poziom i wedle europejskich standardów nowa, zawodowa orkiestra. Instytucja zajmuje się popularyzowaniem muzyki poważnej wśród mieszkańców miasta i regionu. Instytucja prowadzi Orkiestrę Kameralną, organizuje koncerty muzyczne oraz realizuje cykle edukacyjne dla dzieci i młodzieży (Program edukacyjny dla przedszkoli i szkół podstawowych „Akademia Muzyki”, koncerty rodzinne oraz Projekt „Muzyczne Raczkowanie”). Filharmonia Gorzowska jest również organizatorem kilku ważnych festiwali o zasięgu ponadregionalnym: Międzynarodowego Festiwalu Filmów o Muzyce KAMERA TON, Festiwalu Muzyki Współczesnej im. Wojciecha Kilara, Festiwalu Muzyki Dawnej "MAGNUM MISTERIUM".

Potwierdzeniem wysokiego zapotrzebowania mieszkańców regionu na ofertę Filharmonii jest fakt, że od momentu inauguracji w maju 2011r. do końca 2012 roku Filharmonia Gorzowska gościła prawie 47 tys. słuchaczy⁴⁹.

⁴⁸ www.filharmoniagorzowska.pl

⁴⁹ www.bdl.gov.pl

Centrum Edukacji Artystycznej – Filharmonia Gorzowska pełni także znaczącą rolę edukacyjną poprzez organizowanie szeregu przedsięwzięć muzycznych skierowanych do młodych melomanów. Stanowi jednocześnie niezwykle ważny element edukacji artystycznej w regionie. Na uwagę zasługuje bowiem fakt, że na terenie MOF intensywnie rozwija się sieć szkół o profilu artystycznym. Obecnie w mieście działa Szkoła Muzyczna I i II stopnia oraz Liceum Plastyczne. W odpowiedzi na duże zapotrzebowanie mieszkańców na tego typu szkoły planowana jest kontynuacja wyżej wymienionego projektu poprzez budowę zespołu szkół artystycznych. Działania dotyczyć będą zarówno części infrastrukturalnej (budowa infrastruktury szkolnej w bezpośrednim sąsiedztwie Filharmonii) oraz części organizacyjnej (utworzenie pełnego cyklu kształcenia artystycznego na każdym poziomie).

Wśród pozostałych instytucji kultury wymienić należy Miejskie Centrum Kultury, które podejmuje się organizacji największych projektów kulturalnych i artystycznych w regionie a także prowadzi edukację muzyczną wśród dzieci i młodzieży szkolnej. MCK jest operatorem Amfiteatru (zlokalizowany w Parku Siemiradzkiego), który po gruntownej modernizacji i przebudowie stanowi jedną z najnowocześniejszych scen artystycznych w Polsce Zachodniej.

Bogatą ofertę życia kulturalnego dla mieszkańców MOF GW zapewniają także, Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta (muzeum posiada swoje filie w Bogdańcu „Zagroda Młyńska” oraz Santoku „Gród Santocki”), Teatr im. Juliusza Osterwy, Młodzieżowy Dom Kultury, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta, Miejski Ośrodek Sztuki, Kamienica Artystyczna „Lamus”, Jazz Club „Pod Filarami”.

Kulturalny wizerunek MOF-u tworzony jest także poprzez szereg przedsięwzięć i projektów artystycznych: międzynarodowy festiwal Reggae nad Wartą oraz Spotkania Orkiestr Dętych „Alte Kameraden”, Gorzowskie Spotkania Teatralne, Międzynarodowe Spotkania Teatrów Ulicznych, Scena Letnia Gorzowski Festiwal Teatrów Ogródkowych, Nocny Szlak Kulturalny, Międzynarodowy Festiwal Tańca, Międzynarodowe Spotkania Zespołów Cygańskich „Romane Dyvesa”, Gorzowskie Spotkania z Muzyką Dawną, Gorzów Jazz Celebrations.

W mieście funkcjonują dwa kina: Centrum Filmowe „Helios” oraz sala kinowa w Miejskim Ośrodku Sztuki⁵⁰, galerie sztuki działające w ramach MOS: Galeria BWA, Galeria Sztuki Najnowszej oraz Galeria Władysława Hasiora jednego z najbardziej niezwykłych artystów tworzących w Polsce w drugiej połowie XX wieku.

⁵⁰ W Miejskim Ośrodku Sztuki zlokalizowane jest kino „60 Krzesel”. W ramach posiadanej infrastruktury MOS organizuje także spotkania w ramach „Niezależnego Kina” oraz „DKF Megaron”

Ofertę kulturową uzupełnia także sieć bibliotek publicznych, które zlokalizowane są w każdej z gmin tworzących MOF GW. Ofertę kulturową MOF-u uzupełniają Gminne Ośrodki i Centra Kultury zlokalizowane w gminach ościennych. Jednocześnie w gminach wiejskich MOF-u realizowany jest szereg wydarzeń kulturalnych stanowiących ciekawą ofertę aktywizującą mieszkańców nie tylko danej gminy, ale także całego MOF. Do najbardziej oryginalnych przedsięwzięć zaliczyć można Lubuskie Święto Chleba w Bogdańcu, Wakacyjne Spotkania Kulturowe w Zdroisku, Święto Pieczonego Kurczaka w Deszcznie itp. Bogata oferta działań kulturowych stanowi nie tylko odpowiedź na zapotrzebowanie odbiorców. Jest też doskonałym pretekstem do integracji społeczności lokalnej, ale także okazją powstania szeregu inicjatyw oddolnych.

Aktywność mieszkańców gmin wchodzących w skład MOF GW realizowana jest także poprzez uczestnictwo w sporcie. W rdzeniu MOF istnieje rozbudowana infrastruktura sportowa, która zapewnia możliwość uprawiania sportu nie tylko amatorom, ale także profesjonalistom, którzy osiągają wysokie wyniki na arenie krajowej i międzynarodowej⁵¹. Działalność sportową w mieście prowadzi wiele klubów w różnorodnych dyscyplinach. Najpopularniejszymi dyscyplinami sportowymi są żużel, koszykówka i piłka nożna.

W mieście znajduje się kilkadziesiąt obiektów sportowych. Do największych i najważniejszych zaliczyć można: Stadion im. Edwarda Jancarza (stadion żużlowy), stadion lekkoatletyczny, hala PWSZ (hala sportowa, w której odbywają się przede wszystkim rozgrywki koszykarskie), stadion OSiR. Infrastruktura sportowa na terenie MOF GW uzupełniona jest przez zlokalizowane zarówno w mieście, jak i gminach zewnętrznych boiska wielofunkcyjne, przyszkolne hale i sale sportowe. W gminach tworzących MOF funkcjonuje także sieć „ORLIKÓW”. Ciekawą inwestycją skierowaną do najmłodszych jest także wybudowane w Gorzowie Wlkp. „Miasteczko Ruchu Drogowego”⁵².

Jednym z najnowocześniejszych obiektów sportowych jest Centrum Sportowo-Rehabilitacyjne Słowianka. W jego skład wchodzi:

- basen sportowy o wymiarach olimpijskich,
- basen rekreacyjny z atrakcjami wodnymi,
- sauny fińskie, łaźnia turecka, sauny z podczerwienią - infrared, łąka solarniana,
- zadaszone lodowisko, które w okresie letnim zmieniane jest na zadaszone wielofunkcyjne boisko z nawierzchnią ze sztucznej trawy,
- korty tenisowe.

⁵¹ Sprawozdanie z realizacji „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010-2020 za rok 2012

⁵² www.gorzow.pl

W ramach poprawy jakości usług sportowych w MOF GW planowane jest stworzenie Szkoły Mistrzostwa Sportowego (na bazie istniejącej w mieście szkoły sportowej).

Unikatowym w skali całego kraju sportowym przedsięwzięciem jest budowa pola golfowego na terenach zrehabilitowanego wysypiska śmieci. Obiekt powstał na terenach Zakładu Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. i ma charakter publiczny. Jest to także najtrudniejsze pole golfowe w Polsce⁵³. Dzięki utworzeniu Akademii Golfa dla dzieci i młodzieży obiekt pełni funkcję ośrodka szkoleniowego. Publiczny charakter obiektu sprawia, że jego oferta jest ogólnodostępna dla szerszego grona odbiorców, niż jest to możliwe w przypadku klubów prywatnych.

We współczesnym świecie kluczowym problemem przy analizie sfery społecznej jest określenie aktywności lokalnej. Wynika ona przede wszystkim z poziomu kapitału społecznego, a ten jest obecnie jednym z najważniejszych endogenicznych czynników rozwoju lokalnego i regionalnego. Odzwierciedleniem aktywności społecznej jest rozwój organizacji pozarządowych, w tym fundacji i stowarzyszeń.

Ruch społeczny na terenie MOF GW jest bogaty i różnie ustrukturyzowany. Działają oddziały stowarzyszeń i związków ogólnopolskich, związki i stowarzyszenia regionalne, stowarzyszenia lokalne, wiele organizacji pozarządowych w innych formach organizacyjnych oraz grupy nieformalne. Wiele spośród organizacji ma status organizacji pożytku publicznego (OPP). Jest to specjalny status, o który wystąpić mogą działające podmioty trzeciego sektora, podkreślający ich wzorcową działalność w sferze społecznej, wiążący się ze spełnianiem szeregu wymogów, ale dający również przywileje, takie jak np. możliwość przekazywania na rzecz organizacji 1% podatku.

W 2012r. w MOF GW zarejestrowanych było 169 organizacji pozarządowych, co stanowiło prawie 17% wszystkich stowarzyszeń z województwa lubuskiego (tab. 15). Najwięcej organizacji pozarządowych, w stosunku do potencjału demograficznego, działało w rdzeniu MOF (411).

Tab. 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Gmina	2002	2012	Rok 2002 = 100	Lubuskie = 100
m. Gorzów Wlkp.	264	411	156	13,1
Bogdaniec	10	31	310	1,0
Deszczno	5	18	360	0,6
Kłodawa	10	25	250	0,8
Santok	11	22	200	0,7
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	300	507	169	16,2
Województwo Lubuskie	1 653	3 134	190	100,0
POLSKA	62 906	115 518	184	2,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

⁵³ <http://gorzow.gazeta.pl/gorzow> (dostęp 07.02.2014)

Na przestrzeni lat 2002-2012r. każda z gmin wchodząca w skład Obszaru Funkcjonalnego zanotowała wzrost liczby organizacji pozarządowych. Przy czym w przypadku 4 gmin tempo wzrostu było wyższe niż w regionie. Najwyższą dynamikę wykazały gminy Deszczno (wskaźnik dynamiki 360) i Bogdaniec (310). W pozostałych gminach liczba organizacji pozarządowych rośnie wolniej. Najwolniejszy przyrost organizacji pozarządowych zaobserwowano w mieście Gorzowie Wlkp. (wskaźnik dynamiki 156).

Szczególną formę aktywności społecznej (którą w zasadzie zakwalifikować można do działań promujących kształcenie przez całe życie) na terenie prawie wszystkich jednostek tworzących MOF jest rozwój klubów seniora oraz Uniwersytetów III wieku. Potrzeba zintegrowania i aktywizacji osób starszych w regionie stała się impulsem dla rozwoju Uniwersytetu III wieku w Gorzowie Wlkp. (od 1993 roku), w gminie Bogdaniec (od 2010 r.).

Na uwagę zasługuje także fakt, że na terenie gmin wiejskich MOF jedną z form aktywizacji społecznej mieszkańców są sprawnie funkcjonujące samorzady sołeckie, np. Samorząd Sołecki Wsi Różanki, Samorząd Sołecki Wsi Wojcieszycy w gminie Kłodawa, Samorząd Sołecki Wsi Wieprzyce w gminie Bogdaniec.

1.4. Sfera przestrzenno – przyrodniczo – środowiskowa.

1.4.1. Gospodarka przestrzenna.

Celem gospodarki przestrzennej jest ochrona określonych wartości przestrzeni oraz jej racjonalne kształtowanie przez stymulowanie procesów gospodarczych. Kształtowanie przestrzeni to działanie przekształceniowe związane z nowymi kierunkami rozwoju społeczno-gospodarczego. Główny kierunek zmian w zagospodarowaniu przestrzennym terenów uzależniony jest w dużej mierze od zmian na rynku pracy, od stopnia realizacji założonych celów strategicznych, rozwoju przedsiębiorczości jak również napływu ludności z zewnątrz. Im wyższy poziom złożoności struktur społecznych i gospodarczych, tym większa skala trudności w godzeniu interesów różnych podmiotów i harmonizowaniu interesów w życiu społecznym i w gospodarce.

W planowaniu przestrzennym należy wziąć pod uwagę racjonalność użytkowania terenu, wartość przestrzeni urbanistycznej, aktywności gospodarcze, konkurencyjność przestrzeni urbanistycznej, równowagę/harmonizowanie rozwoju oraz jakość życia mieszkańców.

W MOF GW w 2012 roku ustanowiono łącznie 181 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (dynamika w stosunku do roku 2009 – 114,5),

obejmujące powierzchnię 6.300 ha, gdzie udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego do powierzchni ogółem wynosił 8,2 % (tab. 16).

Tab. 16. Plany zagospodarowania przestrzennego MOF GW.

Gmina		rok 2009	rok 2012	Rok 2009 = 100%
m. Gorzów Wielkopolski	plany zagospodarowania przestrzennego ogółem (szt.)	55	63	115
	powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami (ha)	2 674	3 374	126
	udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem (%)	31,2	39,4	126
Bogdaniec	plany zagospodarowania przestrzennego ogółem (szt.)	9	10	111
	powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami (ha)	41	42	102
	udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem (%)	0,4	0,4	100
Deszczno	plany zagospodarowania przestrzennego ogółem (szt.)	38	44	116
	powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami (ha)	356	669	188
	udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem (%)	2,1	4,0	190
Kłodawa	plany zagospodarowania przestrzennego ogółem (szt.)	40	44	110
	powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami (ha)	325	360	111
	udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem (%)	1,4	1,5	107
Santok	plany zagospodarowania przestrzennego ogółem (szt.)	16	20	125
	powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami (ha)	316	1 855	587
	udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem (%)	1,9	11,0	579
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	plany zagospodarowania przestrzennego ogółem (szt.)	158	181	114,5
	powierzchnia MOF GW objęta obowiązującymi planami (ha)	3 712	6 300	170
	udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem (%)	4,8	8,2	171

LUBUSKIE	plany zagospodarowania przestrzennego ogółem (szt.)	1070	1280	120
	powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami (ha)	49 177	101 980	207
	udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem (%)	3,5	7,3	209

W poszczególnych gminach MOF GW zatwierdzanie miejscowych planów zagospodarowania jest realizowane w różnym tempie. W 2012 roku najwięcej planów zagospodarowania przestrzennego posiadało miasto Gorzów Wlkp. (63 szt.) obejmujących prawie 40% całkowitej powierzchni. Gmina Deszczno miała 44 mpzp, obejmujących 4% powierzchni gminy, gmina Kłodawa 44 mpzp, obejmujących 1,5%, gmina Santok 20 mpzp, obejmujących 11% powierzchni oraz gmina Bogdaniec 10 mpzp, obejmujących 0,4% powierzchni.

W latach 2009 - 2012 największą dynamiką w realizacji założeń gospodarki przestrzennej wykazywała się gmina Santok. W 2009 roku w tej gminie powierzchnia terenów objętych mpzp wynosiła 316 ha, natomiast w 2012 - 1.855 ha (dynamika 587), co przełożyło się na zwiększenie udziału z 1,9% w 2009 do 11% w 2012 roku. Najwolniejsze tempo realizacji zauważyć można w gminie Bogdaniec, w której w przeciągu lat 2009 - 2012 zatwierdzono tylko jeden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Liczba miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizowanych na terenie MOF GW, wykazuje niewiele niższą dynamikę w latach 2009-2012 (114,5) od obserwowanej w tym samym okresie dla województwa lubuskiego (120). Natomiast procentowy udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem w 2012 roku jest wyższy dla MOF GW (8,2 %) niż dla całego regionu (7,3%).

4.1.2. Przyroda i ochrona środowiska.

Szereg opisanych powyższej obszarów działalności człowieka ma na celu szeroko rozumianą poprawę poziomu i jakości życia na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego. Nie mogą być one właściwie realizowane bez uwzględnienia konieczności zachowania zasad zrównoważonego rozwoju. W związku z koniecznością wdrażania założeń Strategii Europa 2020, na wszystkich uczestnikach rozwoju ciąży obowiązek wpierania zmian w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz

minimalizacji zależności wzrostu gospodarczego od jego znaczącego wpływu na środowisko naturalne.

Tereny, na których wyznaczono MOF GW to tereny bardzo urozmaicone i cenne przyrodniczo. Potwierdza to m.in. znaczna liczba terenów objętych różnymi formami ochrony:

- parki krajobrazowe (Barlinecki Park Krajobrazowy),
- obszary sieci NATURA 2000 (Ujście Noteci PLH080006, Gorzowskie Murawy PLH080058, Dolina Dolnej Noteci PLB080002, Ujście Warty PLC080001, Puszcza Barlinecka PLB080001, Ostoja Witnicko-Dębiańska PLB320015)
- rezerваты przyrody (gmina Bogdaniec: Bogdaniec II i Bogdaniec III, Bogdanieckie cisy; Gmina Santok - Buki Zdroiskie, gmina Kłodawa: Dębina oraz Rzeka Przyłężek; gmina Deszczno - Santockie Zakole, Gorzów Wlkp. - Gorzowskie Murawy),
- użytki ekologiczne (zlokalizowane na terenie każdej z gmin MOF),
- pomniki przyrody (zlokalizowane na terenie każdej z gmin MOF).

Szczególną wartość przyrodniczą dla terenu MOF stanowią rzeka Warta i Noteć. Zwłaszcza stan Warty oceniony został jako ogólnie umiarkowany, o silnej eutrofizacji i złym stanie chemicznym – z przekroczeniami zanieczyszczeń mikrochemicznych⁵⁴. Sytuacja ta jest efektem odprowadzania ścieków przemysłowych i sanitarnych nie tylko z terenu Gorzowa ale z innych ośrodków zlokalizowanych w górnym biegu rzeki, takich jak Poznań czy Konin. Na uwagę zasługuje fakt, że dzięki przeprowadzonej modernizacji oczyszczalni ścieków w Gorzowie Wlkp. jakość ścieków odprowadzanych do Warty odpowiada normom środowiskowym. Działania na rzecz poprawy jakości środowiska wodnego odbywa się ponadto poprzez tworzenie zintegrowanego systemu kanalizacji sanitarnej Gorzowa i gmin ościennych wchodzących w skład Związku Celowego Gmin MG-6.

Do największych zagrożeń środowiskowych związanych z lokalizacją MOF nad dwiema ważnymi rzekami w Polsce zachodniej zalicza się zagrożenie powodziowe. Miejscowości zlokalizowane w dolinie Warty i Noteci są szczególnie narażone na podtopienia w wyniku wezbrań w głównych ciekach wodnych, jak również w sieci kanałów łączących rzeki i inne cieki wodne. Wezbrania mogą wynikać z silnych opadów, roztopów oraz zatorów. Ostatnie znaczące wystąpienie wód z koryt rzecznych oraz podtopienia zagrażające bezpośrednio mieszkańcom miało miejsce w 2010 roku, gdy poziom Warty i Noteci znacznie przekroczył stan alarmowy⁵⁵. W celu minimalizacji

⁵⁴ „Ekofizjografia dla Miasta Gorzowa” (materiał przekazany przez Urząd Miasta w Gorzowie Wlkp.)

⁵⁵ Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Wojewódzkiego Województwa Lubuskiego.

zagrożenia realizowany jest m.in. projekt „Ochrona przeciwpowodziowa obszaru zlewni kanału Siedlickiego – etap I”, dofinansowanego ze środków UE w ramach LRPO 2007-2013. Jego celem jest poprawa skuteczności istniejącego systemu melioracyjnego, który nie zapewnia sprawnego odprowadzania wód gruntowych - przy wysokich stanach wody w Warcie i długotrwałych opadach atmosferycznych oraz ograniczenie występowania zagrożenia powodziowego⁵⁶.

Wysoki poziom zurbanizowania w ramach MOF GW generuje także kolejne zagrożenie dla mieszkańców, jakim jest zanieczyszczenie powietrza. Badania jakości powietrza głównie w rdzeniu MOF, gdzie koncentruje się aktywność gospodarcza wykazały na rosnące ryzyko przekroczenia norm zanieczyszczenia środowiska w wyniku przekroczenia stężeń benzo-a-piren-u. Jednocześnie w obszarach aktywności mieszkańców i w obrębie głównych ciągów komunikacyjnych odnotowuje się zwiększone stężenie pyłów i NO₂. Stan ten wynika ze wzmożonego ruchu samochodowego oraz jest efektem tzw. „niskiej emisji” – tj. spalania paliw stałych w ogrzewaniu budynków⁵⁷.

Wysoka energochłonność transportu, słaba efektywność energetyczna budynków oraz brak ekologicznych systemów ciepłych obniża jakość środowiska naturalnego na terenie MOF GW, a co za tym idzie wpływa na obniżenie jakości życia jego mieszkańców.

Pomysłem na rozwiązanie wspomnianego problemu jest udział Gorzowa w projekcie pilotażowym Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska – KAWKA, który ma na celu likwidację niskiej emisji przy wsparciu wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju rozproszonych odnawialnych źródeł energii. W ramach programu podejmowane są działania mające na celu modernizację wysokoemisyjnych systemów zaopatrzenia w energię ciepłą na obszarach, w których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów zanieczyszczenia powietrza. Na chwilę obecną zadanie realizowane są w historycznym układzie urbanistycznym (tzw. Nowe Miasto) w Gorzowie Wlkp. Jest to obszar miasta, który ze względu na wiek zabudowy mieszkaniowej nie posiada nowoczesnego systemu ciepłego.

O ile w gminach zewnętrznych MOF występują duże skupiska zieleni, które stanowią system naturalnych „zielonych płuc” regionu, o tyle w rdzeniu funkcje takie spełniać mogą wyłącznie obszary zorganizowanej zieleni miejskiej. Obecność naturalnych ekosystemów zapewnia nie tylko naturalny filtr dla zanieczyszczeń w mieście, ale także jest miejscem

⁵⁶ www.gorzow.pl

⁵⁷ „Ekofizjografia dla Miasta Gorzowa” (materiał przekazany przez Urząd Miasta w Gorzowie Wlkp.)

ważnym z punktu widzenia rozwoju rekreacji i miejsc integracji mieszkańców. Szczególną rolę w ochronie przyrody w zurbanizowanym terenie rdzenia MOF stanowią parki i skwery. Stanowią one 14% powierzchni miasta. Do największych i najbardziej charakterystycznych zwartych skupisk zieleni miejskiej należą Park im. Siemiradzkiego oraz Park Czechówek⁵⁸. Zachowanie w dobrym stanie obszarów zieleni w intensywnie rozbudowującej się przestrzeni miejskiej odgrywa olbrzymią rolę nie tylko ze względu na estetykę przestrzeni publicznych, ale przede wszystkim ze względu ich znaczenia dla jakości powietrza. Zwarte skupiska terenów zielonych stanowią swoiste płuca miasta.

Bogactwo zasobów naturalnych wymusza na lokalnych aktorach rozwoju podejmowanie działań do zachowania wysokich wartości środowiska przyrodniczego przy jednoczesnym dbaniu o intensywny rozwój społeczno – gospodarczy.

Zapotrzebowanie na wodę rośnie wraz z rozwojem gospodarczym danej jednostki. Jednocześnie wzrasta konieczność rozwoju sieci wodnej, kanalizacyjnej, a przede wszystkim systemu oczyszczania ścieków bytowych i przemysłowych. Dzięki restrukturyzacji przemysłu oraz dzięki ograniczeniu ilości ścieków nieoczyszczonych wprowadzanych do wód ze źródeł przemysłowych odnotowuje się spadek presji przemysłowych źródeł zanieczyszczeń. Dzięki budowie nowoczesnych oraz modernizacji istniejących oczyszczalni ścieków zmniejszono także presję ścieków komunalnych. Obecnie największe zagrożenie istnieje ze strony zanieczyszczeń pochodzących z obszarów wiejskich, gdzie stopień rozwoju sieci wodno – kanalizacyjnej jest dużo niższy niż w miastach⁵⁹.

Struktura zużycia wody w gminach MOF GW ze względu na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2012 roku wykazuje duże zróżnicowanie. W Gorzowie Wlkp. oraz Santoku maksymalnie 30% wody zużywanej jest na potrzeby przemysłu, natomiast pozostała część na potrzeby ludności. W gminie Bogdaniec i Deszczno 100% wody eksploatowanej jest przez sieć wodociagową. Natomiast w gminie Kłodawa ponad 90% wody wykorzystywanej jest na potrzeby rolnictwa. Ta forma działalności generuje także największe zużycie wody w obrębie całego MOF. W gminie Kłodawa wyniosło ono w 2012 roku 278,3 m³/mieszkańca, gdy w Gorzowie Wlkp. 54,6 m³, a w Bogdańcu i Deszcznie poniżej 25 m³.

⁵⁸ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010-2020

⁵⁹ „Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2011-2012”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, 2013

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują na duże zróżnicowanie przestrzenne MOF GW pod względem udziału korzystających z oczyszczalni ścieków⁶⁰. Jedynie w Gorzowie Wlkp. 99,9% mieszkańców korzysta z oczyszczalni ścieków⁶¹. W pozostałych gminach rozpiętość wskaźnika jest bardzo duża, od 10,4% w Deszcznie do 52,4% w Kłodawie⁶². Pozytywnym kierunkiem zmian jest fakt, że stopniowo wzrasta poziom objęcia obszaru MOF GW inwestycjami mającymi na celu poprawę jakości środowiska przyrodniczego.

Poprawie jakości środowiska ma służyć także projekt „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na obszarze Związku Celowego Gmin MG-6”, realizowany przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp., dofinansowany środkami z Funduszu Spójności w ramach POIŚ. Realizacja przedmiotowego projektu obejmuje wszystkie gminy tworzące MOF GW i ma na celu rozbudowę i modernizację systemu kanalizacyjnego, rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków i systemu wodociągowego oraz modernizację Zakładów Uzdatniania Wody⁶³.

Zgodnie z danymi GUS na środki trwale służące ochronie środowiska w 2012 roku wydano w gminach MOF ponad 13,7mln zł. Analiza struktury wydatków wskazuje, że najwięcej środków przeznaczanych w całym powiecie było oszczędzanie energii i na gospodarkę ściekową i ochronę wód⁶⁴. Natomiast w ramach funduszy skierowanych na gospodarkę wodną (14,1 mln zł) kluczowe zadania to obwałowania przeciwpowodziowe, ujęcia i doprowadzenie wody.

Działania mające na celu ochronę środowiska (zarówno w zakresie ochrony wód, jak i powietrza poprzez likwidację źródeł niskiej emisji, termomodernizację itp.) zagwarantują zachowanie olbrzymiego potencjału przyrodniczego, jaki posiadają gminy należące do MOF GW. Stanowi on ważny czynnik rozwoju turystyki w regionie i jest podstawą tworzenia atrakcyjnego i kompleksowego produktu turystycznego. Walory przyrodnicze w połączeniu z kulturowymi pozwoliły na stworzenie sieci szlaków turystyki pieszej, rowerowej, wodnej, a także związanej z edukacją ekologiczną (np. ścieżki dydaktyczne wokół jeziora Sulemińskiego, zachodnia strona jeziora Lubie w gminie Kłodawa, czy leśna ścieżka w gminie Bogdaniec). Wszystkie gminy zewnętrzne MOF są członkami Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Kraina Szlaków Turystycznych.

⁶⁰ Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r., GUS

⁶¹ Województwo Lubuskie 2013 - podregiony, powiaty, gminy. Opracowanie GUS.

⁶² Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r., GUS

⁶³ <http://www.jrp.pwikgo.pl/>

⁶⁴ Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r., GUS

Szczególne znaczenie w promowaniu potencjału przyrodniczo - turystycznego w obrębie MOF GW stanowi oferta turystyki wodnej. Szlaki obejmujące spływy kajakowe Wartą, Notecią, czy na rzece Santoczna są olbrzymią atrakcją regionu. Poprzez promowanie aktywnego wypoczynku nad wodą umożliwiają odbiorcom bezpośredni kontakt z przyrodą, lepsze jej poznanie, a tym samym pośrednio przyczyniają się do rozwoju edukacji ekologicznej. Na turystów i wędkarzy czekają czyste rzeki i jeziora, w tym część zagospodarowanych turystycznie. Do największych należą: jezioro Lubie z ośrodkiem wypoczynkowym w Lipach (położone 20 km od Gorzowa), jezioro Kłodawskie z kąpieliskiem w Kłodawie (5 km od Gorzowa), jezioro Nierzym z kąpieliskiem przy trasie Gorzów-Gdańsk. W gminie Deszczno funkcjonują dwa kąpieliska powstałe w wyniku intensywnej eksploatacji złóż żwirowych: w Dzierzowie w otoczeniu lasów powstało Kąpielisko – Łowisko „Złote Piaski” o powierzchni 10ha, w Karninie zaś kąpielisko o powierzchni ponad 20 hektarów wymagające rewitalizacji w części sportowej i rekreacyjnej. Oba zbiorniki wodne cieszą się powodzeniem zarówno wśród mieszkańców jak i turystów.

1.5. Sfera administracyjno – instytucjonalna.

Wdrażane obecnie nowe terytorialne podejście do polityki rozwoju regionalnego ma na celu aktywizację jednostek w celu tworzenia spójnego funkcjonalnie i przestrzennie obszaru w oparciu o powstanie partnerstw na rzecz intensyfikacji impulsów rozwojowych. Promocja wspólnych działań ma przyczynić się do wzrostu integracji wewnętrznej. Gminy tworzące Miejski Obszar Funkcjonalny mają duże doświadczenie w kooperacji wspólnych przedsięwzięć i projektów. Gorzów oraz gminy zewnętrzne zrzeszone są w ramach licznych inicjatyw.

Od 1999 roku funkcjonuje Związek Celowy Gmin MG-6. W jego skład wchodzi gminy: Bogdaniec, Deszczno, Gorzów Wlkp., Kłodawa, Lubiszyn oraz Santok. Do zadań Związku należy wspólne planowanie i wykonywanie zadań z zakresu ochrony środowiska w dziedzinie gospodarki odpadami, opieki nad zwierzętami, infrastruktury technicznej i społecznej, gospodarki komunalnej oraz turystyki⁶⁵.

W 2011 roku burmistrzowie i wójtowie, a także starostowie powiatów z północnej części województwa lubuskiego oraz z Zachodniego Pomorza, podpisali porozumienie o powołaniu Aglomeracji Gorzowskiej. Działania te mają na celu zjednoczenie potencjałów i wysiłków wszystkich zainteresowanych samorządów na rzecz realizacji wspólnych

⁶⁵ www.zcg.net.pl

przedsięwzięć dążących do właściwego ukierunkowania rozwoju regionu, stworzenie atrakcyjnej i konkurencyjnej oferty edukacyjnej i naukowo – badawczej na potrzeby rozwoju innowacyjnej gospodarki, a także promocję regionu i samorządów tworzących aglomerację w Polsce i w Europie (w szczególności ich walorów przyrodniczych i turystycznych)⁶⁶.

Jednostki tworzące MOF GW są członkami Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu "Pro Europa Viadrina". Celem Stowarzyszenia jest reprezentacja i obrona wspólnych interesów gmin zrzeszonych w Euroregionie oraz współpraca gmin w zakresie: gospodarki komunalnej, ochrony środowiska, ochrony zdrowia, edukacji, kultury i turystyki, oraz komunikacji publicznej. Stowarzyszenie jest także instytucją, która prowadzi nabór i dokonuje rozliczania projektów o charakterze transgranicznym, finansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Funduszu Małych Projektów i Projektów Sieciowych (Program Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) - Brandenburgia w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej)⁶⁷.

Gminy zewnętrzne MOF, ze względu na swoje wysokie walory przyrodnicze i turystyczne tworzą razem z innymi gminami województwa lubuskiego Stowarzyszenie „Kraina Szlaków Turystycznych – Lokalna Grupa Działania”. Jej członkowie promują bogactwo przyrodnicze regionu, a także integrację oraz rozwijanie i promowanie młodej tradycji lokalnej⁶⁸.

Ponadto gmina Kłodawa zrzeszona jest w ramach Stowarzyszenia „Pojezierze Dobiegniewskie”, a gmina Santok jest członkiem Stowarzyszenia „Związek Miast i Gmin Nadnoteckich”.

Nową inicjatywą współpracy angażującej m.in. gminy tworzące MOF GW jest Europejskie Ugrupowanie Wspólnoty Terytorialnej „TransOderana”. Ma ono stanowić instytucję powołaną do dalszego rozwoju, ułatwiania i wspierania polsko-niemieckiej współpracy terytorialnej. Tworzą je jednostki samorządu terytorialnego z Polski (woj. lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego) oraz Brandenburgii (w powiecie Märkisch Oderland). Efektem jego działań ma być wzmocnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej Unii Europejskiej. W tej chwili opracowywana jest koncepcja zadań. Według aktualnych założeń Ugrupowanie ma między innymi realizować transgraniczne projekty zmierzające do zmniejszania izolacji obszarów jego działania poprzez poprawę dostępu do sieci komunikacyjnej drogowej, kolejowej i wodnej oraz budowanie

⁶⁶ Porozumienie o współpracy pomiędzy samorządami terytorialnymi Aglomeracji Gorzowskiej, podpisane 22.09.2011r. (www.gorzow.pl)

⁶⁷ www.euroregion-viadrina.pl

⁶⁸ www.kst-igd.pl

zrównoważonej oferty komunikacyjnej. Miałyby się także zajmować pozyskiwaniem i wspieraniem innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw. Planowana jest także realizacja transgranicznych projektów infrastrukturalnych z obszaru ochrony środowiska, zwłaszcza służących ochronie środowiska naturalnego przed negatywnym oddziaływaniem człowieka. Twórcy widzą także możliwość wykorzystania EUWT do stworzenia sieci w zakresie już istniejącej oferty turystycznej na pograniczu polsko-niemieckim oraz stworzenia nowej oferty turystycznej. Realizacja projektów transgranicznych ma być finansowana ze środków UE, które Ugrupowanie musiałyby samodzielnie pozyskiwać.

2) Analizy barier i potencjałów rozwojowych.

Prowadzenie polityki wobec miejskich obszarów funkcjonalnych, jest bardzo ważne dla polityki rozwoju, ponieważ przeciwdziała nierównościom w poziomie ich zagospodarowania, pozwala na trafniejsze definiowanie ich potencjałów rozwojowych oraz na kompleksowe rozwiązywanie konfliktów występujących na ich terenie⁶⁹. Określenie barier i potencjałów, a co za tym idzie czynników determinujących tempo i kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego wymaga szerszego spojrzenia na cztery podstawowe sfery: ekologiczno-przestrzenną, społeczną, gospodarczą i infrastrukturalną oraz administracyjno-instytucjonalną. Tak sformułowane obszary tworzą cztery główne kapitały, w oparciu o które realizowane będą główne kierunki rozwoju MOF GW.

2.1. Kapitał ludzki (Sfera demograficzna i społeczna)

Analiza w obszarze demograficznym wykazała, że gminy tworzące MOF mają **duży potencjał demograficzny i rozwojowy**. Jest to szczególnie istotne ze względu na kształtowanie polityki przestrzennej i społecznej. Wzrost liczby mieszkańców na terenie całego MOF będzie skutkował koniecznością dostosowania infrastruktury technicznej i społecznej do nowych wyzwań demograficznych.

Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym zarówno w ośrodku centralnym, jak i w gminach ościennych jest utrzymujący się od wielu lat dodatni przyrost naturalny. Taki układ demograficzny stawia cały MOF w bardzo korzystnej sytuacji w kontekście obserwowanej w całym kraju tendencji spadkowej liczby urodzeń, a co za tym idzie spadku liczby mieszkańców.

Przeprowadzone badania wskazały również na **dużą atrakcyjność całego terenu MOF jako miejsca osiedlania się nowych mieszkańców**. Analiza porównawcza względem województwa lubuskiego wskazała na wzrost zainteresowania życiem w strefie oddziaływania Gorzowa Wlkp. Współczynnik migracji dla całego obszaru nie tylko wzrósł prawie 4-krotnie na przestrzeni ostatnich 10 lat, ale także był wyższy niż dla całego województwa.

Analiza danych przestrzennych potwierdziła, że **na terenie MOF GW zachodzi intensywny proces suburbanizacji**. Wzrost liczby mieszkańców gmin zewnętrznych względem ośrodka centralnego stanowi jeden z najbardziej charakterystycznych przejawów

⁶⁹ „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich”, 2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, s. 4

przekształceń zachodzących w obszarach intensywnie rozwijających się przestrzeni miejskich. Jednocześnie jest to jeden z ważniejszych czynników wpływających na charakter i siłę powiązań funkcjonalnych dużego ośrodka miejskiego z jego najbliższym otoczeniem. **Intensyfikacja procesów suburbanizacyjnych wpływa bowiem na zmiany mobilności mieszkańców, determinuje rozwój usług niższego i wyższego rzędu i generuje przekształcenia przestrzenne.**

Zgodnie z prognozą liczby mieszkańców miasta Gorzowa Wielkopolskiego⁷⁰ tendencje demograficzne w rdzeniu MOF odpowiadać będą większości miast w Polsce i prowadzić będą do spadku liczby mieszkańców. Dlatego też **obserwowane obecnie zmiany w rozmieszczeniu mieszkańców w obrębie MOF oraz wewnętrznych trendów wskazują na konieczność wzmocnienia funkcji metropolitalnych i zapewnienia trwałego rozwoju społeczno – gospodarczego w celu nie tyle odwrócenia, ale zahamowania tego trendu.**

Wysoka jakość kapitału ludzkiego MOF GW opiera się przede wszystkim dostępie do wykwalifikowanej kadry zawodowej. Według danych z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku, struktura mieszkańców ze względu na wykształcenie jest bardziej korzystna niż w całym województwie lubuskim. Bogata i zróżnicowana infrastruktura edukacyjna na szczeblu ponadgimnazjalnym pozwala na przygotowanie kompetentnej kadry. Kierunki kształcenia realizowane poprzez szkoły o profilu zawodowym zlokalizowane w rdzeniu MOF próbują odpowiadać na najważniejsze zapotrzebowanie w branżach elektrycznej, mechanicznej, budowlanej. Program zajęć oraz proponowane zawody są stale dostosowywane oraz unowocześniane w celu zapewnienia jak najwyższego standardu nauczania i poziomu wiedzy. Podejmowane są także działania dążące do utworzenia w mieście Akademii Gorzowskiej.

Działania te są niezbędne w celu minimalizacji jednej z podstawowych barier rozwoju gospodarczego MOF GW w długoterminowej perspektywie, tj. niewystarczającego poziomu oraz wadliwej struktury kwalifikacji zawodowych nieprzystającego do potrzeb gospodarki regionu, a także brak silnego ośrodka akademickiego w tej części regionu.

Analiza poziomu bezrobocia w gminach wchodzących w skład MOF wskazuje, że nie tylko miasto centralne, ale także gminy zewnętrzne borykają się z mniejszymi problemami na rynku pracy niż całe województwo. Obserwuje się jednak niekorzystne zjawisko polegające

⁷⁰ www.stat.gov.pl/gus/5840_648_PLK_HTML.htm (dostęp 14.02.2014)

na wysokim bezrobociu osób młodych. **Wśród wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie gorzowskim⁷¹ najwyższy odsetek (ok. 28%) stanowią osoby w grupie wiekowej 25-34 lata.** Struktura bezrobotnych ze względu na poziom wykształcenia wskazuje na przewagę osób o najniższych kompetencjach. Osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, stanowią w rdzeniu MOF 25%, natomiast w pozostałych gminach prawie 40% ogółu bezrobotnych. **W przypadku osób z wykształceniem wyższym największy problem odnotowano w mieście Gorzów Wlkp., gdzie udział osób z wykształceniem wyższym wyniósł 20%**

Brak alternatywy dla kontynuacji nauki i podjęcia satysfakcjonującej pracy stwarza realne ryzyko odpływu osób młodych i zdolnych do ośrodków posiadających ciekawszą ofertę kształcenia na poziomie wyższym oraz bardziej atrakcyjną ofertę rynku pracy. Już teraz istnieje konieczność zatrzymania młodych, zdolnych i wykształconych absolwentów na terenie MOF poprzez stworzenie atrakcyjnej oferty przede wszystkim szkolnictwa wyższego w kontekście wyzwań stojących przed dynamicznie rozwijającą się gospodarką.

Wzmocnienie infrastruktury edukacji, która wpływa na rozwój kapitału ludzkiego zapewni długofalowe pozytywne efekty przyczyniające się do zrównoważonego i dynamicznego rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego. Dzięki podejmowanym i planowanym działaniom MOF GW ma szansę stać się liderem kreatywności w regionie. Dzięki właściwie prowadzonej polityce w zakresie kształcenia oraz powiązań w sferze naukowo – badawczej wygenerowane zostaną impulsy dla poprawy konkurencyjności inwestycyjnej całego MOF.

2.2. Kapitał materialny (sfera gospodarczo – infrastrukturalna)

Jak już wskazano w diagnozie największym potencjałem MOF jest jego **strategiczne położenie** względem zachodniej granicy Państwa oraz na skrzyżowaniu kluczowych szlaków komunikacyjnych. Gorzów leży w korytarzu o nazwie Środkoeuropejski Korytarz Transportowy CETC-ROUTE65 (północ-południe) oraz znajduje się w strefie oddziaływania Paneuropejskiego Korytarza Transportowego II (wschód – zachód). Jednocześnie obszar północnej części województwa lubuskiego, a tym samym teren MOF stanowi swoiste

⁷¹ Dane opisujące strukturę bezrobotnych ze względu na wiek i wykształcenie agregowane są przez Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wlkp. do poziomu powiatu.

skrzyżowanie osi rozwojowych największych aglomeracji w tej części Europy: Berlin – Szczecin – Poznań.

Obszar korzystający z renty położenia chcąc ją wykorzystać w jak najlepszy i najbardziej optymalny sposób powinien kierować interwencje w rozwój infrastruktury, która przyczyni się do wzmocnienia swojego potencjału. Samorządy tworzące MOF GW podejmują szereg inwestycji w celu zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej jednostek. Związane są one z przeznaczeniem terenów pod działalność inwestycyjną oraz uzbrajaniem gmin w niezbędną infrastrukturę sieciową. Dzięki temu atutem obszaru jest **wysoki poziom rozwoju infrastruktury technicznej**: drogowej, wodno – kanalizacyjnej, energetycznej itp. Przeprowadzane badania oraz konsultacje społeczne z liderami gmin wykazały, że **mimo to nadal dostrzega się liczne bariery infrastrukturalne** takie, jak **niedostateczne uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych, zły stan techniczny dróg integrujących MOF, brak właściwego czy skoordynowanego systemu komunikacyjnego obejmującego wszystkie gminy**. Obecnie najważniejszymi determinantami komunikacyjnymi są:

- Jakość powiązań transportowych na osi północ – południe (droga S3),
- Jakość powiązań transportowych na osi wschód – zachód (droga nr 22),
- Jakość dróg wojewódzkich o numerach: 132, 151, 158, 130,
- Jakość linii kolejowej nr 203,
- Jakość linii kolejowej nr 367,
- Słabe powiązania z ważnymi portami lotniczymi,
- Słabe powiązania wykorzystujące śródlądowe szlaki wodne,
- Rosnący poziom zatłoczenia motoryzacyjnego.

Istniejąca sieć uzupełniona jest siatką połączeń drogowych w obrębie gmin wchodzących w skład MOF. Pozwalają one na sprawną komunikację między jednostkami, zwłaszcza w kontekście intensywnego wzrostu liczby samochodów osobowych zarejestrowanych na terenie rdzenia i gmin ościennych⁷². **Obciążenia komunikacyjne istniejących szlaków transportowych MOF są coraz większe**, co jest efektem dynamicznego rozwoju powiązań funkcjonalnych między rdzeniem a jednostkami zewnętrznymi. **Intensywny rozwój strefy suburbannej** w gminach podmiejskich, koncentracja w mieście usług wyższego rzędu (np. edukacja ponadgimnazjalna, szkolnictwo wyższe, usługi kulturowe) oraz zmiana siły i charakteru wzajemnego oddziaływania przyczyniają się do wzrostu mobilności

⁷² Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla związku celowego gmin MG-6 na lata 2014-2025, październik 2013, PTC Public Transport Consulting. Marcin Gromadzki

mieszkańców, a co za tym idzie, **wzmocnienia ruchu samochodowego**. Dynamika przekształceń prowadzi do utrudnień komunikacyjnych dla wszystkich mieszkańców MOF. Już teraz wyniki badań przytoczone w części diagnostycznej opracowania wskazały na **nadmierne natężenie ruchu na głównych drogach wylotowych z miasta oraz na węzłach rozprawdzających ruch z centrum do strefy podmiejskiej**.

Prognozowany wzrost liczby zarejestrowanych samochodów oraz brak konkurencyjnej oferty ze strony komunikacji publicznej stwarza wyraźne **zagrożenie dla zachowania spójności obszaru, spadku jego atrakcyjności zarówno mieszkaniowej, jak i inwestycyjnej a także pogorszenia jakości środowiska przyrodniczego**.

Dlatego też **brak sprawnego systemu komunikacyjnego integrującego gminy tworzące MOF** stanowi ważną barierę jego dalszego rozwoju.

Dynamiczny rozwój ośrodka gorzowskiego wraz z jego najbliższą strefą oddziaływania skutkować będzie także koniecznością lepszego skomunikowania zewnętrznego poprzez wykorzystanie potencjału sieci rzek przepływających przez obszar MOF – Warty i Noteci. Obecnie **istniejące możliwości nie są w pełni wykorzystane**, co obniża atrakcyjność zarówno turystyczną jak i gospodarczą tej części województwa. Potrzeba rewitalizacji drogi wodnej Warty i Noteci (MDW E-70) wskazana została przede wszystkim w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec oraz Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Na rozwój kapitału materialnego MOF GW wpływ mają ponadto **bogate tradycje przemysłowe miasta i regionu**. Rdzeniem rozwoju gospodarczego jest miasto Gorzów Wlkp. który stanowi główny ośrodek przemysłowy województwa lubuskiego. Analiza przestrzenna wskazała na **wysoki potencjał rozwoju przedsiębiorczości** zarówno na terenie rdzenia, jak i gminach zewnętrznych MOF GW. Wskazuje na to wysokie tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw w MOF GW (które było szybsze niż w całym województwie), jak również intensywny rozwój instytucji i narzędzi wspierających przedsiębiorców działających w mieście i w strefie jego oddziaływania.

Potwierdzeniem rosnącej atrakcyjności inwestycyjnej Obszaru jest **wzrost zainteresowania lokalizacją przedsięwzięć w ramach gorzowskiej podstrefy KSSSE**. Zgodnie z informacjami z KSSSE oraz Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. zasoby terenowe strefy, mimo jej powiększania są niewystarczające w stosunku do popytu. Tym samym istnieje wyraźna konieczność rozszerzenia oferty poprzez przygotowania w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych zarówno w rdzeniu, jak i gminach zewnętrznych MOF.

Znaczącą barierą generalnie w całym regionie jest **niski udział nakładów na działalność badawczo-rozwojową (B+R)**. Województwo lubuskie jest jednym z regionów, który przeznaczają na B+R najmniej środków w przeliczeniu na mieszkańca (w 2012 roku 68,4 zł/m-ca przy średniej krajowej 372,5 zł/m-ca). Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast stosunkowo **duża dynamika wzrostu nakładów** przeznaczanych na działalność badawczo – rozwojową (wzrost o 73% względem 2002 roku). Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego ważny jest jednak wysoki udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność B+R w ogólnej liczbie podmiotów. W całym województwie lubuskim udział ten wynosi prawie 25% i jest bliski średniej krajowej (28,1%)⁷³.

Sytuacja na terenie MOF GW w zakresie działań badawczo – rozwojowych oraz współpracy nauki z biznesem ulega stałej poprawie. Przede wszystkim dużym atutem jest **bezpośredni dostęp do ośrodków akademickich** zlokalizowanych w innych miastach. Ponadto, jak wykazano w diagnozie, **realizowany jest szereg przedsięwzięć o charakterze innowacyjnym w oparciu o potencjał szkół oraz działających w obszarze przedsiębiorstw**. Tym samym obszar MOF GW ma szansę stać się liderem kreatywności w regionie. Dzięki właściwie prowadzonej polityce w zakresie kształcenia oraz powiązań w sferze naukowo – badawczej wygenerowane zostaną ważne impulsy dla stworzenia pozytywnego wizerunku oraz poprawy konkurencyjności inwestycyjnej całego MOF.

2.3. Kapitał społeczny (Sfera działalności kulturalnej, aktywność społeczna oraz sfera administracyjno – instytucjonalna).

Analiza przeprowadzona w obszarze kapitału społecznego wskazała, że gminy tworzące MOF GW charakteryzuje jego wysoka jakość. Jednym z najwyższych potencjałów rozwojowych w tej sferze jest duża aktywność mieszkańców poprzez uczestnictwo w tworzeniu tzw. III sektora. Obserwowany od kilku lat na terenie MOF **intensywny rozwój organizacji pozarządowych** dowodzi wysokiemu zaangażowaniu społecznemu mieszkańców. Stanowi swoisty przejaw **wzrostu świadomości społecznej** oraz odpowiedzialności za najbliższe otoczenie. Poziom nasycenia MOF organizacjami Non-Profit (średnio 3,1 organizacji/1000 mieszk.) nie odbiega od poziomu rozwoju tej formy działalności w województwie. Jest niestety niższy niż ośrodkach wojewódzkich o podobnym potencjale

⁷³ www.stat.gov.pl

ludnościowym, gdzie średnio na 1000 mieszkańców przypada prawie 5 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych⁷⁴.

Dużym atutem obszaru MOF jest **rozwój przedsięwzięć aktywizujących osoby starsze**. Jak wykazały badania, grupa osób po 65 roku życia wzrasta, zwłaszcza w rdzeniu. Dlatego też istnieje konieczność dostosowania sektora usług do obsługi osób starszych. Samorządy tworzące MOF pochwalić się mogą funkcjonowaniem na swoim terenie organizacji pozarządowych ukierunkowanych na działalność osób w podeszłym wieku. Na uwagę zasługuje także fakt rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku.

Ocena jakości kapitału społecznego odbywa się także w oparciu o analizę **poziomu uczestnictwa w życiu kulturalnym**. Pod tym względem obszar MOF charakteryzuje **wysoki poziom**. Oferta realizowana poprzez instytucje zlokalizowane w rdzeniu MOF ma ponadlokalny zasięg, a tym samym wpływa na rozwój jego funkcji metropolitalnych. Pewne braki dostrzeżono jednak w gminach zewnętrznych. Mieszkańcy strefy podmiejskiej zwrócili uwagę podczas warsztatów na **niedostateczny rozwój obiektów kulturowych o zasięgu lokalnym**, które przyczyniłyby się do integracji społeczności w mniejszych miejscowościach MOF. Zainteresowanie tą formą aktywności jest w tych gminach bardzo duże. Potwierdza to **wysoki poziom uczestnictwa w imprezach kulturowych** mierzony liczbą uczestników na 1000 mieszkańców. Biorąc pod uwagę MOF GW, w gminie Kłodawa i mieście Gorzowie wskaźnik ten był najwyższy i wynosił ok. 700 oraz był dużo wyższy niż w innych miastach wojewódzkich takich, jak Toruń, Opole, Kielce a nawet Wrocław i Poznań⁷⁵.

Istniejąca sieć instytucji kultury o znaczeniu ponadregionalnym przypadająca na tak stosunkowo niewielki obszarowo i ludnościowo MOF miasta wojewódzkiego **potwierdza duże zapotrzebowanie na tę formę usług, a także wskazuje na olbrzymi potencjał pozwalający stworzyć atrakcyjne, przyjazne i konkurencyjne miejsce do życia**.

MOF charakteryzuje się także wysokim poziomem rozwoju wielu dyscyplin sportowych oraz stale rosnącym poziomie uczestnictwa mieszkańców w życiu sportowym. Przyczynia się do tego w dużej mierze poprawa jakości infrastruktury sportowej na terenie MOF.

Na jakość kapitału społecznego w MOF ma wpływ także dobrze funkcjonująca sfera instytucjonalna – administracyjna. Dużym atutem regionu jest **duże doświadczenie i skuteczność w realizacji przedsięwzięć o charakterze ponadlokalnym**. Gminy tworzące Miejski Obszar Funkcjonalny mają duże doświadczenie w kooperacji wspólnych

⁷⁴ Do porównania wybrano ośrodki wojewódzkie posiadające obszary funkcjonalne zgodnie z delimitacją przeprowadzoną w dokumencie „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich”. Skoncentrowano się wyłącznie na ośrodkach o podobnym potencjale ludnościowym, np. Opole, Toruń, Kielce, Olsztyn.

⁷⁵ GUS, dane za 2012 rok

przedsięwzięć i projektów. MOF GW wyróżnia się także **dużym potencjałem pod względem współpracy transgranicznej**. Rdzeń oraz jego gminy zewnętrzne zrzeszone są w ramach licznych inicjatyw gospodarczych, przestrzennych oraz środowiskowych. Samorządy tworzące MOF posiadają także **duże doświadczenie i skuteczność pozyskiwania środków zewnętrznych**.

Dodatkowym atutem z punktu widzenia zarządzania Miejskim Obszarem Funkcjonalnym jest fakt, że zgodnie z podziałem funkcjonalnym zawartym w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) jest to najmniejszy pod względem całkowitej powierzchni i liczby ludności Miejski Obszar Funkcjonalny Miast Wojewódzkich. Stosunkowo niewielki zasięg MOF może skutkować bardziej sprawnym zarządzaniem oraz wdrażaniem planowanych przedsięwzięć.

2.4. Kapitał przyrodniczy (Sfera przyrodniczo – środowiskowa).

Największym potencjałem w sferze przyrodniczej gmin wchodzących w skład MOF GW jest jej **bogactwo środowiskowe** – zróżnicowanie krajobrazów, obecność licznych obszarów chronionych, duży poziom lesistości, spora jeziorność oraz przede wszystkim **unikatowe walory dolin rzecznych Warty i Noteci**.

Potencjał ten stanowi nie tylko o wysokiej jakości przestrzeni życiowej dla mieszkańców MOF GW, ale także jako doskonała podstawa do rozwoju działalności turystycznej, a co za tym idzie, do dywersyfikacji gospodarczej i poprawy poziomu życia.

Posiadanie takiego atutu wymusza na lokalnych aktorach konieczność generowania impulsów rozwojowych przy zachowaniu zasad szczególnego dbania o środowisko.

Jako największe bariery, a w zasadzie zagrożenia rozwojowe w sferze przyrodniczo – środowiskowej zdiagnozowano bezpośrednio zagrożenie powodziowe. Dodatkowo analiza literatury przedmiotu pozwoliła określić, że **wysoka energochłonność transportu, słaba efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz brak ekologicznych systemów ciepłych obniża znacząco jakość środowiska naturalnego na terenie MOF** oraz wpływa na obniżenie jakości życia jego mieszkańców.

Działania minimalizujące skutki działalności człowieka na środowisko realizowane mogą być poprzez szeroko zakrojoną edukację ekologiczną, realizację proekologicznych inwestycji infrastrukturalnych, promowanie niskoemisyjnych środków transportu publicznego, rozbudowę ścieżek rowerowych, a także poprzez szczególne dbanie o tereny zieleni zwłaszcza w silnie zurbanizowanych terenach MOF.

2.5. Podsumowanie badań warsztatowych.

Przeprowadzone na przełomie grudnia 2013 i stycznia 2014 konsultacje z liderami lokalnymi w poszczególnych gminach MOF GW miały na celu m.in. zdiagnozowanie potencjałów i barier rozwojowych zarówno poszczególnych jednostek, jak i całego MOF. W tym celu zastosowano metodę SWOT.

Wskazania w poszczególnych jednostkach tworzących MOF nieznacznie się różniły. Na fakt ten wpływ miały takie czynniki jak lokalizacja gminy względem rdzenia, położenie względem głównych ciągów komunikacyjnych, uwarunkowania przyrodnicze a także poziom rozwoju strefy suburbannej oraz poziom i charakter powiązań funkcjonalnych z miastem centralnym.

Agregacja poszczególnych wyników potwierdziła wyniki analizy dokonanej w oparciu o analizy terytorialne i statystyczne i pozwoliła na wskazanie największych potencjałów i barier rozwoju w następujących grupach:

Sfera przyrodniczo – środowiskowa:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - wysokiej jakości walory przyrodniczo – turystyczne związane z położeniem MOF GW względem Warty i Noteci oraz względem parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody i obszarów NATURA 2000, - bogactwo terenów zielonych zarówno w gminach zewnętrznych, jak i samym Gorzowie, - wysoki poziom lesistości i gęsta sieć jezior, - dobry stan środowiska dzięki podejmowaniu działań na rzecz jego ochrony, np. poprzez wdrożenie pilotażowego programu KAWKA. 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczający rozwój infrastruktury turystycznej wykorzystującej potencjał przyrodniczy MOF GW – brak ścieżek rowerowych, infrastruktury towarzyszącej, brak zagospodarowania turystycznego istniejących jezior, Warty oraz słabe wykorzystanie szlaków wodnych, - niedostateczna promocja turystyczna potencjału gmin, - generowanie wysokich strat energii przez obiekty użyteczności publicznej (brak termomodernizacji), - wysoka energochłonność środków komunikacji publicznej, - „niska emisja” - brak sieci

	<p>ciepłowniczej w centrum Gorzowa Wlkp.,</p> <ul style="list-style-type: none"> - bezpośrednie zagrożenie powodziowe, - niewystarczający stopień zmeliorowania terenów nadwarciańskich, - niedostateczne wykorzystanie źródeł odnawialnych energii.
--	---

Sfera społeczno – kulturowa:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - dostępna dla wszystkich mieszkańców dobrze rozwinięta i zoptymalizowana baza wychowawczo – oświatowa i sportowa, - silne szkolnictwo do poziomu średniego włącznie oraz idea utworzenia Akademii Gorzowskiej, z wykorzystaniem zasobów i potencjału istniejących szkół wyższych, - szeroka i dostosowana do potrzeb rynku pracy oferta kształcenia, ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa zawodowego, - wysoka jakość kapitału ludzkiego, - wysoki i stale rosnący poziom aktywności mieszkańców przejawiający się m.in. w intensywnym rozwoju III sektora, 	<ul style="list-style-type: none"> - brak silnego ośrodka akademickiego powodującego migrację młodych i zdolnych mieszkańców, - wysokie bezrobocie wśród młodych, - dekapitalizacja wyposażenia w jednostkach oświatowo – wychowawczych, - brak oferty spędzania wolnego czasu w części gmin ościennych (brak zaplecza kulturowego, brak terenów rekreacji i wypoczynku), - nierównomierny rozkład w gminach MOF przedsięwzięć aktywizujących osoby starsze, - degradacja substancji zabytkowej, - niezadawalająca jakość przestrzeni publicznych.

<ul style="list-style-type: none"> - różnorodny, bogaty krajobraz kulturowy oraz aktywne środowisko kulturalne zarówno w rdzeniu, jak i gminach zewnętrznych MOF GW, - wysoki poziom rozwoju infrastruktury kulturowej oraz organizacja licznych przedsięwzięć kulturalnych integrujących społeczność lokalną. 	
--	--

Sfera przestrzenno - infrastrukturalno – gospodarcza:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom rozwoju infrastruktury technicznej w części jednostek tworzących MOF GW, - położenie na skrzyżowaniu ważnych europejskich korytarzy transportowych, - korzystne położenie względem aglomeracji berlińskiej, poznańskiej i szczecińskiej, - duży potencjał przemysłowy, - dostępność potencjalnych terenów pod inwestycje przemysłowe, - wzrost poziomu skomunikowania wewnętrznego oraz poprawiający się poziom skomunikowania zewnętrznego, - rozwój projektów z zakresu Internetu szerokopasmowego, - duży potencjał rozwojowy dla innowacyjnych branż, - wysoka jakość kapitał ludzkiego, - dogodne warunki rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> - zły stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej i drogowej integrującej MOF, - brak zintegrowanego transportu, - niedostateczny rozwój ścieżek rowerowych integrujących MOF, - niewykorzystany potencjał transportu kolejowego i rzecznoego, - zdegradowane centrum miasta, - słabe uzbrojenie terenów pod działalność przemysłową i usługową, - odpływ młodych, wykształconych mieszkańców z uwagi na brak rozwoju zawodowego, - słaba promocja gospodarcza, - niedostateczne wykorzystanie lotniska w Lipkach Wielkich.

<p>gospodarczego (KSSSE oraz inicjatywy klastrowe),</p> <ul style="list-style-type: none"> - duży potencjał związany z turystycznym wykorzystaniem Warty i Noteci. 	
---	--

Sfera administracyjno – instytucjonalna:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - aktywna współpraca samorządów w ramach licznych inicjatyw, - intensywna współpraca transgraniczna oraz partnerstwo z gminami przygranicza, - coraz lepsza rozpoznawalność jednostek w regionie i w kraju, - opracowane branżowe strategie rozwoju, - stabilność władzy samorządowej i wysoki potencjał administracji, - duże doświadczenie i skuteczność pozyskiwania środków zewnętrznych, - duże poparcie społeczne dla realizacji projektów inicjujących współpracę nauki z biznesem. 	<ul style="list-style-type: none"> - słaba integracja województwa, - brak funduszy publicznych na realizację niezbędnych inwestycji, - konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, - niestabilność przepisów prawnych.

Mieszkańcy gmin i liderzy lokalni biorący udział w warsztatach wskazali także na najważniejsze potencjalne szanse i zagrożenia stojące przed wyzwaniami rozwojowymi Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - wzrost liczby mieszkańców gmin MOF, - możliwość pozyskania środków 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystne trendy demograficzne, - brak zintegrowanego transportu,

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

<p>pomocowych w ramach funduszy unijnych 2014-2020,</p> <ul style="list-style-type: none"> - poszerzenie KSSSE, - powstanie Akademii Gorzowskiej, - zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, - efektywna współpraca z gminami ościennymi oraz rozwój współpracy trans granicznej, - współpraca w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, - zmiany ustawowe w zakresie inwestycji, celu publicznego i prawa lokalnego i zamówień publicznych, - wzrost zainteresowania turystyką kwalifikowaną. 	<ul style="list-style-type: none"> - ubożenie społeczeństwa, - zagrożenie powodziowe, - odpływ wykwalifikowanej kadry do większych ośrodków, - spadek tempa rozwoju gospodarczego, - nakładanie na samorzady zadań dodatkowych bez zapewnienia środków finansowych, - konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, - niestabilność przepisów prawnych.
--	---

3) Wizja rozwoju z określeniem celów strategicznych i operacyjnych.

Strategia MOF GW wypracowana została w układzie uwzględniającym zarówno wizję MOF GW jak i jego misję rozpisaną następnie na dwa poziomy celów – strategiczne oraz operacyjne. Wizja stanowi ogólny obraz przyszłości obszaru. Przyszłość ta odnosi się do horyzontu temporalnego spójnego z wdrażanym obecnie budżetowaniem Unii Europejskiej – a więc do roku 2020. W wizji przewiduje się osiągnięcie przez MOF GW statusu lidera kreatywności w regionie. Region rozumiany jest w tym wypadku szeroko – nie jako obszar wpisujący się w istniejący w Polsce podział administracyjny, ale terytorium, na które MOF GW może potencjalnie oddziaływać, przekraczając granice regionów czy kraju, co jest naturalną konsekwencją położenia geograficznego Gorzowa.

Status **lidera kreatywności** należy rozumieć wieloaspektowo – zarówno w kategoriach domeny rozwoju, standardu funkcjonowania jak i sukcesu. Wynika to z definicji miasta kreatywnego⁷⁶, które należy postrzegać poprzez kapitał twórczy, zachowania konsumpcyjne i styl życia ludzi zamieszkujących dany teren. Decydującym elementem wskazanej triady jest **kapitał twórczy** czyli kreatywni, utalentowani ludzie – klasa kreatywna, którą wyróżnia sposób i rodzaj wykonywanej pracy. Są to naukowcy, inżynierowie, aktorzy, architekci, artyści, itp. Centra kreatywności zawdzięczają swoją wysoką dynamikę kreatywnym ludziom, którzy decydują się w nich zamieszkać, a nie typowym dla tradycyjnej gospodarki zasobom naturalnym czy trasom transportowym. Są to miejsca, w których rozwija się zarówno sfera artystyczna i kulturalna jak i technologiczna czy ekonomiczna. Koncepcja miast kreatywnych opiera się na formule 3xT: technologia, talent i tolerancja. Technologia jest tutaj postrzegana jako innowacyjny *impact* w rozwój gospodarczy. Niezbędny jest jednak talent, który charakteryzuje kapitał ludzki i pozwala gospodarce zachować właściwe tempo rozwoju. Dzięki tolerancji miasta generują, mobilizują i przyciągają technologie i talenty, a tym samym powstają warunki dla rozwoju **potencjału innowacyjnego**. Ten ostatni należy rozumieć jako konglomerat działań o charakterze naukowym (badawczym), technicznym, organizacyjnym, finansowym i handlowym, których celem jest opracowanie i wdrożenie nowych lub istotnie ulepszonych produktów i procesów.

Ponieważ w funkcjonowaniu klasy kreatywnej daje się zaobserwować tendencje do opuszczania tradycyjnych wspólnot korporacyjnych oraz centrów zamieszkałych przez

⁷⁶ B. Kozielska, *Współczesne koncepcje rozwoju metropolii w kontekście paradygmatu miast globalnych*, Katowice 2008, materiał powielony, s. 163 – 166.

pracowników fizycznych, tym samym powstaje szansa na stworzenie oferty przez miasta takie jak Gorzów. Tak zarysowane aspiracje Gorzowa oraz perspektywa znaczenia gospodarczego centrów kreatywności pozwoliły sformułować następującą wizję Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego:

Wizja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego

**Miejski Obszar Funkcjonalny
Gorzowa Wielkopolskiego
liderem kreatywności w regionie,
kumulującym kapitał twórczy
i potencjał innowacyjny**

Gorzów, jak wynika z dokonanych powyżej analiz, to silny ośrodek gospodarczy, szczególnie przemysłowy. Rozwój miasta i jego obszaru funkcjonalnego jako ośrodka przemysłowego opierać się może na silnym szkolnictwie zawodowym, dobrym skomunikowaniu z rynkami zbytu, czy też wykorzystaniu dotychczasowych tradycji. Jednakże korzystając z potencjału stwierdzonych zasobów endogenicznych należy dążyć do statusu centrum kreatywności, opisanego w wizji, ponieważ oparcie się tylko i wyłącznie na samym przemyśle oraz dobrej komunikacji, może skutkować wpadnięciem w pułapkę średniego rozwoju, a w najgorszym stagnacją gospodarczą wynikającą z możliwej delokalizacji fabryk, czyli całkowitym lub częściowym zaprzestaniem ich działalności na obszarze MOF z równoczesnym otwarciem przedsiębiorstwa w innym miejscu (kraju).

Tak zarysowana wizja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego w perspektywie następnych kilku (kilkunastu) lat, pozwoliła przygotować misję, która przyświecała będzie realizatorom strategii i prowadziła do wdrożenia zarówno celów wyższego i niższego rzędu, jak i opisanej wizji.

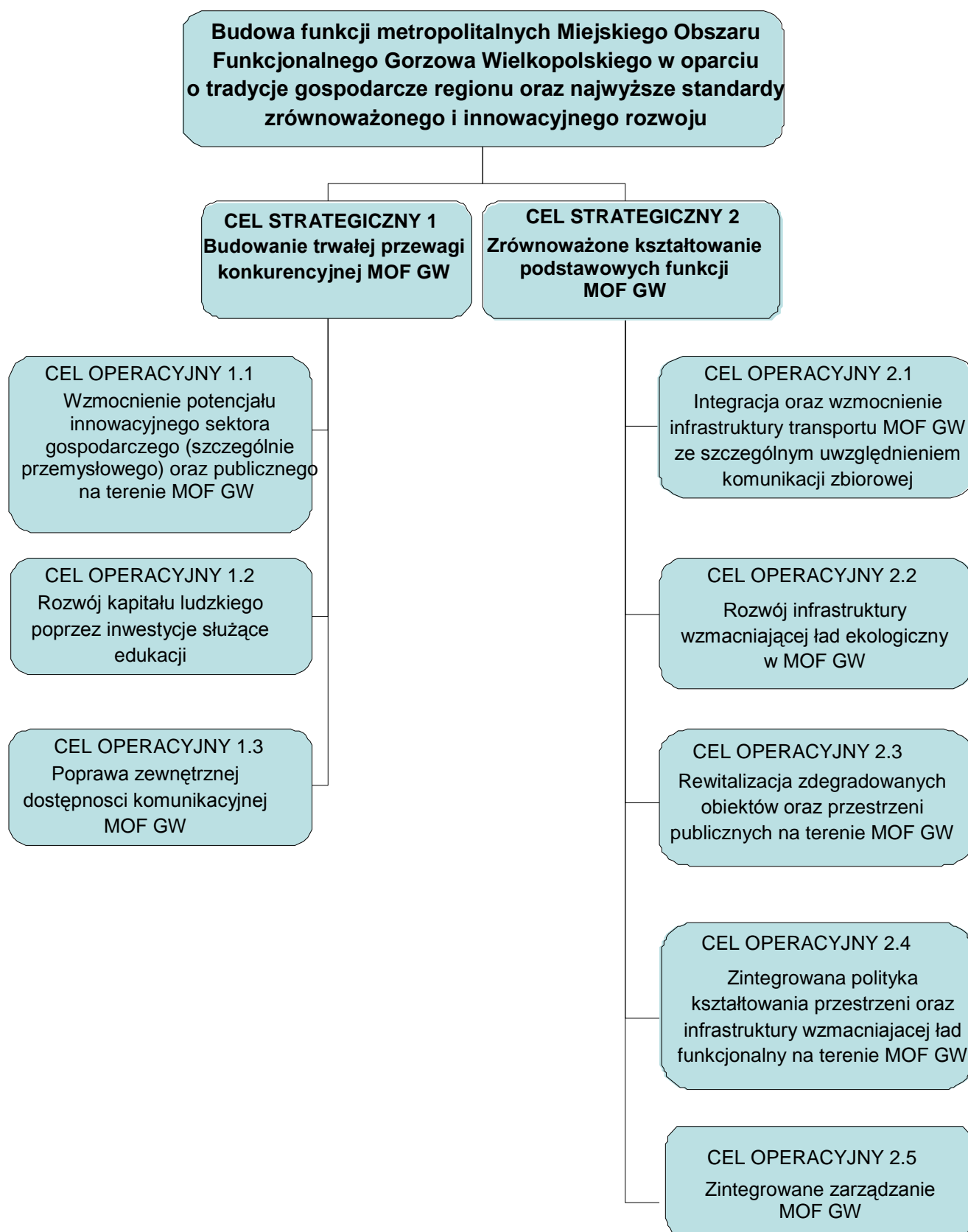
Misja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego

Budowa funkcji metropolitalnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego w oparciu o tradycje gospodarcze regionu oraz najwyższe standardy zrównoważonego i innowacyjnego rozwoju

Sformułowana misja uzasadnia istnienie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego oraz ukierunkowuje jego działanie na kształtowanie rozwoju w oparciu o standardy *sustainable development* (zrównoważonego rozwoju) oraz innowacyjności. Taka formuła rozwoju opierać się ma na tradycjach gospodarczych, które są swoiste dla rozpatrywanego obszaru.

Misja rozpisana została na dwa cele strategiczne (długookresowe), w ramach których uwzględniono dalszą fragmentację na cele operacyjne (krótkoterminowe). Każdy cel operacyjny został poniżej opisany z uwzględnieniem porządku obejmującego: uzasadnienie, wizję sukcesu, przykładowe typy interwencji, realizatorów, partnerów oraz beneficjentów.

STRUKTURA STRATEGII ROZWOJU MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO (poniżej)

Cel strategiczny Nr 1: Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW

Zarówno Gorzów Wielkopolski jak i towarzyszące gminy (Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok) tworzą silny i prężnie rozwijający się ośrodek gospodarczy w regionie na co wskazuje zarówno liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, jak i wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców (mierzony liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców). Na wskazanych polach Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielkopolskiego przewyższa średnią krajową jak również poziom zaawansowania rozwoju charakterystyczny dla Województwa Lubuskiego. Odnotowany potencjał (mocna strona), mający swoje źródła w przemysłowych tradycjach obszaru, należy wzmacniać poprzez utrwalanie przewagi konkurencyjnej oraz podnoszenie innowacyjnych możliwości społecznych i gospodarczych. Potencjał innowacyjny i kapitał twórczy to podstawowe źródła budowania trwałej przewagi konkurencyjnej, a zarazem są to także kryteria jakie towarzyszyć powinny wszelkim przedsięwzięciom mającym na celu rozwój MOF GW. Tylko dzięki takiej filozofii poszukiwania nowych kierunków rozwoju można zapewnić miejscowym przedsiębiorcom czy mieszkańcom właściwe warunki funkcjonowania i życia. Aby MOF GW utrwalił swoją konkurencyjność oraz osiągnął status lidera kreatywności, istotnym jest wielokierunkowe oddziaływanie oraz zintegrowane kształtowanie klimatu rozwoju. Podejmowane działania powinny zatem odnosić się zarówno do wsparcia dla sektora gospodarczego jak i być ukierunkowanymi na czynnik ludzki. Takie kompleksowe działanie jest uzasadnione silną zależnością rozwoju gospodarczego od jakości zasobów ludzkich, jakie można zaoferować na rynku pracy. W najbliższej przyszłości istotne będą przedsięwzięcia zmierzające do wzmocnienia potencjału innowacyjnego przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie MOF GW jak też rozwój infrastruktury wspierającej kapitał ludzki. Czynnikiem wspomagającym – w perspektywie otwarcia się MOFu zarówno na nowych inwestorów jak i nowe zasoby ludzkie będzie fizyczna poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru.

CEL OPERACYJNY 1.1.:**WZMOCNIENIE POTENCJAŁU INNOWACYJNEGO SEKTORA GOSPODARCZEGO (SZCZEGÓLNI PRZEMYSŁOWEGO) ORAZ PUBLICZNEGO NA TERENIE MOF GW****UZASADNIENIE:**

Potencjał innowacyjny w organizacjach determinowany jest zasobami wewnętrznymi jak i dostępem do zewnętrznych źródeł innowacji. Na ten pierwszy składały się będą kadra (jej doświadczenie, umiejętności i kwalifikacje oraz sposoby zarządzania, w tym także informacją), badania i rozwój (prowadzone prace B+R, prace zlecane, itp.) oraz technologie (komputery, maszyny, urządzenia oraz poziom ich nowoczesności). Zewnętrzne źródła innowacji to przede wszystkim uczelnie wyższe, instytucje badawczo – rozwojowe, a także konkurencja.

Teren MOF GW cechuje niska intensywność powiązań technologicznych zarówno w relacjach przedsiębiorca – przedsiębiorca, jak i na linii nauka – przemysł. Także potencjał naukowy gorzowskich uczeni nie dość wyraźnie wpisuje się w profil gospodarczy regionu. Nie są także wystarczająco rozwinięte relacje podmiotów nauki i otoczenia biznesu z przedsiębiorcami.

Podmioty zaangażowane w kształtowanie procesów rozwojowych na terenie MOF GW (władze partnerskich gmin) podejmując działania wspierające potencjał innowacyjny z jednej strony mogą, inspirować współpracę B+R, popularyzować np. wykorzystanie tzw. „czystych” technologii czy demonstrować wartość wzmacniania kreatywności poprzez innowacje (organizacyjne czy technologiczne), bądź też przyciągać twórczy kapitał ludzki oraz stwarzać warunki dla wzmacniania potencjału na tym polu.

Ta sama logika działania dotyczyć powinna rozwoju administracji publicznej – ze szczególnym uwzględnieniem administracji samorządowej. Twórcza i innowacyjna administracja z jednej strony wytyczała będzie wysokie standardy funkcjonowania organizacji w MOFie, z drugiej zaś kształtowane będą oczekiwania klientów/interesantów wobec szeroko rozumianych usługodawców (drobnej przedsiębiorczości). W takich okolicznościach wzrasta także możliwość oddziaływania środowisk lokalnych na społeczną odpowiedzialność biznesu, kształtowaną zgodnie z najwyższymi standardami – tak organizacyjnymi jak i technologicznymi.

WIZJA SUKCESU:

- Wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych,

- wzrost wskaźnika przedsiębiorczości,
- wzrost liczby realizowanych projektów rozwojowych,
- wzrost poziomu inwestycji o wysokim potencjale innowacyjnym,
- wzmocnienie działalności B+R.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- budowa Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego Parku Naukowo Przemysłowego,
- system obszarów aktywności gospodarczej MOF,
- uzbrojenie terenów inwestycyjnych,
- intensyfikacja promocji gospodarczej MOF.

REALIZATORZY:

- miasto Gorzów Wielkopolski oraz partnerskie gminy,
- Gorzowski Ośrodek Technologiczny Park Naukowo Przemysłowy,
- Centrum Badawczo – Wdrożeniowe „Eko – innowacje”

PARTNERZY:

- samorząd województwa,
- uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze,
- centra innowacji i transferu technologii,
- Kostrzyńsko – Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna,
- organizacje otoczenia biznesu

BENEFICJENCI:

- przedsiębiorcy,
- mieszkańcy MOF GW,
- uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze.

CEL OPERACYJNY 1.2.:**ROZWÓJ KAPITAŁU LUDZKIEGO POPRZEZ INWESTYCJE SŁUŻĄCE EDUKACJI**

Przewaga konkurencyjna w zakresie gospodarczym możliwa będzie do utrwalenia jedynie w sytuacji zapewnienia oczekiwanej podaży właściwie przygotowanych zasobów ludzkich. W tym kontekście niezwykle ważną jest także kumulacja kapitału twórczego, który w naturalny sposób sprzyja zachowaniom twórczym oraz innowacyjności.

Dynamika procesów dokonujących się na rynkach pracy wymusza konieczność wzmocnienia potencjału zarówno osób znajdujących się poza rynkiem pracy, jak również tych pracujących. Istotną grupą wymagającą wsparcia – co pokazują ogólnopolskie trendy – są również absolwenci (szkół każdego poziomu). Aby właściwie zabezpieczyć mieszkańców MOFu w kontekście ich mobilności zawodowej, jak i przyciągnąć kadry obecnie funkcjonujące poza regionem, niezbędne jest stworzenie funkcjonalnej sieci instytucji wzmocniających potencjał ludzki we wskazanym zakresie. Z jednej strony szeroko rozumiana oferta dydaktyczna powinna być spójna i kompatybilna z zapotrzebowaniem najbliższych rynków pracy. Z drugiej zaś powinna być zróżnicowana – w kontekście oferowania form kształcenia. Istotnym polem aktywności będzie także pozyskiwanie środków pozabudżetowych na wzmocnienie kapitału ludzkiego w regionie przez publiczne i niepubliczne instytucje.

Podjęmowane działania powinny obejmować ofertę dla różnych kategorii pracowników – zarówno osób pracujących, tych przewidzianych do zwolnienia, takich, którzy nie weszli jeszcze na rynek pracy, jednakowoż ze względu na wiek czy inne czynniki będą mogli zasilić potencjał ludzki w najbliższym czasie. Istotną grupą wsparcia będą również osoby niepracujące, do których trzeba będzie kierować nieco inne mechanizmy wsparcia. Niezbędne jest także stałe monitorowanie zapotrzebowania na zawody i podjęcie w tym aspekcie ścisłej współpracy z pracodawcami w regionie.

W tym rozumieniu proponowane inwestycje służące edukacji obejmują zarówno wymiar materialny – tak w sensie tworzenia czy poprawy zaplecza lokalowego, jak i w kontekście stworzenia optymalnej sieci placówek oferujących kształcenie. Komplementarną kategorią działań będzie natomiast jakościowe dopasowanie oferty edukacyjnej do zapotrzebowania. Dopełnieniem tej oferty powinien być rozwinięty system poradnictwa zawodowego oraz psychologicznego.

WIZJA SUKCESU:

- podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa,
- zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego spowodowanego sytuacją zawodową,
- wzmocnienie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- utworzenie Akademii Gorzowskiej (co najmniej na bazie filii AWF),
- budowa Centrum Edukacji Artystycznej etap II: Zespół Szkół Artystycznych,
- budowa Centrum Edukacji Zawodowej,
- opracowanie i wdrożenie strategii produktu Centrum Edukacji Artystycznej ukierunkowanego na kształtowanie aktywnych postaw zawodowych,
- opracowanie i wdrożenie strategii produktu Centrum Edukacji Zawodowej ukierunkowanego na kształtowanie innowacyjnych postaw zawodowych.

REALIZATORZY:

- Miasto Gorzów Wielkopolski oraz partnerskie gminy,
- Klaster Edukacji Lubuskie – Brandenburgia,
- Lubuski Klaster Metalowy,
- Centrum Kształcenia Zawodowego,
- szkoły, uczelnie wyższe.

PARTNERZY:

- przedsiębiorcy,
- organizacje gospodarcze,
- kluby pracy,
- Izba Rzemiosła i Przedsiębiorców,
- Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.,
- Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wlkp.

BENEFICJENCI:

- osoby pracujące,
- uczniowie i studenci,
- pracodawcy.

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

CEL OPERACYJNY 1.3:**POPRAWA ZEWNĘTRZNEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ MOF GW**

Dostępność komunikacyjna Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego charakteryzuje się dość dużą specyfiką. Wpływają na to następujące czynniki: 1) bliskość granicy niemieckiej, a przede wszystkim mały dystans dzielący miasto od stolicy Niemiec – Berlina; 2) położenie w „trójkącie” Berlin – Szczecin – Poznań; 3) położenie pomiędzy regionami o ponadprzeciętnej atrakcyjności inwestycyjnej – Wielkopolską i Zachodniopomorskim – regiony te cechują się bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturą gospodarczą, stosunkowo dużymi i chłonnymi rynkami zbytu oraz ponadprzeciętną dostępnością transportową. Z takiego położenie powinien korzystać również Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielkopolskiego. Obecnie najważniejszymi determinantami są:

- Jakość powiązań transportowych na osi północ – południe (droga S3),
- Jakość powiązań transportowych na osi wschód – zachód (droga nr 22),
- Jakość dróg wojewódzkich o numerach: 132, 151, 158, 130,
- Jakość linii kolejowej nr 203,
- Jakość linii kolejowej nr 367,
- Słabe powiązania z ważnymi portami lotniczymi,
- Słabe powiązania wykorzystujące śródlądowe szlaki wodne,
- Rosnący poziom zatłoczenia motoryzacyjnego.

Istotnym elementem ograniczającym sprawne zarządzanie sieciami transportowymi jest fakt wielości podmiotów odpowiedzialnych za poszczególne kategorie dróg czy infrastruktury – funkcjonują tutaj zarówno podmioty samorządowe, państwowe, spółki prawa handlowego. Istotnym czynnikiem wspierającym rozwój sieci drogowej będzie więc przede wszystkim właściwe skoordynowanie systemu, a następnie podjęcie właściwych inwestycji w zakresie usprawniania dostępności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego.

WIZJA SUKCESU:

- poprawa możliwości szybkiego poruszania się między rdzeniem obszaru a miastami trójkąta Berlin – Szczecin – Poznań oraz Warszawą,
- poprawa dostępności drogowej,

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

- poprawa dostępności komunikacyjnej w ramach sieci kolejowej (trasa nr 203),
- stworzenie alternatywy dla tradycyjnego transportu zbiorowego w oparciu o sieć rzek E-70 (Warty i Noteci),
- stworzenie alternatywy transportowej (oraz turystycznej) w postaci lotniska dla celów biznesowych i sportowo – turystycznych,
- zwiększenie bezpieczeństwa użytkowników dróg,
- modernizacja ul. Kostrzyńskiej w Gorzowie Wlkp.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- dokończenie budowy drogi ekspresowej S 3,
- modernizacja drogi krajowej nr 22,
- modernizacja sieci dróg wojewódzkich w MOF GW,
- modernizacja dróg powiatowych w MOF GW.
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury linii kolejowej nr 203,
- modernizacja Międzynarodowej Drogi Wodnej E – 70.

REALIZATORZY:

- PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.,
- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
- samorząd województwa lubuskiego,
- Zarząd Dróg Wojewódzkich.

PARTNERZY:

- Miasto Gorzów Wielkopolski oraz partnerskie gminy,
- przedsiębiorcy.

BENEFICJENCI:

- mieszkańcy MOF GW oraz przy(e)jeżdżający,
- potencjalni inwestorzy.

Cel strategiczny nr 2: Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW

Podstawowymi funkcjami dużych miast są: funkcja administracyjna, usługowa (w tym handlowa), kulturowa, edukacyjna, mieszkaniowa, przemysłowa, turystyczna. Wszystkie ze wskazanych funkcji są realizowane na obszarze Gorzowa. Rozszerzenie obszaru funkcjonalnego oddziaływania miasta spowodowało włączenie do tego systemu czterech sąsiadujących gmin, które z jednej strony najintensywniej korzystają z oferty miejskiej, a zarazem też (ze względu na procesy suburbanizacji) zaczynają ją uzupełniać np. poprzez podaż gruntów czy oferowanie różnego rodzaju usług – względnie zasobów pozwalających je rozwijać. Ze względu na terytorium jakim objęty został MOF GW, stanowiącym relatywnie niewielki i spójny obszar, łatwo jest wskazać funkcje, które należy rozwijać przez poszczególne jednostki terytorialne. I tak, za wiodącą ofertę samego Gorzowa należy uznać rozwinięty tam (sub)produkt⁷⁷ usługowy, edukacyjny, inwestycyjny, mieszkaniowy. W przypadku gmin Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok należy wzmacniać i/lub tworzyć ofertę komplementarną do wskazanej wyżej. Jednostki te niejako naturalnie podlegają procesom suburbanizacji dlatego warto zadbać, aby procesy rozwojowe dokonywały się przy wykorzystaniu endogenicznego potencjału tego obszaru. Istotne znaczenie dla rozwoju wskazanych gmin, w kooperacji z Gorzowem, będzie miała oferta mieszkaniowa (grunty przeznaczone pod zabudowę) oraz stworzenie dogodnych warunków dla rekreacji, jak również właściwe nasycenie infrastrukturą i ofertą usług społecznych. W obliczu chęci pozyskania nowych mieszkańców istotne znaczenie będzie miał ten ostatni czynnik, jako oferta dla rodzin, dla których zapewniony zostanie dostęp do wysokiej jakości żłobków, przedszkoli, szkół podstawowych czy infrastruktura pozwalająca w aktywny sposób spędzić wolny czas.

Rozwój oparty o wskazaną powyżej ofertę powinien przebiegać w sposób zrównoważony zarówno w aspekcie społecznym, środowiskowym, jak i gospodarczym. Istotne będzie w tym kontekście zapewnienie czterech najistotniejszych łądów: urbanistyczno – architektonicznego, funkcjonalnego, estetycznego i psychospołecznego, które wymaga podjęcia aktywności w dwóch zasadniczych obszarach: 1) w zakresie planowania przestrzennego oraz 2) w obszarze tworzenia komplementarnej infrastruktury i oferty usług.

⁷⁷ M. Florek, *Podstawy marketingu terytorialnego*, Poznań 2007, s.

Tworzenie komplementarnej infrastruktury i oferty usług ma na celu zorganizowanie optymalnego nasycenia - wiąże się tym samym z zapewnieniem ładu funkcjonalnego.

Suma (zrównoważonych) działań w obu wskazanych obszarach pozwoli wytworzyć właściwy klimat, który zarazem sprzyjał będzie ładowi psychospołecznemu oraz integracji na poziomie obywatelskim.

CEL OPERACYJNY 2.1.:

INTEGRACJA ORAZ WZMOCNIENIE INFRASTRUKTURY TRANSPORTU MOF GW ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLEDNIENIEM KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ

UZASADNIENIE:

Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielkopolskiego dysponuje wymagającą poprawy infrastrukturą drogową – zły stan techniczny części dróg i chodników, niewystarczająca liczba parkingów, niedostateczna ilość ścieżek rowerowych, itp. Nadto, MOF GW, jak każdy większy organizm miejski wraz ze strefą podmiejską, odnotowuje duże uciążliwości związane z transportem samochodowym, szczególnie, że wg szacunków GUS ponad 60% Polaków dojeżdża do pracy własnym samochodem. Pomimo występowania kilku połączeń komunikacji miejskiej Gorzowa z miejscowościami gmin MOFu (Bogdańca, Deszczna, Kłodawy i Santoka) podkreśla się, iż sieć komunikacji podmiejskiej jest niewystarczająca. Jako istotny deficyt wskazano również brak systemu komunikacji pomiędzy gminami funkcjonującymi wokół Gorzowa. Zarysowana sytuacja rodzi liczne niedogodności związane zarówno z możliwością, komfortem poruszania się po obszarze obejmującym MOF GW jak i z bezpieczeństwem na tych trasach.

Tym samym istnieje realna konieczność interwencji w zakresie wzmocnienia infrastruktury transportowej i komunikacyjnej w obszarze MOF GW, od poprawy jakości dróg i towarzyszącej im infrastruktury, poprzez uzupełnienie taboru transportowego i stworzenie zintegrowanego systemu komunikacji publicznej łączącego podsystemy tramwajowy i autobusowy, aż po przyjęcie rozwiązań zachęcających do korzystania z komunikacji miejskiej (i podmiejskiej). Jednocześnie podejmowane działania powinny mieć również wymiar podmiotowy i dążyć do poprawy jakości świadczenia usług komunikacyjnych. Wszystkie tego rodzaju działania przyczynią się do zwiększenia spójności terytorialnej obszaru oraz do jego zrównoważonego rozwoju.

WIZJA SUKCESU:

- podniesienie komfortu korzystania z komunikacji miejskiej,
- zwiększenie bezpieczeństwa na drodze w obszarze MOF GW,
- zmniejszenie ruchu samochodowego na terenie MOF GW.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury i taboru transportu publicznego (w tym tramwajowego) w obszarze funkcjonalnym Gorzowa Wlkp., celem budowy zintegrowanego systemu komunikacji publicznej MOF GW, łączącego „System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.” oraz rozwój infrastruktury komunikacji publicznej na terenie gmin strefy zewnętrznej MOF GW,
- poprawa stanu dróg oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- budowa infrastruktury tworzącej sieć tras rowerowych komunikujących MOF GW,
- budowa infrastruktury wzmacniającej bezpieczeństwo na drodze (uspokojenie ruchu),
- opracowanie systemu zintegrowanej sieci połączeń w gminach MOF.

REALIZATORZY:

- Miasto Gorzów Wlkp. oraz partnerskie gminy,
- Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wlkp.,
- gminni i prywatni operatorzy transportu publicznego.

PARTNERZY:

- samorząd województwa.

BENEFICJENCI:

- mieszkańcy MOF GW.

CEL OPERACYJNY 2.2.:**ROZWÓJ INFRASTRUKTURY WZMACNIAJĄCEJ ŁAD EKOLOGICZNY W MOF GW**

Człowiek w prowadzonej przez siebie działalności oddziałuje na wszystkie komponenty środowiska – wodę, powietrze, glebę, a także na walory przyrodnicze. W dużych zbiorowościach ludzkich oddziaływanie to jest szczególnie duże i odnosi się do takich zjawisk jak: zanieczyszczenie wód, zanieczyszczenie powietrza, hałas, nadmierne zużycie energii. Właściwe zarządzanie infrastrukturą techniczną znajdującą się w dyspozycji i/lub na terenach komunalnych oraz dostosowanie jej jakości do najlepszych dostępnych technik (*BAT – Best Available Technique*) może w znacznym stopniu zredukować negatywne oddziaływanie na środowisko. Wartością dodaną podejmowanych inwestycji usprawniających infrastrukturę komunalną miasta i gmin będą natomiast potencjalne oszczędności związane np. z mniejszym zużyciem energii (elektrycznej, ciepłej) czy zwiększenie efektywności istniejących sieci.

Decyzje/inwestycje sprzyjające środowisku mogą m.in. dotyczyć:

- działań z zakresu rozwoju infrastruktury wodno – ściekowej (budowa, rozbudowa lub przebudowa sieci kanalizacji zbiorczych, przepompowni, zbiorników oraz oczyszczalni ścieków), co przyczyni się do poprawy jakości wód powierzchniowych i zapobiegania odprowadzaniu zanieczyszczeń do wody i gruntów,
- zwiększenie efektywności wytwarzania, zarządzania, przesyłania, dystrybucji i wykorzystania energii,
- poprawy jakości powietrza – obejmujące swym zakresem roboty i wyposażenie w środki w zakresie systemów infrastruktury, urządzeń i technologii służących do ograniczania zanieczyszczeń gazowych i pyłowych w tym także oddziaływania transportu samochodowego. Wzmacniającym czynnikiem może być w tym zakresie promowanie inwestycji o niskoemisyjnym oddziaływaniu.

Podejmowanie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej służących łaadowi ekologicznemu jest niezbędne ze względu na występowanie na terenie MOF GW takich deficytów jak:

- niepełne wykorzystanie istniejących źródeł wody (przy jednoczesnym istnieniu obszarów pozbawionych rozdzielczej sieci wodociągowej),

- brak kanalizacji w lewobrzeżnej części miasta oraz na nowopowstających osiedlach mieszkaniowych,
- brak sieci ciepłowniczej w centrum miasta,
- duża ilość napowietrznych linii energetycznych i telekomunikacyjnych.

WIZJA SUKCESU:

- optymalizacja wykorzystania komunalnych zasobów wodnych,
- zwiększenie dostępności do sieci kanalizacyjnej,
- poprawa efektywności dystrybucji energii cieplnej do odbiorców,
- poprawa parametrów w zakresie czystości powietrza,
- zmniejszenie zużycia energii elektrycznej oraz liczby awarii.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowo – kanalizacyjnych,
- rozbudowa i modernizacja sieci energetycznych oraz ciepłowniczych,
- promocja i wdrażanie niskoemisyjnych rozwiązań technicznych,
- podniesienie efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej poprzez ich termomodernizację,
- podniesienie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych.

REALIZATORZY:

- Miasto Gorzów Wielkopolski oraz partnerskie gminy.

PARTNERZY:

- przedsiębiorcy,
- jednostki samorządu terytorialnego, jednostki i zakłady budżetowe, spółki z udziałem jst,
- PGE,
- spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe.

BENEFICJENCI:

- mieszkańcy MOF GW,
- przedsiębiorcy.

CEL OPERACYJNY 2.3.:**REWITALIZACJA ZDEGRADOWANYCH OBIEKTÓW ORAZ PRZESTRZENI PUBLICZNYCH NA TERENIE MOF GW****UZASADNIENIE:**

Pomimo licznych inwestycji, mających miejsce w ramach wsparcia UE w latach 2007 – 2013, zmierzających do rewitalizacji zdegradowanej tkanki miejskiej, nie jest to wyczerpany obszar interwencji. Do realnych problemów związanych z fizyczną oraz społeczną degradacją tak budynków jak i przestrzeni publicznych zaliczyć można: 1) zdekapitalizowanie komunalnych zasobów mieszkaniowych, 2) zły stan zabytków, 3) zdegradowane centrum miasta; 4) zniszczone obszary zielone oraz parki.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne podejmowane w przyszłości na terenie obejmującym MOF GW powinny obejmować zarówno komunalną własność (mieszkaniową i użytkową) jak i zasoby mieszkaniowe znajdujące się w posiadaniu prywatnych właścicieli – w tym zakresie należy podjąć działania inspirujące/wspierające, które doprowadzą do równomiernej poprawy stanu budynków. Inwestycje w opisanym obszarze powinny mieć miejsce zarówno w samym rdzeniu MOF GW, jak i w gminach towarzyszących. W samym Gorzowie intensywność wsparcia/poszukiwania środków, z racji nagromadzenia problemu, powinna być największa. Tak zarysowany cel należy również wesprzeć przejrzystymi regułami gospodarowania zasobami komunalnymi, mieszkaniowymi oraz użytkowymi.

Rewitalizacja zdegradowanych budynków, w tym poprzez termomodernizację oraz obszarów publicznych pozwoli kształtować przestrzeń miejską przyjazną zarówno mieszkańcom, jak i innym użytkownikom.

WIZJA SUKCESU:

- wytworzenie harmonijnej i funkcjonalnej przestrzeni miejskiej,
- powstrzymanie dekapitalizacji historycznej zabudowy,
- przekształcenie zaniedbanych zielonych i otwartych terenów w miejsca atrakcyjne dla spędzania wolnego czasu.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- rewitalizacja obszarów miejskich, szczególnie centrum (zabytkowa zabudowa),
- rewitalizacja zdegradowanych zasobów mieszkaniowych,
- rewitalizacja zdegradowanych zasobów użytkowych stanowiących własność komunalną,

- odnowa obszarów zielonych (np. park Siemiradzkiego),
- rewitalizacja i odnowa obszarów wiejskich MOF GW,
- ochrona dziedzictwa kulturowego.

REALIZATORZY:

- Miasto Gorzów Wielkopolski oraz partnerskie gminy,
- Spółdzielnie mieszkaniowe,
- Wspólnoty mieszkaniowe.

PARTNERZY:

- przedsiębiorcy,
- konserwator zabytków.

BENEFICJENCI:

- mieszkańcy,
- przedsiębiorcy,
- właściciele nieruchomości.

CEL OPERACYJNY 2.4.:**ZINTEGROWANA POLITYKA KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI ORAZ INFRASTRUKTURY WZMACNIAJĄCEJ ŁAD FUNKCJONALNY NA TERENIE MOF GW**

Kooperacja jaka ma miejsce pomiędzy gminami wchodzącymi w skład MOF GW wymaga właściwej organizacji i realizacji założeń dotyczących ładu funkcjonalnego, który wiąże się z zapewnieniem właściwego nasycenia infrastrukturą społeczną. Funkcja ta nie zostanie właściwie zrealizowana bez zintegrowania polityk przestrzennych prowadzonych przez poszczególne gminy wchodzące w skład MOF GW. Uspójnienie istniejących i/lub przygotowywanych w przyszłości miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno uwzględniać rozplanowanie funkcji jakie gminy będą realizowały na rzecz mieszkańców oraz osób je odwiedzających. Chodzi przede wszystkim o optymalną (w miejscu i czasie) podaż różnego rodzaju usług, które będą zachęcały do korzystania z oferty komunalnej i/lub

prywatnej wpisującej się swym zakresem w kategorii produktów o charakterze kulturowym, sportowym, rekreacyjnym i innych usług.

Uwzględniając charakterystykę przestrzenną obszaru oraz dotychczasowe funkcje jakie pełni w tym układzie Gorzów, warto uwzględnić w podejmowanych decyzjach wzmocnienie funkcji usługowej rdzenia. Działania w tym zakresie obejmowałyby rozwój/zwiększenie dostępności do ponadlokalnych usług społecznych, usług komercyjnych i administracji. W naturalny sposób Gorzów koncentrował będzie również ofertę z zakresu kultury. Dla zachowania równowagi warto zadbać, aby jednocześnie zintensyfikować rozwój infrastruktury i oferty rekreacyjnej (związanej ze spędzaniem wolnego czasu) w pozostałych gminach MOF GW, np. w obrębie zbiornika wodnego w Karninie, w gminie Deszczno.

Układ taki pozwoli wytworzyć wspólne przestrzenie oraz atrakcyjnie i w zintegrowany sposób zagospodarować tzw. międzymiasto (M-M) stanowiące łącznik terytorialny pomiędzy gminami. Sytuacja taka pozwoli rozwinąć funkcję (co najmniej) rezydencjalną czterech gmin MOF GW.

Warto również zadbać o właściwą politykę przestrzenną (w tym także infrastrukturę), która pozwoli rozwinąć w gminach sąsiadujących z Gorzowem produkt mieszkaniowy – czyli przede wszystkim właściwą podaż działek pod zabudowę. Produkt ten warto wzmocnić o właściwe nasycenie infrastrukturą oraz ofertą z zakresu polityki społecznej – przede wszystkim chodzi tutaj o przedszkola, szkoły czy ofertę spędzania czasu wolnego. Sytuacja taka zapewni nowym obywatelom komfort funkcjonowania w nowym miejscu zamieszkania oraz wzmocni integrację na poziomie społecznym.

Podjęcie działań integrujących kształtowanie przestrzeni oraz infrastrukturę wzmacniającą ład funkcjonalny jest ułatwione ze względu na istotne braki w zakresie istnienia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Integracja planów w opisywanym zakresie pozwoli właściwie rozplanować układy urbanistyczne, zagęszczenie zabudowy, przeznaczenie terenów (kształtowanie ich funkcji). Ostatecznie zaś – stworzy mieszkańcom przyjazną przestrzeń do życia.

WIZJA SUKCESU:

- racjonalne gospodarowanie przestrzenią,
- optymalizacja lokalizacji ponadlokalnych elementów infrastruktury społecznej (obiekty służby zdrowia, opieki społecznej, kultury),
- optymalizacja lokalizacji obiektów usług komercyjnych,
- właściwe nasycenie infrastrukturą rekreacyjną,

- rozwój produktu mieszkaniowego w gminach sąsiadujących z Gorzowem Wlkp.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- integracja polityki przestrzennej miasta i gmin celem zapewnienia ładu urbanistyczno – architektonicznego oraz estetycznego,
- rozwój infrastruktury publicznych usług społecznych o zasięgu ponadlokalnym (Budowa bazy lotniczego pogotowia ratunkowego HEMS, Budowa ośrodka radioterapii w Gorzowie Wlkp.),
- realizacja projektu „Łączą nas rzeki”,
- wzmacnianie profilu usługowego Gorzowa Wlkp.,
- realizacja projektów budujących ofertę rekreacyjną w gminach MOF GW,
- wzmacnianie profilu mieszkaniowego (funkcji rezydencjalnej) gmin wiejskich MOF-u.,
- przygotowanie zintegrowanego systemu informacji przestrzennej.

REALIZATORZY:

- Miasto Gorzów Wielkopolski oraz partnerskie gminy,
- prywatni przedsiębiorcy.

PARTNERZY:

- przedsiębiorcy,
- organizacje społeczne,
- gminne jednostki organizacyjne.

Beneficjenci:

- mieszkańcy,
- przedsiębiorcy.

CEL OPERACYJNY 2.5.:

ZINTEGROWANE ZARZĄDZANIE MOF GW

Realizacja Strategii MOF GW wymaga uruchomienia potencjału organizacyjnego pozwalającego w sposób zintegrowany formułować wspólne interesy oraz zarządzać wspólnymi sprawami. Ze względu na wielkość obszaru, powstanie podmiotu jakim jest MOF GW stanowi dość nietypową sytuację. Wynika to stąd, że z jednej strony wystąpiło tutaj zjawisko „odgórnego indukowania” – uruchomienia zachęt zewnętrznych w stosunku do wchodzących w skład MOF pięciu gmin, przy jednoczesnym braku statusu obszaru metropolitalnego w rozumieniu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030⁷⁸.

Z drugiej zaś strony istotne znaczenie dla przebiegu procesów rozwojowych ma tutaj doświadczenie we współpracy pomiędzy tymi jednostkami gminnymi. Posiadają one bogatą praktykę jeśli chodzi o kooperację i podejmowanie wspólnych przedsięwzięć. Formalny wyraz współpraca ta znalazła w powołaniu w 1999 roku Związku Celowego Gmin MG-6 (w skład którego wchodzi: Bogdaniec, Deszczno, Gorzów Wlkp., Kłodawa, Lubiszyn, Santok).

Związek Celowy Gmin MG-6 daje możliwość wspólnego świadczenia usług publicznych i realizację zadań własnych w zakresie m.in. gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, opieki nad zwierzętami i transportu publicznego, a Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego, dzięki wielopoziomowej współpracy w zarządzaniu obszarem, daje możliwość wspólnego kształtowania miejskiej polityki rozwoju.

Integracja polityk oraz interwencji publicznej zarówno w czasie, przestrzeni jak i w odniesieniu do określonych adresatów powinna się odbywać przy wykorzystaniu elementów koncepcji *governance*, która zakłada, że liczni aktorzy publiczni i prywatni nie działają jako zupełnie odrębne niekontaktujące się ze sobą struktury, ale że wzajemnie się one przenikają i łączą, tworząc zintegrowaną sieć współpracy. Nawet jeśli ciała koordynujące są zdominowane przez publicznych decydentów, to inni aktorzy pojawiają się w charakterze drugoplanowym, dzięki czemu warunki *metropolitan governance* są spełnione⁷⁹. Podstawowe standardy jakimi powinna kierować się struktura działająca zgodnie z (*good*)

⁷⁸ W koncepcji tej wskazano takie obszary metropolitalne jak: Warszawa, konurbacja górnośląska, Kraków, Łódź, Trójmiasto, Poznań, Wrocław, Toruń i Bydgoszcz, Szczecin, Lublin, Białystok, Rzeszów.

⁷⁹ M. Lackowska, Zarządzanie obszarami metropolitalnymi w Polsce, s. 92.

governance to: otwartość, partnerstwo, skuteczność i efektywność, rozliczalność oraz spójność.

WIZJA SUKCESU:

- zintegrowany rozwój MOF GW,
- zrównoważony rozwój MOF GW,
- poprawa jakości życia mieszkańców MOF GW,
- wzmocnienie atrakcyjności funkcjonalnej MOF GW,
- wypracowanie tożsamości obszaru funkcjonalnego.

PRZYKŁADOWE TYPY INTERWENCJI:

- promocja społeczna, gospodarcza i turystyczna obszaru,
- generowanie wspólnych pomysłów,
- opracowanie oraz wdrożenie wspólnej strategii promocji oraz towarzyszącej jej infrastruktury.

REALIZATORZY:

- Związek Celowy Gmin MG-6,
- Związek ZIT MOF GW.

PARTNERZY:

- wojewódzkie władze samorządowe,
- aktorzy niepubliczni (organizacje społeczne i przedsiębiorcy).

BENEFICJENCI:

- mieszkańcy,
- przedsiębiorcy.

4) Opis procedur wdrażania.

Zarządzanie strategiczne jest z założenia procesem dynamicznym. Determinują to stale zmieniające się warunki zewnętrzne. Stale muszą być dokonywane nowe wybory strategiczne, aby dostosowywać je do nowych szans oraz w celu uniknięcia zagrożeń.

To sprawia, że wdrażanie Strategii również musi być procesem elastycznym, polegającym na adaptowaniu optymalnych dróg i sposobów realizacji celów w relacji do nowo pojawiających się okoliczności i uwarunkowań. Realizatorzy Strategii muszą być świadomi celów, które chcą osiągnąć, odpowiednio dobierać środki i współdziałać w celu jej jak najefektywniejszej realizacji.

W MOF GW, skumulowanych jest szereg problemów wymagających interwencji, a przekraczających granice administracyjne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Skuteczne ich rozwiązanie napotyka wiele przeszkód. Przede wszystkim:

- brak jest regulacji prawnych określających status MOF GW,
- następuje spontaniczny i niekontrolowany rozwój przestrzenny, niosący ze sobą powstanie wielu niekorzystnych sytuacji,
- często występuje niekorzystna, z ogólnospołecznego punktu widzenia, międzygminna konkurencja,
- brak jest planów rozwoju i zagospodarowania obszaru.

Zawiązanie Porozumienia dotyczącego wspólnej realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. (ZIT MOF GW)⁸⁰ wydaje się być skuteczną próbą przezwyciężenia tych trudności, jednak jest to tylko środek do realizacji wybranych celów – tych możliwych do realizacji przy pomocy środków pomocowych w ramach formuły ZIT⁸¹. O ile w zakresie działań ZIT Porozumienie ma określone procedury (opisane poniżej), o tyle zarządzanie realizacją całej Strategii MOF jest trudne, przez wymienione już przeszkody.

Aby je pokonać samorządy tworzące MOF GW muszą, wdrażając Strategie, stosować określone zasady.

⁸⁰ Porozumienie zawarte w dniu 18 grudnia 2013 r. dotyczące wspólnej realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.

⁸¹ Strategia MOF GW jest spójna w swym zakresie ze Strategią ZIT MOF GW, w ramach której będą realizowane niektóre przedsięwzięcia strategiczne, istotne z punktu widzenia rozwoju obszaru.

4.1. Zasady wdrożenia Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego.

- **Współzarządzanie** – kierowanie rozwojem MOF GW poprzez koordynację działań zainteresowanych partnerów, przede wszystkim samorządów tworzących obszar. Złożoność procesów rozwoju wymaga partnerskiego współdziałania. Dotyczy to też partnerów społeczno-gospodarczych działających na terenie obszaru. Administracji Miasta Gorzowa (rdzenia obszaru) w tym procesie przypada rola koordynatora. Poziom umiejętności współpracy samorządów przesądzi o sile MOF GW i konkurencyjnej pozycji w stosunku do innych obszarów.
- **Przywództwo** – na wszystkich poziomach samorządów, od jego kierownictwa po osoby kierujące poszczególnymi projektami i działaniami, potrzebna jest identyfikacja z celami strategicznymi, przyjmowanie odpowiedzialności i partycypacyjne, skuteczne, mobilizujące przywództwo pozwalające skutecznie osiągać przyjęte wspólne cele przez zorganizowany zbiorowy wysiłek.

4.2. Przyjęcie Strategii Rozwoju MOF GW.

W ramach Porozumienia dotyczącego wspólnej realizacji ZIT MOF GW utworzony został Komitet Sterujący ZIT MOFGW (Komitet Sterujący), w którego skład wchodzi po jednym przedstawicielu gmin tworzących Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa. Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Prezydent Miasta Gorzowa lub upoważniony przez niego zastępca. Jednym z zadań Komitetu Sterującego jest:

Przyjęcie Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.,

4.3. Koordynacja realizacji Strategii Rozwoju MOF GW.

Koordynacją zadań zmierzających do realizacji Strategii MOF GW zajmie się Wydział Rozwoju Miasta i Aglomeracji Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. W zakresie zadań Wydziału m.in. jest:

- reprezentowanie urzędu w gremiach dotyczących rozwoju miasta i województwa;

- reprezentowanie urzędu w pracach nad sporządzeniem i oceną realizacji strategii rozwoju szczebla krajowego, ponadregionalnego i regionalnego, w tym opracowywanie stanowiska miasta, monitoring realizacji zapisów oraz sporządzanie opinii w zakresie stopnia ich realizacji i proponowanych zmian;
- prowadzenie spraw związanych z powołaniem i zapewnieniem sprawnego funkcjonowania Aglomeracji Gorzowskiej, w tym organizacja spotkań członków Aglomeracji, działania organizacyjne oraz monitorowanie realizacji zapisów statutu;
- prowadzenie działań związanych z współpracą zewnętrzną Aglomeracji Gorzowskiej, w tym z relacjami z obszarem metropolitarnym Berlina;
- współdziałanie w przeprowadzaniu konsultacji społecznych w zakresie rozwoju;
- prowadzenie spraw związanych z działaniami analityczno-strategicznymi miasta;
- oraz obowiązki związane z wdrażaniem Strategii ZIT.

4.4. Monitoring Strategii.

Istotnym z punktu widzenia zarządzania strategią jest monitoring jej wdrażania.

Monitoring dotyczy oceny przebiegu realizacji strategii, jej celów. Pełni funkcję sprawdzającą, która realizuje się przez systematyczne, najlepiej coroczne, zestawienie wykonanych przedsięwzięć w relacji do zapisanych celów. Należy tu określić zadania (wykonane i niewykonane), a także podać przyczyny opóźnień i innych odchyień od zapisów. Chodzi oczywiście nie tylko o zadania rzeczowe, ale również o zadania organizacyjno-finansowe (montaż finansowy).

Monitoring Strategii MOF GW może odbywać się wspólnie z monitoringiem realizacji Strategii ZIT, która w dużej mierze pełni rolę planu działań Strategii MOF GW.

Monitoring zapewni więc:

- bieżącą ocenę realizacji programów i zadań oraz osiągania celów,
- prognozowanie ewentualnych zmian warunków realizacji,
- dokonanie bieżących korekt i poprawek,
- podjęcie działań zabezpieczających i naprawczych,
- informowanie społeczności lokalnej o uzyskanych wynikach.

4.5. Wdrażanie Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego.

Ponieważ tak jak zostało wspomniane Strategia ZIT MOF GW, która jest tak naprawdę w swej istocie planem działań ZIT, realizuje w wielu zakresach zamierzenia Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego. Procedury wdrażania Strategii ZIT MOF GW zawarte są w tym dokumencie w rozdziale 13.

5) Identyfikacja kluczowych projektów rozwojowych.

W ramach Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego przewiduje się do realizacji grupę projektów, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru i w sposób bezpośredni realizują cele Strategii:

1. Dokończenie budowy drogi ekspresowej S 3.
2. Modernizacja drogi krajowej nr 22.
3. Modernizacja sieci dróg wojewódzkich w MOF GW.
4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury linii kolejowej nr 203.
5. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury i taboru transportu publicznego w MOF GW.
6. Utworzenie lotniska do celów biznesowych i sportowo – turystycznych.
7. Budowa bazy lotniczego pogotowia ratunkowego HEMS.
8. Modernizacja Międzynarodowej Drogi Wodnej E – 70.
9. Utworzenie Akademii Gorzowskiej.
10. Budowa Centrum Edukacji Artystycznej etap II: Zespół Szkół Artystycznych.
11. Budowa Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego Park Naukowo – Przemysłowy.
12. Rozwój Wielospecjalistycznego Szpitala Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o. poprzez budowę specjalistycznych centrów usług medycznych.
13. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich.
14. Rewitalizacja i odnowa obszarów wiejskich MOF GW.
15. Rozbudowa i modernizacja sieci energetycznych, wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz infrastruktury ochrony środowiska i promowanie gospodarki niskoemisyjnej.
16. Poprawa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w MOF GW.

6) Analiza spójności z lokalnymi, regionalnymi, krajowymi i unijnymi dokumentami strategicznymi oraz planistycznymi.

W systemie zarządzania rozwojem, wśród koncepcji polityki rozwoju i polityki regionalnej wyróżnia się podejście ukierunkowane terytorialne – stanowiące jeden z filarów nowego paradygmatu polityki rozwoju, wprowadzanego przez krajowe dokumenty strategiczne: Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) oraz Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego (KSRR)⁸². Uwzględnianie wymiaru terytorialnego w polityce rozwoju oznacza, że istnieje konieczność wyznaczania celów rozwojowych, określenia zasad koordynacji i współpracy oraz doboru odpowiednich instrumentów w taki sposób, aby uwzględniać specyficzne uwarunkowania i zróżnicowane potencjały rozwojowe różnego typu obszarów. Obszary te mogą być przy tym rozumiane jako jednostki administracyjne (np. województwa, gminy) lub też funkcjonalnie.⁸³ Ze względu na znaczenie dla ogółu procesów rozwojowych, szczególnym obszarem działań polityki publicznej, ukierunkowanej terytorialnie są **obszary miejskie**. Wspomniane powyżej dokumenty określają różne aspekty działań polityki rozwoju wobec obszarów miejskich. W związku z tym, sformułowanie krajowej polityki miejskiej staje się niezbędnym elementem działań Rządu, mających na celu zwiększenie skuteczności i efektywności działań ukierunkowanych terytorialnie⁸⁴. Punktem wyjścia do sformułowania krajowej polityki miejskiej są cele i zasady określone w horyzontalnych strategiach rządowych, natomiast sama polityka określa bardziej szczegółowo cele, zasady koordynacji oraz system realizacji różnych przedsięwzięć o charakterze rozwojowym oraz z zakresu gospodarki przestrzennej, realizowanych na obszarach miejskich⁸⁵. **Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego (MOF)**, zgodnie z założeniami i koncepcją prowadzenia zintegrowanej polityki miejskiej, wpisuje się w realizację dokumentów zarówno o zasięgu ogólnounijnym, krajowym, regionalnym, jak i lokalnym.

⁸² *Kryteria Delimitacji Miejskich Obszarów Funkcjonalnych Ośrodków Wojewódzkich*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2013 r.

⁸³ Założenia Krajowej Polityki Miejskiej - projekt, maj 2012, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 3.

⁸⁴ *Ibidem*

⁸⁵ *Ibidem*

6.1. Spójność z założeniami i dokumentami unijnymi.

6.1.1. Strategia Europa 2020.

Założenia kluczowych priorytetów inwestycyjnych Strategii MOF GW zgodne są z założeniami Strategii Europa 2020 w następujących obszarach tematycznych:

Celem Strategii Europa 2020 jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego, który będzie:

1. inteligentny – dzięki bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje;

2. zrównoważony – dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu;

3. sprzyjający włączeniu społecznemu, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa.

Aby zagwarantować, że Strategia Europa 2020 przyniesie oczekiwane rezultaty, ustanowiono solidny i skuteczny system **zarządzania gospodarczego**, który ułatwi koordynowanie działań politycznych na szczeblu unijnym i krajowym.⁸⁶

Strategia koncentruje się na pięciu dalekosiężnych celach w dziedzinie zatrudnienia, badań naukowych, edukacji, ograniczenia ubóstwa oraz w zakresie klimatu i energii. Strategia MOF GW jest spójna z założeniami Strategii Europa 2020, bowiem w obrębie swoich założeń również akcentuje rozwój edukacji, innowacji oraz promuje inwestycje w zrównoważony rozwój.

Tab. 17. Spójność Strategii MOF GW i Strategii ZIT MOF GW ze Strategią Europa 2020.

Cele strategiczne Strategia MOF GW	Osie priorytetowe Strategia ZIT MOF GW	Obszar spójności	Priorytety Strategii Europa 2020
CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Osł Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna Osł Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna/Osł Priorytetowa - Nowoczesna Edukacja	wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego (szczególnie przemysłowego) i publicznego na terenie MOF; wsparcie rozwoju kapitału ludzkiego poprzez inwestycje służące edukacji;	1. Zatrudnienie.

⁸⁶ Strona Komisji Europejskiej/Europa 2020 - http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_pl.htm

	<p>Oś Priorytetowa Gospodarka I Innowacje</p> <p>Oś Priorytetowa - Transport</p>		
<p>CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW</p>	<p>Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna/Oś Priorytetowa - Nowoczesna Edukacja</p> <p>Oś Priorytetowa Gospodarka I Innowacje</p>	<p>wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego (szczególnie przemysłowego) i publicznego na terenie MOF;</p> <p>wsparcie rozwoju kapitału ludzkiego poprzez inwestycje służące edukacji;</p>	<p>2. Badania i rozwój.</p>
<p>CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW</p>	<p>Oś Priorytetowa - Gospodarka Niskoemisyjna</p>	<p>integracja oraz wzmocnienie infrastruktury transportu MOF GW ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji zbiorowej; działania promujące zrównoważony rozwój , działania promujące ład ekologiczny;</p>	<p>3. Zmiany klimatu i zrównoważone wykorzystanie energii.</p>
<p>CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW</p>	<p>Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna/Oś Priorytetowa - Nowoczesna Edukacja</p>	<p>wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego (szczególnie przemysłowego) i publicznego na terenie MOF; wspieranie rozwój kapitału ludzkiego poprzez inwestycje służące edukacji;</p>	<p>4. Edukacja.</p>
<p>CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW</p>	<p>Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna/Oś Priorytetowa - Nowoczesna Edukacja</p> <p>Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna</p>	<p>rewitalizacja przestrzeni publicznej, rewitalizacja infrastruktury wzmacniającej, wdrożenie mechanizmów wzmacniających kulturę dialogu politycznego i społecznego.</p>	<p>5. Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.</p>

Źródło: opracowanie własne.

6.1.2. Programowanie Perspektywy Finansowej 2014 -2020, Umowa Partnerstwa (UP)⁸⁷

UP 2014-2020 ściśle wiąże strategię wykorzystania środków europejskich z realizacją Strategii Rozwoju Kraju 2020 (SRK) oraz Strategii Europa 2020. Celem konsekwentnie realizowanym w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020 jest, zgodnie z SRK, oparcie rozwoju na dalszym:

- (1) zwiększaniu konkurencyjności gospodarki;
- (2) poprawie spójności społecznej i terytorialnej;
- (3) podnoszeniu sprawności i efektywności państwa.

Biorąc pod uwagę wskazane wyżej cele rozwojowe kraju, środki Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych w ramach UP koncentrują się na priorytetach finansowych: otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom, spójność społeczna i aktywność zawodowa, infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia, środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami.⁸⁸

Kluczowe założenia Strategii MOF GW są zgodne z osiami priorytetowymi Strategii ZIT MOF GW oraz z celami rozwojowymi Umowy Partnerstwa.

Tab. 18. Spójność Strategii MOF GW oraz Strategii ZIT MOF GW z założeniami UP.

CELE STRATEGICZNE Strategia MOF GW	Osie priorytetowe Strategii ZIT MOF GW	Obszar spójności	Priorytetowe obszary wsparcia Umowa Partnerstwa	Cele szczegółowe Umowa Partnerstwa
CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Gospodarka i Innowacje Oś Priorytetowa - Nowoczesna Edukacja Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna	wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego poprzez inwestycje służące edukacji/ wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego (szczególnie przemysłowego) i publicznego na terenie MOF;	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom.	Podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce.

⁸⁷ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 stycznia 2014 r. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 43

CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Gospodarka i Innowacje	promocja przedsiębiorczości, nowe modele biznesowe		Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw.
CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Nowoczesna Edukacja Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna	inwestycje w edukację/wspieranie i promocja edukacji	Spójność społeczna i aktywność zawodowa.	Lepsze kompetencje kadr gospodarki.
CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna	inwestycje w edukację, promocja edukacji		Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy
CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś Priorytetowa - Gospodarka Niskoemisyjna	działania promujące zrównoważony rozwój, działania promujące ład ekologiczny	Środowisko i efektywne gospodarowanie odpadami/nowoczesna infrastruktura sieciowa	Zmniejszenie emisyjności gospodarki
CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś Priorytetowa - Środowisko i Kultura	ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego naturalnego, zrównoważony rozwój	środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami	Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami
CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś Priorytetowa - Środowisko i Kultura	ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego naturalnego, zrównoważony rozwój, rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich		Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie

CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna	integracja oraz wzmocnienie infrastruktury transportu MOF GW, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji zbiorowej;	Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim
CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś Priorytetowa - Gospodarka Niskoemisyjna	działania ekologiczne, wspieranie działań niskoemisyjnych/rozwój infrastruktury promującej ład ekologicznych		Zwiększenie stabilności dostaw energii elektrycznej i gazu ziemnego
CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna Oś Priorytetowa - Nowoczesna Edukacja	wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich inwestycje w edukację, promocja edukacji inwestycje w edukację/wspieranie i promocja edukacji	Spójność społeczna i aktywność zawodowa	Wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna	inwestycje w edukację, promocja edukacji/ wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich;		Ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług

CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Infrastruktura Społeczna	wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich		Włączenie społeczności zamieszkałych obszarów peryferyjne i zdegradowane
CEL STRATEGICZNY 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW	Oś Priorytetowa - Gospodarka i Innowacje	wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego (szczególnie przemysłowego) i publicznego na terenie MOF	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorcom i innowacjom	Poprawa warunków administracyjno-prawnych dla rozwoju gospodarki

Źródło: opracowanie własne

6.1.3. Instrumenty finansowe Unii Europejskiej.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR).

W ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) znalazły się następujące priorytety inwestycyjne dedykowane specjalnie dla rozwoju obszarów miejskich:

- promowanie strategii niskoemisyjnych dla różnego typu obszarów w szczególności dla obszarów miejskich, włączając promocję zrównoważonej mobilności miejskiej oraz podejmowanie odpowiednich działań przeciwdziałania i dostosowania do zmian klimatu⁸⁹;
- działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, rekultywację terenów poprzemysłowych i redukcję zanieczyszczeń powietrza;
- wsparcie rewitalizacji infrastrukturalnej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich;⁹⁰

Kontynuowany będzie europejski program wymiany wiedzy i doświadczeń miast. Program URBACT, który promuje zrównoważony rozwój miejski i umożliwi miastom wspólne poszukiwanie rozwiązań będących odpowiedzią na pojawiające się w nich największe wyzwania.

Fundusz Spójności (FS).

W ramach Funduszu Spójności (FS) znalazły się następujące priorytety inwestycyjne dedykowane specjalnie dla rozwoju miast:

⁸⁹ Zasady uwzględniania wymiaru miejskiego polityki spójności UE, w tym realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2013 - projekt., s. 5

⁹⁰ *Ibidem*

- a. promowanie strategii niskoemisyjnych dla różnego typu obszarów, w szczególności dla obszarów miejskich, włączając promocję zrównoważonej mobilności miejskiej oraz podejmowanie odpowiednich działań przeciwdziałania i dostosowania do zmian klimatu;
- b. działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, (...) rekultywację terenów przemysłowych i redukcję zanieczyszczeń powietrza;
- c. rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych systemów transportu miejskiego oraz promowanie mobilności miejskiej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, włączając transport rzeczny, morski, porty i połączenia multimodalne⁹¹.

Proponowany w niniejszym dokumencie Cel strategiczny 2 „Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW” realizuje powyższe założenia poprzez wzmocnienie infrastruktury transportu zbiorowego oraz rozwój i promocję ładu ekologicznego na obszarze MOF GW.

Europejski Funduszu Społeczny

W ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) nie wyodrębniono priorytetów inwestycyjnych, specjalnie dedykowanych rozwojowi obszarów miejskich. Jednak inwestycja w kapitał ludzki będzie odbywała się poprzez realizację *Celu strategicznego 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW* poprzez wzmocnienie infrastruktury społecznej.

6.2. Spójność z dokumentami krajowymi

6.2.1. Polska 2030. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK)⁹²

Celem głównym DSRK jest podniesienie jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierówności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów⁹³

⁹¹ *Ibidem*

⁹² Warszawa 11 stycznia 2013.

⁹³ *Polska 2030. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK)*⁹³ s.42

Osiągnięcie strategicznego celu kluczowego będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych:

- konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), nastawianych na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych Polski opartych o wzrost KI (wzrost kapitału ludzkiego, społecznego, relacyjnego, strukturalnego) i wykorzystanie impetu cyfrowego, co daje w efekcie większą konkurencyjność;
- równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski zgodnie z zasadami rozbudzania potencjału rozwojowego odpowiednich obszarów mechanizmami dyfuzji i absorpcji oraz polityką spójności społecznej, co daje w efekcie zwiększenie potencjału konkurencyjności Polski;
- efektywności i sprawności państwa usprawniającej funkcje przyjaznego i pomocnego państwa (nie nadodpowiedzialnego) działającego efektywnie w kluczowych obszarach interwencji⁹⁴

Spójność dokumentu:

Założenia Strategii MOF GW i Strategii ZIT MOF GW spójne są z obszarem działań zadaniowych DSRK w obrębie:

- wspierania rozwoju gospodarczego i społecznego poprzez wszystkie dostępne kanały (inwestycja w edukację, promocja przedsiębiorczości, racjonalne wykorzystanie środowiska naturalnego - zrównoważony rozwój);
- wsparcia adekwatnego do potrzeb każdego subregionu (traktowanie obszaru indywidualnie) w celu zwiększenia jego konkurencyjności ;
- opieranie swoich działań na wcześniej dokonanych diagnozach, konsultowanych społecznie - działanie zgodnie ze społecznie ustalonymi kierunkami wsparcia.

6.2.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK)⁹⁵.

SRK jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego fundamenty zostały określone w znowelizowanej ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.) oraz

⁹⁴ *Ibidem*, s.45

⁹⁵ Warszawa, wrzesień 2012

w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski.⁹⁶

Tab. 19. Obszary strategiczne i cele SRK i ich spójność ze Strategią MOF GW i Strategią ZIT MOF GW.

Obszar strategiczny wspierający SRK wraz z celami	CELE STRATEGICZNE MOF /obszar spójności/	Osie priorytetowe ZIT
OBSZAR STRATEGICZNY II KONKURENCYJNA GOSPODARKA		
Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.	CEL STRATEGICZNY NR 1	Oś priorytetowa - Gospodarka i innowacje
Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego.	wzmocnienie potencjału innowacyjnego i inwestycja w infrastrukturę dotyczącą kapitału ludzkiego	Oś priorytetowa - Nowoczesna edukacja, Infrastruktura społeczna
Cell.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej.		Oś priorytetowa - Nowoczesna edukacja, Infrastruktura społeczna
Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu.		Oś priorytetowa - Transport, Środowisko i Kultura, Gospodarka niskoemisyjna
OBSZAR STRATEGICZNY III.SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA		
Cel III.1. Integracja społeczna.	CEL STRATEGICZNY NR 2	Oś priorytetowa - Nowoczesna edukacja, Infrastruktura społeczna
Cel III 3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.	wzmocnienie infrastruktury transportu zbiorowego oraz rozwój infrastruktury wzmacniającej ład ekologiczny i funkcjonalny na terenie MOF	Oś priorytetowa - Transport, Środowisko i Kultura, Gospodarka niskoemisyjna,

Źródło. Opracowanie własne

Strategia MOF GW spójna jest z założeniami SRK, bowiem jej cele strategiczne wpisują się obszary strategiczne krajowej strategii.

⁹⁶ *Strategia Rozwoju Kraju*, s. 5

6.2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK).

Uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju zależne są od:

- uwarunkowań politycznych,
- uwarunkowań wynikających z historycznie ukształtowanej struktury przestrzennej sieci osadniczej,
- uwarunkowań demograficznych,
- przebiegu procesów gospodarczych,
- zmian technologicznych, takich jak rozwój energooszczędnych technologii, rozwój „zielonej” energetyki oraz nowe technologie w transporcie⁹⁷.

Na tej podstawie zostały sformułowane Cele polityki zagospodarowania przestrzennego kraju, które powinny być spójne z innymi dokumentami planistycznymi budowanymi na poziomie lokalnym jak i regionalnym.

Cele KPZK są spójne ze Strategią MOF GW oraz Strategią ZIT w następujących obszarach:

Tab. 20. Spójność Strategii MOF GW oraz Strategii ZIT MOF GW z KPZK.

Cele strategiczne Strategii MOF	Osie priorytetowe Strategii ZIT	Obszar spójności	Cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w KPZK 2030
<p>Cel strategiczny 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW</p> <p>Cel strategiczny 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW</p>	<p>Oś priorytetowa: Innowacyjna gospodarka, Infrastruktura społeczna, Nowoczesna edukacja</p> <p>Oś priorytetowa: Środowisko i kultura, Gospodarka niskoemisyjna</p>	<p>-wspieranie funkcji metropolitalnych głównych ośrodków miejskich, takich jak gospodarcze, badawczo-rozwojowe, edukacyjne, transportowe (na zewnątrz MOF);</p> <p>- wzmacnianie i eksponowanie funkcji symbolicznych ośrodków miejskich, w tym kulturowych oraz rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów na cele kulturowe, rozwój infrastruktury turystycznej;</p> <p>-poprawa dostępności transportowej w MOF (poprawa dróg oraz infrastruktury im towarzyszącej, rozwój modalnego transportu zbiorowego), działania ekologiczne, promocja gospodarcza;</p>	<p>Cel 1 Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.</p>
<p>Cel strategiczny 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW</p>	<p>Oś priorytetowa: Transport</p>	<p>- podwyższenie jakości powiązań transportowych z głównymi, bardziej dynamicznymi węzłami sieci osadniczej;</p> <p>- zapewnienie spójności między miastem a obszarem je otaczającym (rozwijanie powiązań</p>	<p>Cel 2.Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla</p>

⁹⁷ Streszczenie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Streszczenie dokumentu rządowego, 2011, s. 5-10.

Cel strategiczny 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś priorytetowa: Infrastruktura społeczna, Gospodarka niskoemisyjna	komunikacyjnych, sieci usług publicznych i kooperacji gospodarczej w obrębie MOF przy zachowaniu wartości charakterystycznych dla obszarów wiejskich związanych z walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i kulturowymi oraz tkanką społeczności lokalnych); - restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast;	rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. Kierunki działań:
Cel strategiczny 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś priorytetowa: Gospodarka niskoemisyjna, Transport	- poprawa dostępności wewnątrz obszarów funkcjonalnych z preferencją dla rozwoju transportu publicznego; - poprawa dostępności obszarów wiejskich; - poprawa wzajemnej dostępności głównych ośrodków miejskich; - poprawa dostępności rdzenia MOF GW z Berlinem; - utworzenie zintegrowanego multimodalnego systemu transportowego;	Cel 3 Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
Cel strategiczny 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW	Oś priorytetowa: Gospodarka niskoemisyjna, Infrastruktura społeczna	- rozwój infrastruktury wzmacniającej ład przestrzenny (z zakresu infrastruktury wodno-ściekowej, sieci energetycznych i ciepłowniczych, niskoemisyjne rozwiązania techniczne, podniesienie efektywności energetycznej obiektów); - odnowa obszarów zielonych.	Cel. 4 Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych w Polsce. Cel 5 Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

6.2.4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie 2010-2020⁹⁸ (KSRR).

KSRR wprowadziła nową kategorię obszarów, do których adresowana jest polityka regionalna, tzw. *obszary strategicznej interwencji*. Należy je rozumieć jako obszary koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego, tj. główne ośrodki miejskie z ich zapleczem funkcjonalnym oraz obszary poza zasięgiem ich oddziaływania, które wymagają

⁹⁸ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie. 2010-2020.* Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.

wzmocnienia potencjałów rozwojowych i stworzenia lub poprawy warunków sprzyjających absorpcji impulsów rozwojowych pochodzących z dużych miast.⁹⁹

KSRR zakłada realizację następujących celów:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów "konkurencyjność":

- jak najlepsze wykorzystanie potencjału terytoriów, cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego (Warszawy i pozostałych ośrodków wojewódzkich wraz z ich obszarami i funkcjonalnymi) oraz
- budowanie mechanizmów służących rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych z biegunów wzrostu przy jednoczesnej budowie potencjału absorpcyjnego i wykorzystaniu potencjału endogenicznego innych obszarów takich jak ośrodki subregionalne, obszary wiejskie i inne obszary funkcjonalne o wyraźnej specjalizacji przestrzennej.

Cel "konkurencyjność" jest spójny z CELEM STRATEGICZNYM 1 Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW oraz z osiami priorytetowymi ZIT: Gospodarka i innowacje, Infrastruktura społeczna, Środowisko i kultura.

Realizują one założenia Strategii MOF GW i Strategii ZIT poprzez wykorzystanie konkretnego potencjału zintegrowanego obszaru poprzez uruchomienie sieci współpracy oraz skupienie się na konkretnych typach projektów, które bezpośrednio wskazują potencjał absorpcyjny. Dzięki działaniom w zakresie budowania trwałej przewagi konkurencyjnej, obejmującej m.in. wzmocnienie potencjału innowacyjnego wpisują się w priorytet "konkurencyjność".

2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych "spójność".

W ramach drugiego celu, który ukierunkowany został na spójność przestrzenną, zaplanowano silną politykę wobec regionów posiadających trudności rozwojowe. Obszary te zagrożone są marginalizacją. Kierunki działań w ramach celu drugiego obejmują przede wszystkim wsparcie dla przyspieszenia procesów restrukturyzacyjnych i poprawy sytuacji mieszkańców tych obszarów w zakresie dostępu do podstawowych dóbr i usług publicznych mających pierwszorzędne znaczenie rozwojowe w obecnych warunkach społeczno-gospodarczych.

⁹⁹ *Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*. Załącznik do Uchwały nr XXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 s. 15.

Cel "spójność" odnosi się do CELU STRATEGICZNEGO Nr 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW oraz Osi priorytetowych ZIT *Infrastruktura społeczna, Środowisko i kultura* gdzie przewidziano wsparcie subregionalne odnoszące się do obszarów zagrożonych i wykluczonych w obrębie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej oraz społecznej. Działania te nastąpią poprzez integrację oraz wzmocnienie spójności przestrzennej poprzez spójne procesy restrukturyzacyjne, a tym samym poprawę sytuacji obywateli (mieszkańców).

3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie "sprawność".

Cel trzeci nakierowany jest na kreowanie warunków instytucjonalno - prawnych dla realizacji działań prorozwojowych poprzez wzmocnianie wymiaru strategicznego polityki regionalnej, budowanie sieci współpracy między różnymi podmiotami, poprawę zarządzania.

CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW wpisuje się w cel "sprawność" poprzez promowanie i planowanie zintegrowanej polityki kształtowania infrastruktury wzmocniającej oraz zintegrowanie zarządzanie.

Osie priorytetowe Strategii ZIT odnoszące się do celu "sprawność": Infrastruktura społeczna, Nowoczesna edukacja, Środowisko i kultura poprzez budowanie świadomości obywatelskiej, kulturowej i społecznej, inwestycje w szeroko pojętą edukację.

6.2.5. Projekt Krajowej Polityki Miejskiej ¹⁰⁰

Strategicznym celem krajowej polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jako poprawa jakości życia mieszkańców.

Krajowa Polityka Miejska stawia następujące cele do zrealizowania do roku 2020:

1. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia,

2. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym w niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmocnienie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu,

¹⁰⁰ Projekt Krajowej Polityki Miejskiej skierowany do dyskusji z partnerami przed formalnymi konsultacjami międzyresortowymi i społecznymi, wersja I, stan na marzec 2014r., Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich,
4. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji,
5. Stworzenie warunków do skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych.

Spójność dokumentu:

Obszary wsparcia, które pojawiają się w obrębie Strategii MOF GW i Strategii ZIT dostosowane zostały w całości do realizacji założeń *Krajowej Polityki Miejskiej* wykorzystując narzędzia i środki przez nią wskazane. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich odbywa się poprzez prawidłowe budowanie i kreowanie polityki strategicznej na obszarze objętym wsparciem, tym samym odbywa się realizacja założeń polityki regionalnej oraz polityki spójności. Inwestycja w wspieranie rewitalizacji odbywa się w sferze gospodarczej i społecznej, tym samym stworzone zostały warunki do skutecznego wdrażania i wspierania założeń *KPM*. Ponadto, każde działanie przewidziane w obrębie Strategii MOF GW przyczynia się do kreowania warunków do skutecznego i efektywnego zarządzania rozwojem na obszarze objętym wsparciem. Podejście ukierunkowane terytorialnie stanowi jeden z filarów nowego paradygmatu polityki rozwoju, wprowadzanego przez strategiczne dokumenty. Założenia Strategii MOF GW są ich uszczegółowieniem, przez co są spójne z kierunkami rozwoju zawartymi w *Krajowej Polityce Miejskiej*.

6.2.6. Strategia Rozwoju Polski Zachodniej¹⁰¹ (SRPZ).

SRPZ stanowi jedną z krajowych strategii rozwoju przygotowywanych w celu odpowiedzi na wyzwania, specyficzne dla obszaru o charakterze ponadregionalnym – mieszczące się pomiędzy krajowym a regionalnym poziomem interwencji. U podstaw procesu przygotowania strategii dla Polski Zachodniej znalazło się przekonanie, że możliwe jest określenie makroregionalnych potencjałów rozwojowych i ich skuteczne pobudzenie dzięki współpracy międzyregionalnej, która przynosi dodatkowe efekty rozwojowe, obok działań podejmowanych na poziomie niższym – regionalnym, i wyższym – krajowym¹⁰².

Strategia przewiduje trzy cele szczegółowe:

¹⁰¹ Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej, Polska zachodnia 2020. Wersja do konsultacji społecznych, publikacja: luty 2014, s. 7.

¹⁰² Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020, Wersja do konsultacji społecznych, luty 2014.

- Cel szczegółowy I: Integracja przestrzenna i funkcjonalna makroregionu,
- Cel szczegółowy II: Budowa makroregionalnej oferty gospodarczej,
- Cel szczegółowy III: Wzmocnienie potencjału naukowo –badawczego makroregionu.

Spójność dokumentu:

Strategia MOF GW i Strategia ZIT MOF GW w obrębie swoich celów strategicznych i operacyjnych oraz obszarów strategicznych i priorytetów inwestycyjnych przewiduje promocję strategii niskoemisyjnych, wspieranie zrównoważonego transportu, wspieranie efektywności energetycznej oraz ochronę i rozwój dziedzictwa kulturalnego naturalnego, w związku z tym wpisuje się w założenia Strategii Rozwój Polski Zachodniej.

6.2.7. Studium Integracji Przestrzennej Polskiej Części Pogranicza Polski i Niemiec¹⁰³.

Studium określa poziom integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec. W związku z tym iż, **Gorzów Wielkopolski** i Zielona Góra są głównymi ośrodkami administracyjnymi, gospodarczymi, naukowymi i kulturalnymi dla centralnej części obszaru (województwo lubuskie) ich rolą jest stymulowanie wzrostu tej części obszaru i rozwijanie powiązań transgranicznych. Ośrodki te powinny mieć zapewnione odpowiednie powiązania z miastami metropolitalnymi na polskiej części pogranicza Polski i Niemiec (Wrocław, Szczecin), jak i poza nim (Berlinem, Poznań). Wzrostowi rangi metropolitalnej ośrodków służyć powinien rozwój potencjału badawczo-naukowego. Głównym celem kierunku rozwoju dla pogranicza jest poprawa spójności przestrzennej dla realizacji wyzwań integracyjnych w Unii Europejskiej a w szczególności:

- wypracowanie spójnej polityki przestrzennej polskiej części obszaru pogranicza Polski i Niemiec,
- wypracowanie innowacyjnych zasad współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego,
- stworzenie instrumentów wspomagających formułowanie dokumentów planistycznych i programowych dla perspektywy finansowej UE w latach 2014 - 2020.

¹⁰³ IPPON – grudzień 2012r.

Osie priorytetowe wskazane w Strategii MOF GW i ZIT są w pełni zgodne z obszarem integracji Studium i wpisują się w jego cele, realizując założenia polityki spójności, akcentując działania sprzyjające zrównoważonemu rozwojowi w obrębie promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego, nowoczesnej edukacji czy gospodarki niskoemisyjnej. Działania, w obrębie inwestycji skierowanych na tworzenie silnych obszarów miejskich w zakresie budowania trwałej przewagi MOF w regionie, niewątpliwie wpisują się w perspektywy zawarte w Studium.

6.3. Spójność z dokumentami regionalnymi.

6.3.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020¹⁰⁴ (SRWL).

SRWL wpisuje się w krajowy i unijny system programowania rozwoju, który ma zapewnić spójność celów i działań rozwojowych. Na poziomie unijnym priorytety rozwoju w okresie do roku 2020 określa Strategia Europa 2020.

Tab. 21. Spójność Strategii MOF GW oraz Strategii ZIT MOF GW z SRWL.

Cele strategiczne SRWL	CELE STRATEGICZNE MOF - zakres spójności-	Osie Priorytetowe ZIT
CEL STRATEGICZNY 1: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna.	CEL STRATEGICZNY NR 1 inwestycje i promocja potencjału innowacyjnego oraz promocja przedsiębiorczości, promocja turystyki CEL STRATEGICZNY NR 2 rozwój infrastruktury promującej ład ekologiczny, zrównoważony rozwój	Gospodarka i innowacje. Środowisko i kultura. Gospodarka niskoemisyjna.
CEL STRATEGICZNY 2: Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.	CEL STRATEGICZNY NR 2 integracja oraz wzmocnienie infrastruktury transportu MOF GW, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji zbiorowej	Gospodarka niskoemisyjna.
CEL STRATEGICZNY 3: Społeczna i terytorialna spójność regionu.	CEL STRATEGICZNY NR 1 i 2 inwestycje w infrastrukturę społeczną	Infrastruktura społeczna. Nowoczesna edukacja.

¹⁰⁴ Załącznik do Uchwały nr XXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r.

CEL STRATEGICZNY 4: Region efektywnie zarządzany.	CEL STRATEGICZNY NR 1 i 2 zintegrowane zarządzanie, promocja przedsiębiorczości i inwestycje w infrastrukturę społeczną	Gospodarka i innowacje. Nowoczesna edukacja.
---	---	---

Źródło: Opracowanie własne

6.3.2 Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020¹⁰⁵

RPO Lubuskie 2020 będzie stanowił narzędzie realizacji polityki spójności na obszarze województwa lubuskiego w perspektywie finansowej UE na lata 2014 - 2020. Założenia dokumentu są spójne i wpisują się w poszczególne osie priorytetowe RPO, tym samym stanowią kontynuację i uszczegółowienie założeń polityki regionalnej i przyczynią się do realizacji jej założeń na szczeblu regionalnym.

Tab. 22. Korelacja pomiędzy osiami priorytetowymi RPO Lubuskie 2020, celami strategicznymi Strategii MOF GW a osiami priorytetowymi Strategii ZIT MOF GW.

Osie priorytetowe RPO	CELE STRATEGICZNE MOF - zakres spójności-	Osie priorytetowe ZIT
Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	CEL STRATEGICZNY NR 1 budowanie stałej przewagi konkurencyjnej, promocja i inwestycje w innowacje	Oś priorytetowa: Gospodarka i innowacje
Oś priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna.	CEL STRATEGICZNY NR 2 działania proekologiczne i promujące ład ekonomiczny na terenie MOF	Oś priorytetowa: Gospodarka niskoemisyjna
Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura	CEL STRATEGICZNY NR 2 szeroko pojęta inwestycja, promocja zrównoważonego rozwoju	Oś priorytetowa: Środowisko i kultura
Oś Priorytetowa 5. Transport.	CEL STRATEGICZNY NR 1 Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW	Oś priorytetowa: Transport
Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy	CEL STRATEGICZNY NR 1 inwestycja w rozwój kapitału ludzkiego, kulturę i edukację	Oś priorytetowa: Infrastruktura społeczna/Nowoczesna edukacja/Gospodarka i innowacje
Oś priorytetowa 7. Równowaga społeczna	CEL STRATEGICZNY NR 1 i 2 inwestycja w rozwój kapitału ludzkiego, kulturę i edukację, inwestycja w infrastrukturę społeczną	Oś priorytetowa: Infrastruktura społeczna

¹⁰⁵ odniesienie do wersji 2 RPO -14 luty 2014

Oś priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja	CEL STRATEGICZNY NR 1 inwestycja w rozwój kapitału ludzkiego, kulturę i edukację	Oś priorytetowa: Nowoczesna edukacja
Oś priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna	CEL STRATEGICZNY NR 1 inwestycja w rozwój kapitału ludzkiego, kulturę i edukację, inwestycja w infrastrukturę społeczną	Oś priorytetowa: Infrastruktura społeczna

Źródło: Opracowanie własne

6.4. Spójność z dokumentami lokalnymi.

Cele strategiczne MOF są spójne i kompatybilne z złożeniami ZIT (osie priorytetowe ZIT wpisują się z założenia celów strategicznych MOF).

6.4.1.Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010-2020 (SZRMGW)

Dokument jest spójny z założeniami SZRMGW, priorytety inwestycyjne korelują z obszarami wsparcia SZRMGW i wpływają na nie pośrednio lub bezpośrednio.

Tab.23. Obszary strategiczne SZRMGW.

OBSZARY STRATEGICZNE			
Oświata i nauka	Polityka prospołeczna	Ład przestrzenny	Ochrona środowiska

Gorzów realizując założenia polityki regionalnej, wspiera i wskazuje kierunki działań oraz sprawdzone metody i rozwiązania w obrębie realizacji projektów inwestycyjnych w wymienionych obszarach. Obszary strategiczne obejmują te same zakresy zagadnień również na poziomie Strategii MOF GW, jak i Strategii ZIT MOF GW..

6.4.2. Strategie rozwoju gmin MOF GW.

Wymiar miejski dotyczy wszystkich typów ośrodków miejskich, a więc zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną w KPZK, ośrodków wojewódzkich, ośrodków regionalnych, ośrodków subregionalnych oraz ośrodków lokalnych. Instrumenty oraz działania

podejmowane wobec poszczególnych typów ośrodków, zgodnie z zasadą zintegrowanego podejścia terytorialnego, są różnicowane tak, aby uwzględnić specyficzne ich potrzeby, a także potencjał rozwojowy¹⁰⁶. Założenia polityki spójności zostały w wymiarze subregionalnym uwzględnione również na poziomie następujących strategii:

1. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Bogdaniec;
2. Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Deszczno;
3. Strategia rozwoju Gminy Kłodawa;
4. Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Santok;

tym samym polityka prowadzona w obrębie administracyjnym poszczególnych gmin uwzględnia założenia Strategii MOF GW i tym samym wpisuje się w założenia Strategii ZIT.

¹⁰⁶ *Zasady uwzględniania miejskiej polityki spójności UE, w tym realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego s. 3

7) Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko.

Zagadnienia strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (soos) projektów planów i programów regulują przepisy zawarte w ustawie z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2013r., poz. 1235 ze zmianami). Zgodnie z art. 3, ust. 1 pkt 14 ww. ustawy przez soos rozumie się postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub programu, obejmujące w szczególności:

- uzgodnienia stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
- sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko,
- uzyskanie wymaganych ww. ustawą opinii,
- zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu.

Jak wspomniano powyżej, jednym z dokumentów strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest prognoza oddziaływania na środowisko. Obowiązek sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko wynika z art. 51 ww. ustawy. W tym przypadku prognoza będzie m.in. charakteryzowała stan środowiska na terenie MOF GW, analizowała projekty określone w dokumencie Strategii MOF GW wskazując ich wpływ na poszczególne komponenty środowiska.

Podstawowym celem prognozy jest m.in. ocena przewidywanych skutków oddziaływania na środowisko działań proponowanych w dokumencie oraz ustalenie, czy przyjęte cele i kierunki działań gwarantują bezpieczeństwo środowiska przyrodniczego i zdrowia ludzi oraz sprzyjają ochronie środowiska i zrównoważonemu rozwojowi. Zakres merytoryczny prognozy będzie zawierał m.in.:

- ocenę projektu Strategii MOF GW z punktu widzenia ochrony środowiska;
- ocenę racjonalności i efektywności wykorzystania środowiska w trakcie realizacji Strategii MOF GW;
- analizę zagrożeń oraz skutków;
- propozycję rozwiązań, które mogą przyczynić się do zmniejszenia, ograniczenia lub eliminacji zagrożeń;
- ustalenie, na ile realizacja celów przyjętych w Strategii MOF GW pozwoli na zachowanie istniejących wartości środowiska.

Prognoza ma również ułatwić identyfikację możliwych do określenia skutków środowiskowych, spowodowanych realizacją w przyszłości postanowień ocenianego dokumentu oraz określić, czy istnieje prawdopodobieństwo powstania w przyszłości konfliktów i zagrożeń w środowisku.

Po zakończeniu I etapu konsultacji społecznych, które miały miejsce od 6 do 20 marca 2014r. na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego i po opracowaniu ostatecznej wersji projektu Strategii MOF GW, sporządzona została prognoza oddziaływania na środowisko.

Obydwa dokumenty zostały poddane kolejnym konsultacjom społecznym (II etap) w dniach od 25 sierpnia do 15 września 2014 roku, zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2013r., poz. 1235 ze zmianami).

Projekt Strategii MOF GW uzyskał pozytywną opinię Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. i Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wlkp.

8) Konsultacje społeczne.

Podejście partycypacyjne, uspołecznienie jest bardzo ważne w procesie opracowania i wdrażania Strategii MOF GW. Wzmacnia demokrację i stosunki partnerstwa samorządów z mieszkańcami. Jest to również pewien sposób edukacji społeczeństwa i najlepsza forma przybliżenia mieszkańcom planów samorządów, ich włączenia, co zwiększy skuteczność zaplanowanych działań.

Proces uspołecznienia dokumentów strategicznych może mieć różny zakres i być prowadzony różnymi metodami. W dużej mierze uzależnione jest to od rodzaju konsultowanego dokumentu oraz celu jaki przyświeca inicjatorom procesu.

Poniżej określono metody włączenia w realizację Strategii MOF GW partnerów (aktorów lokalnych):

Metody:

- ogłoszenia i informacje na stronach internetowych gmin MOF GW;
- spotkania warsztatowe w gminach wchodzących w skład MOF GW;
- konsultacje prowadzone drogą elektroniczną oraz w siedzibie urzędów gmin wchodzących w skład MOF GW;
- spotkania z mieszkańcami połączone z prezentacją projektu dokumentu oraz z dyskusjami w każdej z gmin MOF GW;
- wyłożenie projektu dokumentu w gminach wraz z zaproszeniem mieszkańców do składania uwag (strony internetowe gmin wchodzących w skład MOF GW);
- informacje w mediach lokalnych;
- udział społeczeństwa w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Grupami docelowymi działań partycypacyjnych będą przede wszystkim:

- Lokalni liderzy,
- Mieszkańcy gmin MOF GW,
- Radni gmin MOF GW,
- Administracja publiczna,
- Organizacje pozarządowe,
- Instytucje otoczenia biznesu,
- Przedsiębiorcy,
- Przedstawiciele znaczących instytucji działających na terenie MOF GW.

SPIS RYCIN

RYC. 1. POŁOŻENIE MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO NA TLE KRAJU	9
RYC. 2. LUDNOŚĆ OBSZARU FUNKcjONALNEGO GORZOWA WLKP. ORAZ WOJEWÓDZTWA WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP – 2012 R.	13
RYC. 3. PORÓWNANIE WYNIKÓW SPRAWDZIANU SZÓSTOKLASISTY	18
RYC. 4. WYNIKI EGZAMINÓW GIMNAZJALNYCH W 2013 ROKU - PORÓWNANIE	18
RYC. 5. WYNIKI EGZAMINÓW MATURALNYCH W 2013 ROKU. POZIOM PODSTAWOWY.	19
RYC. 6. RODZINY OTRZYMUJĄCE ZASIŁKI RODZINNE NA DZIECI W GORZOWIE WLKP.....	26
RYC. 7. STRUKTURA GRUNTÓW W OBSZARZE FUNKcjONALNYM GORZOWA WLKP. W 2010 R.....	32
RYC. 8. TERENY INWESTYCYJNE KSSSE PODSTREFA GORZÓW WLKP.(CZ. PN.-ZACH. MIASTA)	34

SPIS TABEL

TAB. 1. POWIERZCHNIA OBSZARU FUNKCJONALNEGO	8
TAB. 2. LUDNOŚĆ OBSZARU FUNKCJONALNEGO W LATACH 2002 I 2012	11
TAB.3. PRZYROST NATURALNY	11
TAB.4. SALDO MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH/1000 MIESZKAŃCÓW.....	12
TAB. 5. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM	14
TAB. 6. INFRASTRUKTURA PRZEDSZKOLNA	16
TAB.7. UCZNIOWIE - SZKOŁA PODSTAWOWA I GIMNAZJUM	17
TAB. 8. PRZYCHODNIE NA TERENIE MOF GW.....	24
TAB. 9. UDZIAŁ OSÓB KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ. .	26
TAB.10. RODZINY OTRZYMUJĄCE ZASIŁKI RODZINNE	26
TAB. 11. PODMIOTY GOSPODARCZE – SEKTOR PRYWATNY	28
TAB. 12. PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW	29
TAB. 13 PRODUKCJA SPRZEDANA PRZEMYSŁU OGÓLEM I NA MIESZKAŃCA (PODMIOTY O LICZBIE PRACUJĄCYCH >9) W MIASTACH WOJEWÓDZKICH W POLSCE.....	31
TAB 14. INFRASTRUKTURA WODNO-KANALIZACYJNA.....	40
TAB. 15. FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE	46
TAB. 16 . PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MOF GW.....	48
TAB. 17. SPÓJNOŚĆ STRATEGII MOF GW I STRATEGII ZIT MOF GW ZE STRATEGIĄ EUROPA 2020.....	98
TAB. 18. SPÓJNOŚĆ STRATEGII MOF GW I STRATEGII ZIT MOF GW Z ZAŁOŻENIAMI UP	100
TAB. 19. OBSZARY STRATEGICZNE I CELE SRK I ICH SPÓJNOŚĆ ZE STRATEGIĄ MOF GW I STRATEGIĄ ZIT MOF GW.	106
TAB. 20. SPÓJNOŚĆ STRATEGII MOF GW ORAZ STRATEGII ZIT MOF GW Z KPZK.	107
TAB. 21. SPÓJNOŚĆ STRATEGII MOF GW ORAZ STRATEGII ZIT MOF GW ZE SRWL	113
TAB. 22. KORELACJA POMIĘDZY OSIAMI PRIORYTETOWYMI RPO LUBUSKIE 2020, CELAMI STRATEGICZNYMI STRATEGII MOF GW A OSIAMI PRIORYTETOWYMI STRATEGII ZIT MOF GW.....	114
TAB. 23. OBSZARY STRATEGICZNE SZRMGW.....	115